

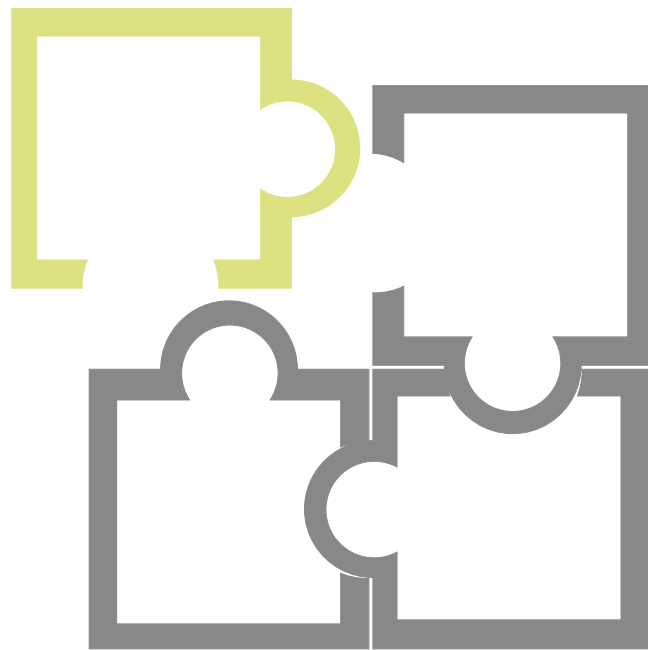
pismo organizacji pozarządowych
województwa warmińsko-mazurskiego

ISSN 1427-5856

pozarządowiec

styczeń • nr 1(98) 2009 • rok XIII

na rzecz aktywnej współpracy

NUMER SPECJALNY

niemal wszystko o systemie współpracy samorządów z organizacjami pozarządowymi

Elbląskie Stowarzyszenie
Wspierania Inicjatyw
Pozarządowych

Niniejszy *Pozarządowiec* ma charakter jednolity – odnosi się w całości do kwestii współpracy samorządów lokalnych z organizacjami pozarządowymi. Jest to praktyczny przewodnik po współpracy, napisany z myślą zwłaszcza o urzędnikach, w których zadaniach jest kontakt z organizacjami pozarządowymi. Należy go traktować niemal jak materiał szkoleniowy: pozyskać zeń wiedzę i zastosować w praktyce.

Niestety wiele samorządów ma jeszcze problemy w ogarnięciu tej sfery społecznej. Ilość organizacji, ich a to bierność, a to roszczeniowość, ich niezwykłe pomysły i wydawałoby się nadaktywność przysparza o ból głowy statecznych samorządowców. Ale przy tym ich niezwykle interesująca możliwość pozyskiwania dużych środków zewnętrznych, powoduje baczne przyglądanie się im i... ciągoty do powoływania „swoich” organizacji. Najczęściej zresztą okazuje się, że to nie działa, że tym sztucznym twórcom brakuje duszy, że nie są to maszynki pompujące w samorząd zewnętrzne pieniądze. Niezbędne jest partnerstwo samorządu i organizacji. Samorząd musi zrozumieć odrębność organizacji, organizacje muszą uszanować specyfikę samorządu. Proces poznawania i tworzenia partnerstwa jest niełatwy i nieszybki. To delikatny mechanizm. Posadowiony na solidnym fundamencie poszanowania odrębności i autonomii stron, wyposażony w dobre zasady współpracy, zainspirowany wspólnym celem – działa i to bardzo efektywnie.

Jak to zrobić – traktuje ten oto numer naszego pisma. I gorąca prośba – te mechanizmy działają, warto zastosować je w praktyce.

Arkadiusz Jachimowicz

System współpracy samorządu lokalnego z organizacjami pozarządowymi	3
Mapa programu współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi	13
Współpraca samorządu lokalnego z reprezentacją organizacji pozarządowych	15
Jak wypracować roczny program współpracy?	19
Forum pełnomocników	23
Centra organizacji pozarządowych	24
Etyka w działalności organizacji pozarządowych	28
Rządowy pomysł na społeczeństwo obywatelskie	30
Radni a organizacje pozarządowe	31
Radni w lokalnej społeczności	32
Samorząd Przyjazny Organizacjom Obywatelskim czyli konkurs „Godni Naśladowania”	36
Sektor pozarządowy w województwie warmińsko-mazurskim	37

Stowarzyszenie jest członkiem
Federacji Organizacji
Socjalnych Województwa
Warmińsko-Mazurskiego FOSa
Sieci Wspierania Organizacji
Pozarządowych SPLOT
Sieci Wspierania
Rozwoju Lokalnego
Województwa Warmińsko-
Mazurskiego „HEROLD”

pozarządowiec

PISMO INFORMACYJNE
ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH
WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

Wydawca:

Elbląskie Stowarzyszenie
Wspierania Inicjatyw Pozarządowych

Redaktor numeru:

Arkadiusz Jachimowicz

Projekt okładki:

Marek Zwierzyński

Adres:

82-300 Elbląg, ul. Związku Jaszczurczego 17;
tel./fax: 055 236 27 16, 055 235 33 88;
e-mail: eswip@eswip.elblag.pl

Internetowa edycja pism dostępna jest pod adresem:

<http://www.eswip.elblag.pl>

Opracowanie graficzne i skład komputerowy:

ILKA, e-mail: marek@wydawnictwo-ilka.pl

Materiałów niezamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzegamy sobie prawo skracania tekstów i zmiany tytułów. Autorzy tekstów prezentują swoje własne opinie. Za treść ogłoszeń redakcja nie odpowiada.

T E L E W I Z J A
OBYWATELSKA

CHCEMY CIĘ POKAZAĆ

W KAŻDY CZWARTEK W TELEWIZJI ELBLĄSKIEJ
ORAZ NA
WWW.TELEWIZJA OBYWATELSKA.ORG.PL

KONTAKT: ELBLĄG, UL. ZWIĄZKU JASZCZURCZEGO 17, TEL. 055 236 27 16
E-MAIL: REDAKCJA@ESWIP.ELBLAG.PL

Pismo wydane w ramach projektu „Na rzecz aktywnej współpracy” realizowanego przy wsparciu udzielonym przez Islandię, Liechtenstein i Norwegię ze środków Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego oraz budżetu Rzeczypospolitej Polskiej w ramach Funduszu dla Organizacji Pozarządowych.

SYSTEM WSPÓŁPRACY SAMORZĄDU LOKALNEGO Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI

PARTNERSTWO – TRUDNE I NIEUCHRONNE

Partnerstwo wymaga poznania się, nabrania zaufania, określenia wspólnych wartości i zasad, wskazania wspólnego celu i sposobu jego realizacji. Bardzo specyficzne, ale jakże potrzebne jest partnerstwo pomiędzy samorządem terytorialnym a organizacjami pozarządowymi. Partnerstwo trudne, bo i partnerzy bardzo różni – z jednej strony zasobny, ustabilizowany, nienawykły do zmian, oparty na regulacjach prawnych samorząd, a z drugiej dziesiątki czy setki dynamicznych, zmiennych, pomysłowych i... ciągle potrzebujących pieniędzy organizacji. Ale łączy ich wspólny cel – polepszanie jakości życia wspólnoty lokalnej. Cel działań jest zatem tożsamy, jednak potencjał i metody pracy są diametralnie różne. Jak doprowadzić do tego, aby ci – skazani przecież na siebie – partnerzy chcieli i potrafili skutecznie ze sobą współpracować dla dobra mieszkańców?

W TRZYSEKTOROWEJ RZECZYWISTOŚCI

W demokratycznych społecznościach rozróżniamy trzy sektory: pierwszy to administracja – kreuje prawo i realizuje je, dba o właściwy podział publicznych pieniędzy, które pozyskuje od obywateli z podatków; drugi to przedsiębiorcy, którzy nastawieni są na zysk, dostarczają produkty i usługi; trzeci to sektor pozarządowy, a więc ogół organizacji pozarządowych, dla których najważniejsze są określone war-

tości, którym chcą służyć. Organizacje te są zaliczane do podmiotów prywatnych (choć nie jest to zbyt szczęśliwe określenie, bo jednak dobro wspólne, a nie prywatne ma tutaj ogromne znaczenie), skupiają się w nich najbardziej aktywni i wrażliwi społecznie obywatele. (Owszem, bardzo aktywni są ludzie biznesu, i chwała im za to, jednak jest to aktywność zorientowana na ich prywatny zysk, tym się różni od aktywnych społeczników).

Tak naprawdę dla dynamicznego, całościowego rozwoju społeczności lokalnych potrzebne jest współdziałanie tych trzech sektorów, ale – nie wszystko na raz. Skupmy się najpierw na współpracy samorządów z organizacjami.

O MARNOWANIU AKTYWNOŚCI

Z badań wynika, że jedynie do 30 % osób jest aktywnych społecznie (to wersja optymistyczna, inne badania mówią o 10 %). Jest to grupa obywateli w znacznym stopniu zainteresowana tym, co się dzieje w społeczności lokalnej, chcąca reagować na nieprawidłowości, które dostrzeże, podejmująca pracę wolontarystyczną. Część z nich samoorganizuje się, tworzy organizacje, w ramach których aktywnie wpływa na polepszanie rzeczywistości.

Biorąc pod uwagę nawet ten niższy wskaźnik, czy rzeczywiście dostrzegamy że co dziesiąty mieszkaniec chce zakasać rękawy do społecznej roboty? Nie. Oznacza to, że ten potencjał jest niewykorzystany. Dlaczego? Powodów jest szereg – pierwotny to pewnie wpływ minionej ery realnego socjalizmu, gdy to państwo miało załatwić wszystko, a aktywność prawdziwie obywatelska

była zakazana, zamiastką społecznikostwa były raczej demoralizujące niż pożyteczne „czyny społeczne”. Dla mnie istotny jest brak systemu, który w umiejętny sposób kreuje taką aktywność, potem „wyłapuje” ją, wzmacnia i kształtuje, a następnie daje się jej zrealizować poprzez działalność w organizacjach pozarządowych. Tak samo jak marnotrawstwem są palące się lampy w dzień, tak i marnotrawstwem jest nie wykorzystywanie dobrych chęci mieszkańców do bezinteresownej pracy na rzecz wspólnoty.

Jak zbudować system nie pozwalający na takie marnotrawstwo? Przejdźmy do konkretów.

PRAWO, PRAKTYKA I SKUTECZNOŚĆ

Polskie prawo odnośnie organizacji pozarządowych i ich relacji z samorządem wydaje się być od kilku lat coraz bardziej stabilne. Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie z 2003 roku spina kłamrą obie strony: administracji samorządowej oraz sektora pozarządowego. Rychła aktualizacja tej ustawy, nie zmieni jej zasadniczego charakteru. Samorządy wiedzą co mogą i powinny w zakresie współpracy czynić, organizacje również znają swoje prawa i obowiązki. Jednak jest to wiedza ciągle ogólna, należy ją dopasować do lokalnych uwarunkowań i wzbogacić o własne skuteczne rozwiązania.

Temu mają służyć systemy współpracy oparte o prawo lokalne: programy i zasady współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi.

Skuteczność systemu współpracy będzie zależała od praktyki współpracy, to znaczy tego, czy samorząd będzie

w sposób otwarty i odważny realizował zapisy czy też wrzuci kolejny dokument do szuflady i – zatrzaśnie tym samym szansę na szybki rozwój społeczny.

I z drugiej strony – czy organizacje będą w stanie odpowiedzialnie przyjąć to wyzwanie i realizować swoje zadania, ale też – czy będą potrafiły egzekwować stosowanie przez samorząd wypracowanych ustaleń. Czy może, wzorem wielu środowisk, niezorganizowane, skłócone, zapatrzone kornie we władze jako jedyne źródło pieniędzy, będą dalej marnowały szansę na rozwój i swój, i społeczności. Odpowiedzialność za współpracę leży po obu stronach.

Niniejszy tekst skierowany jest zarówno do przedstawicieli samorządów, jak i do działaczy organizacji pozarządowych. Niemożliwe jest bowiem, aby proponowany system wypracowany został przez jedną ze stron i narzucony drugiej. To trzeba zrobić razem.

Powszechna jest w samorządach maniera mechanicznego kopiowania zastosowanych gdzie indziej rozwiązań. No bo RIO przepuściło, i – po co się męczyć, skoro ktoś już to wymyślił... Tu nie wolno tak zrobić. Należy podjąć – prawda, że dość długą – partnerską drogę stopniowego wypracowywania kolejnych rozwiązań i dokumentów. Oczywiście że część sprawdzonych rozwiązań warto przejść – nikt nie lubi wyważać otwartych drzwi, ale trzeba je modyfikować i ubogacać formami wypracowanymi lokalnie.

SYSTEM WSPÓŁPRACY

Termin „system współpracy” to oczywiście znacznie więcej niż „roczny program współpracy” nakazany samorządom do przyjęcia przez Ustawę o działalności pożytku publicznego. System ten to trwałe wkomponowanie organizacji w strukturę działań samorządu, to odpowiednie zapisy prawa lokalnego, to dobra praktyka współpracy oparta o zasadę pomocniczości.

Prezentowany poniżej system współpracy wypracowany jest i promowany przez Sieć Wspierania Organizacji Pozarządowych SPLOT – największą, ogólnopolską organizację wspierającą sektor pozarządowy.

System ten składać się winien z co najmniej kilku, spójnych ze sobą, elementów.

W zakresie prawa lokalnego:

1. strategii rozwoju samorządu właściwie lokującej organizację pozarządową jako przedmiot oddziaływań, ale i podmiot identyfikujący problemy społeczne, określający sposoby ich rozwiązywania i realizujący zadania, (istotne tu będą również programy społeczne, operacjonalizujące strategię, zwłaszcza program rozwiązywania problemów społecznych);
2. uchwały rady gminy/powiatu/województwa (lub zarządzenia organów wykonawczych) w sprawie zasad współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi, nawiązujących do tejże strategii, gdzie opisane są wartości i zasady współpracy oraz – przede wszystkim – praktyka współpracy;
3. uchwały gminy/powiatu/województwa w sprawie rocznego programu współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi, jako operacyjnego programu określającego konkretne zadania do wykonania w danym roku, zmierzającego do realizacji strategii rozwoju przez organizację.

Ponadto:

4. zorganizowanego partnera po stronie organizacji pozarządowych: reprezentacji organizacji pozarządowych danego powiatu, gminy czy województwa, który to partner czynnie współtworzy wymienione wyżej akty prawa lokalnego, ale też dba o właściwą praktykę współpracy poprzez jej stałe monitorowanie i ewaluację;
5. wspólnego zespołu złożonego z przedstawicieli samorządu wskazanych przez samorząd oraz z przedstawicieli reprezentacji sektora pozarządowego, wskazanych przez tą reprezentację; zadaniem takiego zespołu jest kreowanie i monitorowanie współpracy;
6. osoby kontaktowej ze strony samorządu: np. pełnomocnika ds. organizacji pozarządowych;
7. wspólnej komisji opiniującej oferty składane przez organizacje w kon-

kursach ofert ogłaszanych przez samorząd, w skład której obligatoryjnie wchodzi przedstawiciele organizacji pozarządowych wskazani przez reprezentację sektora;

8. stałego, zinstytucjonalizowanego miejsca wsparcia organizacji pozarządowych (np. Centrum Organizacji Pozarządowych) prowadzonego na zasadzie zlecenia zadania wyspecjalizowanej organizacji pozarządowej;
9. tzw. Funduszy Grantowego – środków zabezpieczonych w budżecie samorządu na wkład własny organizacji, w sytuacji, gdy te pozyskały środki finansowe ze źródeł pozabudżetowych i gdzie taki wkład jest wymagany;
10. zasady prowadzenia monitoringu i ewaluacji (oceny) realizacji systemu współpracy (w praktyce – dokumentu pod nazwą programu współpracy) oraz sposobu wdrażania rekomendacji zawartych w ewaluacji;
11. innych rozwiązań lokalnych (np. tworzenie centrów wolontariatu, organizacji wspierających inne organizacje, banków żywności, klubów seniora, organizacji dzielnicowych itp.)

Istnienie i dopasowanie do siebie tych elementów, konsekwentna realizacja wypracowanych form współpracy, ponadto monitoring i ewaluacja – warunkuje trwałe i skuteczne funkcjonowanie systemu.

STRATEGIA ROZWOJU SEKTORA POZARZĄDOWEGO

W niektórych miejscowościach regionu (Elbląg, Olsztyn, Ełk) organizacje pozarządowe wypracowały dokumenty planistyczne określające rozwój sektora pozarządowego. (Dokumenty te są dostępne na stronie www.ropwmm.org.pl). To wynik wzrostu samoświadomości organizacji i dojrzałości liderów. Istnienie takiego dokumentu znakomicie wzmacnia system współpracy, bowiem jest to głos organizacji w jaki sposób powinien być zorganizowany. Oczywiście dobrze jest, jeżeli dokument taki wypracowany jest ze stroną samorzą-

dową. W pewnym zakresie miało to miejsce w Elblągu, gdzie w pracach nad strategią brał udział pełnomocnik prezydenta ds. organizacji pozarządowych. Mimo iż organizatorzy mieli szczerą chęć pozyskać innych, kluczowych dla współpracy urzędników, nikt więcej się nie pojawił.

Oczywiście elementy strategii rozwoju sektora pozarządowego – być może nawet całkowicie satysfakcjonujące organizacje – mogą (i powinny) być zawarte w strategii rozwoju każdego samorządu (co się przełoży również na zasady współpracy i roczny program współpracy). Jednak najczęściej samorząd – jeżeli odnotowuje cokolwiek w tej materii – zapisuje tylko to, co jemu najbardziej odpowiada. Nie wynika to zapewne ze złej woli, lecz z braku doświadczenia we współpracy i słabej znajomości specyfiki partnera. Zatem przy aktualizacji strategii rozwoju lub programu rozwiązywania problemów społecznych – należy dokonać badania sektora pozarządowego, a co najmniej zaprosić najważniejszych jego przedstawicieli do zespołu bezpośrednio pracującego nad dokumentem. Nie może być tak, że organizacje otrzymają do konsultacji ostateczną jego wersję, ponieważ naniesienie uwag jest wtedy praktycznie niemożliwe.

STRATEGIA WSPIERANIA ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO

Kompleksowość i komplementarność to zasady, które powinny regulować relacje pomiędzy samorządem a organizacjami pozarządowymi w sferze realizacji zadań publicznych wg twórców pierwszego w Polsce rządowego dokumentu z grudnia 2008 r. kierującego rozwój społeczeństwa obywatelskiego w naszym kraju. (Dokument wart lektury, a dostępny m.in. na stronie www.pozYTEK.gov.pl).

Z Wprowadzenia: *Wiodąca rola administracji publicznej w sferze regulacyjnej sprowadzałaby się zatem do kształtowania warunków dla funkcjonowania odpowiednich zasad i form współpracy partnerów w sferze publicz-*

nej, uczestnictwa w ich urzeczywistnianiu i pieczy nad przestrzeganiem przejrzystości życia publicznego w tym zakresie. A zatem administracja przede wszystkim tworzy warunki, a organizacje przede wszystkim realizują zadania. To znaczący sygnał w sytuacji, gdy obydwie funkcje zazwyczaj pełni samorząd.

Dokument określa cztery priorytety działań do roku 2015:

Priorytet 1: Aktywni, świadomi obywatele, aktywne wspólnoty lokalne.

Priorytet 2: Silne organizacje pozarządowe w dobrym państwie.

Priorytet 3: Rozwój organizacji pozarządowych na rzecz integracji społecznej.

Priorytet 4: Rozwój przedsiębiorczości społecznej.

Powyższe priorytety oraz szczegółowe cele i zadania zawarte w dokumencie to niewątpliwie wskazówka dla samorządów mówiąca o kierunku, w którym powinny zmierzać, planując działania związane z organizacjami pozarządowymi.

PODSTAWY PRAWNE TWORZENIA SYSTEMU WSPÓŁPRACY

Obecnie podstawowym aktem prawnym regulującym współpracę polskich samorządów z organizacjami pozarządowymi jest Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Ustawa nakłada na samorządy terytorialne trzech szczebli (gminy, powiaty i województwa) obowiązek tworzenia rocznych programów współpracy, nie precyzuje jednak, co taki program powinien zawierać, ani jak go tworzyć. Zapis ustawowy brzmi lakonicznie: „Organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego uchwała roczny program współpracy z organizacjami pozarządowymi”, daje jednak znakomitą podstawę do budowania systemu współpracy, którego roczny program jest elementem.

Nieco światła na proces tworzenia rocznego programu współpracy rzucił dokument Ministerstwa Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej pod nazwą: „Zarys ramowego programu współpracy jednostek samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi (...) Metodologia i zalecenia”.

Warto przytoczyć fragment:

Pięć podstawowych zasad dotyczących tworzenia programów współpracy administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi:

- *Program współpracy dotyczy organizacji pozarządowych w ogóle, a nie wyłącznie organizacji pożytku publicznego. [specjalny status organizacji nabywany poprzez decyzję sądu, który umożliwia jest m.in. pozyskiwanie od podatników 1% podatku dochodowego – A]]*
- *Program współpracy ma charakter obligatoryjny.*
- *Formalnie program współpracy ma charakter roczny ale powinien być stworzony z perspektywą współpracy wieloletniej.*
- *Sam proces budowania programu współpracy powinien być efektem współpracy dwóch podmiotów: właściwej jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowych działających na jej obszarze.*
- *Program współpracy dotyczyć powinien różnorodnych form współpracy a nie jedynie zlecenia zadań.*

Bardzo dobrze się stało, że ustawodawca zobowiązał samorządy do tworzenia programów współpracy, minusem jest jednak to, że nie doprecyzował tego pomysłu poprzez określenie minimum jego zawartości i nie wkomponował tym samym w system pracy samorządu.

JESZCZE O STRATEGIACH

W kontekście prawa lokalnego dotyczącego sektora pozarządowego pojawia się ważna kwestia strategii rozwoju gminy, powiatu czy regionu. W strategiach tych zwykle opisana jest rola i zadania organizacji pozarządowych. Do tej pory zapisy te traktowane były zwykle po macoszemu (czasami wcale ich nie było), teraz, w kontekście Narodowego Planu Rozwoju, gdzie organizacje pozarządowe zostały właściwie ulokowane, również samorządy – często już pod presją sektora pozarządowego – decydują się na solidne wprowadzenie organizacji w strategię.

W interesie samorządów – i dalej: społeczności lokalnej – leży, aby przy

najbliższej aktualizacji strategii rozwoju samorządu określić rolę i zadania organizacji pozarządowych w zakresie rozwoju społecznego. Należy określić tę rolę zwłaszcza w kontekście funduszy strukturalnych, bowiem to z nich organizacje będą mogły pozyskiwać środki na realizację zadań przez wiele lat.

Oczywiście zapisy strategii powinny być spójne z pozostałymi aktami prawa lokalnego samorządu. W samorządach istnieją branżowe (niektóre obligatoryjne) programy społeczne, w których przewidziana jest rola organizacji pozarządowych: np. strategia rozwiązywania problemów społecznych, program łagodzenia bezrobocia, program „antyalkoholowy” i in. Programy te winny nawiązywać do strategii oraz dokumentów określających współpracę samorządu z organizacjami.

METODA WYPRACOWANIA SYSTEMU

We wszystkich stadiach tworzenia systemu współpracy (strategia rozwoju samorządu oraz programy społeczne, zasady współpracy i roczny program współpracy) samorząd winien ściśle współpracować z organizacjami pozarządowymi. W jaki sposób spełnić ten postulat?

Otóż w najmniejszych samorządach – gminach wiejskich, gdzie organizacje można policzyć na palcach jednej ręki, należy je każdorazowo zapraszać na spotkania robocze, podczas których wypracowywane są dokumenty dotyczące współpracy. Taka sytuacja zawsze byłaby pożądana, ale przy większych samorządach jest to niemożliwe – organizacji jest zbyt dużo.

Jeżeli sektor wyłonił swoją reprezentację – sprawa jest uproszczona, należy pracować z tą reprezentacją (o czym później), a jeżeli jej nie ma?

Sieć SPLOT wypracowała i sprawdziła ścieżkę postępowania. Na początek należy zwołać konferencję plenarną organizacji pozarządowych, na którą należy zaprosić wszystkie organizacje, a także „z klucza” urzędników i radnych. Współorganizację takiej konferencji samorząd powinien zaproponować znanej i sprawdzonej organizacji, cieszącej się prestiżem w sektorze pozarządowym.

Podczas spotkania należy przeprowadzić warsztaty, które określą wzajemne oczekiwania i potrzeby (np. poprzez analizę SWOT). Warsztaty powinny odbyć się w grupach po kilkanaście osób. Byłoby najlepiej, gdyby przeprowadzili je wyspecjalizowani trenerzy. Efekty warsztatów należy następnie przedstawić na forum, jako podstawę do opracowywania dokumentów.

Na koniec spotkania należy wyłonić grupę roboczą złożoną z najbardziej aktywnych i odpowiedzialnych liderów organizacji i przedstawicieli samorządu. Ta grupa w trakcie kilku lub kilkunastu spotkań wypracuje dokumenty i przedstawi je do zaopiniowania i organizacjom i samorządowi (najlepiej na kolejnej konferencji). Ostatecznym efektem będzie przyjęcie przez samorząd zasad współpracy i rocznego programu współpracy w formie uchwały.

Jednak – jak już wspomniano na początku – niezbędnym elementem systemu współpracy jest istnienie reprezentacji sektora pozarządowego. Jeżeli takowej nie ma, podjęcie prac nad systemem współpracy jest znakomitą okazją dla sektora pozarządowego, aby swoją reprezentację powołać. Oczywiście w ten proces samorząd nie może się wtrącać, bowiem jest to suwerenna decyzja sektora pozarządowego (choć niestety znane są przypadki tworzenia „reprezentacji” przez władze). Tylko w razie konkretnej prośby organizacji, np. o udostępnienie sali na spotkanie – należy pomóc. Warto zaprosić na takie spotkanie obserwatora burmistrza/starosty/marszałka, aby jawność i rzetelność procesu tworzenia reprezentacji, mogła być potwierdzona również przez reprezentanta lokalnego samorządu.

ZAWARTOŚĆ ZASAD WSPÓŁPRACY

W Elblągu obowiązujące obecnie zasady współpracy tworzone były przez ok. pół roku przez Zespół Koordynacyjny powołany przez prezydenta miasta (4 osoby z samorządu, 4 z Rady Elbląskich Organizacji Pozarządowych) oraz kilkanaście osób ze strony samorządu i organizacji.

Zadaniem Zespołu było wypracowanie i opisanie przyjaznego i zrozumiałego dla organizacji i urzędników syste-

mu współpracy, umożliwiającego pełne włączenie się organizacji w krwioobieg działań samorządu w sferze pożytku publicznego, i z drugiej strony – wykorzystanie przez miasto zasobów, jakimi dysponują organizacje pozarządowe.

Praca polegała na kilkunastu spotkaniach członków Zespołu podczas których zapoznawano się z istniejącymi rozwiązaniami prawnymi dotyczącymi organizacji (strategia rozwoju, programy, ustawy itd.) i redagowano bądź omawiano kolejne wersje dokumentów. Następnie odbył się cykl spotkań konsultacyjnych z naczelnikami wydziałów i skarbnikiem miejskim. Projekty były też konsultowane z reprezentacją elbląskich organizacji pozarządowych.

Zespół uznał, że zasady współpracy powinny być zapisane językiem zrozumiałym, tak, aby każdy członek organizacji, z reguły nie znający się na problematyce samorządowej – mógł zrozumieć opisany system.

Grunt pod wprowadzenie opisywanego systemu współpracy przygotowany był od kilku lat. Już w 1997 roku Rada Miejska Elbląga przyjęła uchwałę w sprawie zasad współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi. Zasady te były swego czasu we współpracy z organizacjami nowelizowane, co było dobrym poligonem doświadczalnym.

Sektor pozarządowy również był solidnie przygotowany – od 1998 roku działa Rada Elbląskich Organizacji Pozarządowych, która jest realnym partnerem dla samorządu, i która wiele wniosła w kreowanie partnerskich metod współpracy z samorządem. Warto podkreślić, jak ważna w tych relacjach jest osoba kontaktowa ze strony samorządu – pełnomocnik prezydenta ds. organizacji pozarządowych.

Zespół przygotował dwa projekty uchwał: „Zasady współpracy samorządowych władz Elbląga z organizacjami pozarządowymi” oraz „Roczny program współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi na rok 2005”. Ostatecznie Zasady współpracy weszły w życie na początku 2005 roku zarządzeniem prezydenta Elbląga, a nie uchwałą Rady Miejskiej (podobny dokument przyjęty został przez Radę Miejską Olsztyna). Wprowadzenie zasad współpracy zarządzeniem jest wyjściem raczej awa-

ryjnym, np. w sytuacji, gdy Regionalna Izba Obrachunkowa podważa uchwałę organu stanowiącego, jednak docelowo dokument powinien być uchwalony właśnie przez Radę, co nadaje mu bardziej stabilny wymiar.

MAPA DOKUMENTU

- I. Wstęp
- II. Podstawy współpracy
- III. Zasady regulujące współpracę
- IV. Cele współpracy
- V. Realizatorzy współpracy
 - a. ze strony samorządowych władz Elbląga
 1. Rada Miejska i jej komisje
 2. Prezydent Miasta Elbląga
 - 2.1. Pełnomocnik Prezydenta Elbląga ds. Organizacji Pozarządowych
 - 2.2. Zespół Koordynacyjny ds. współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi
 - 2.3. Wydziały Urzędu Miejskiego i inne jednostki organizacyjne podległe Prezydentowi Miasta
 - 2.4. Powiatowa Rada ds. Osób Niepełnosprawnych
 - b. ze strony organizacji pozarządowych
 1. Organizacje działające w sferze pożytku publicznego
 2. Rada Elbląskich Organizacji Pozarządowych (REOP)
- VI. Przedmiot współpracy
- VII. Formy współpracy
 - a. Współpraca finansowa
 1. Tryb zlecenia zadań organizacjom pozarządowym zgodnie z Ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie
 2. Tryb zlecenia zadań organizacjom pozarządowym zgodnie z Ustawą o pomocy społecznej
 3. Tryb zlecenia zadań organizacjom pozarządowym zgodnie z Ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych
 4. Tryb zlecenia zadań organizacjom pozarządowym

- zgodnie z Ustawą „Prawo ochrony środowiska”
5. Tryb zlecenia zadań organizacjom pozarządowym zgodnie z Ustawą o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi
6. Tryb zlecenia zadań organizacjom pozarządowym działającym w oparciu o Ustawę o ochronie pożarowej
7. Pozyskiwanie środków zgodnie z Ustawą „Prawo zamówień publicznych”
- b. pozyskiwanie środków z innych źródeł
 1. Rekomendacje projektów
 2. Partnerstwo formalne
 3. Partnerstwo nieformalne
 4. Zaproszenie do partnerstwa
 5. Dofinansowanie wkładu własnego organizacji
- c. współpraca pozafinansowa
 1. Współdziałanie w opiniowaniu ofert składanych przez organizacje
 2. Konferencja plenarna elbląskich organizacji pozarządowych
 3. Pomoc w nawiązywaniu kontaktów zagranicznych
 4. Udostępnianie lokali i budynków
 5. Centrum Organizacji Pozarządowych
 6. Współpraca z organizacjami w zakresie tworzenia aktów prawa lokalnego
 7. Wymiana informacji
 8. Współpraca w zakresie promocji miasta
 9. Współpraca z przedsiębiorcami prywatnymi
- VIII. Roczny Program współpracy
- XI. Monitoring i ewaluacja zasad współpracy
- X. Zakończenie
- XI. Załączniki

WSPÓŁPRACA ROZPOCZYNA SIĘ OD STRATEGII

Mało który samorząd uświadamia sobie wystarczająco jasno, że priorytetem we współpracy z organizacjami winna być realizacja strategii rozwoju

tegoż samorządu. Strategia ta jest dokumentem, w którego tworzenie zazwyczaj (a więc niestety nie zawsze), zaangażowane są również organizacje pozarządowe. Można zatem powiedzieć, że jest to podstawowy dokument wypracowany przez wybrane przez społeczność władze i przez najbardziej aktywnych jej obywateli, dokument, który kierunkuje rozwój społeczno-gospodarczy gminy, powiatu czy województwa, a w konsekwencji stanowi o jakości życia mieszkańców. Dlatego trzeba go w pierwszym rzędzie wszystkimi siłami realizować.

I co ważne – jeżeli w strategii nie uwzględnione będą konkretne problemy społeczne, to organizacje, które tymi problemami się zajmują, będą miały problemy z pozyskaniem środków na ich realizację ze źródeł pozabudżetowych (np. z funduszy unijnych). W interesie organizacji jest współtworzenie tego dokumentu, aby zadbać o wprowadzenie odpowiednich zapisów. Któż bowiem tak dobrze zna problemy, jak nie właśnie one? Samorządy często twierdzą, że organizacje nie chcą brać udziału w wypracowywaniu takich dokumentów, że twierdzą, iż szkoda czasu na kolejny „papier”. Rzeczywiście tak bywa. Ten papier jednak bezpośrednio może zaważyć na to, czy pieniądze wpłyną na ich konto czy nie. A to już jest warte zachodu.

Realizacja strategii rozwoju winna być punktem wyjścia współpracy samorządu z organizacjami. Jest też punktem odniesienia do tworzenia „zasad współpracy”, które są elementem wykonawczym tej strategii, czyli opisują jak tą strategię samorząd wspólnie z organizacjami winien realizować.

Fragment strategii rozwoju miasta Elbląga dotyczący sektora pozarządowego wygląda następująco:

Podcel 7.7. Istnieje dobrze zorganizowany, przyjazny system organizacji pozarządowych

Działania:

- *dobrze zorganizowana aktywność obywatelska*
- *angażowanie w życie społeczne miasta*
- *pomoc i zachęta do współpracy pomiędzy samymi organizacjami (...)*
- *współpraca z administracją publiczną i biznesem*

Brzmi to bardzo lakonicznie (swego czasu organizacje zaproponowały rozbudowanie zapisu, ale wnioski nie zostały uwzględnione), ale stanowi punkt odniesienia do zapisów w zasadach współpracy.

Główny cel współpracy samorządu z organizacjami zawarty w zasadach współpracy nawiązuje bezpośrednio do celu strategii miasta: Perspektywnym celem współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi – zbieżnym ze Strategią rozwoju miasta – jest poprawa jakości życia i pełniejsze zaspokajanie potrzeb społecznych mieszkańców Elbląga.

Cele szczegółowe zostały wypracowane przez Zespół:

1. tworzenie warunków do wzmocnienia istniejących organizacji pozarządowych, powstawania nowych organizacji i inicjatyw obywatelskich, oraz rozwoju wolontariatu,
2. wzmocnienie współpracy partnerów lokalnej polityki społecznej: organizacji, administracji i jej jednostek, biznesu,
3. zwiększenie udziału organizacji pozarządowych w realizacji zadań własnych miasta.

Cele te będą realizowane w ramach Rocznych programów współpracy.

Jak długo powinny obowiązywać zasady współpracy? Można założyć, iż obejmują okres realizacji strategii (w przypadku Elbląga – do 2015 roku), choć to może być iluzoryczne, ponieważ w międzyczasie mogą się pojawić nowe władze i nowe koncepcje działań. Być może dobrym wyjściem jest przyjmowanie takiego dokumentu na okres czteroletniej kadencji samorządu.

SZEŚĆ DZENTELMEŃSKICH ZASAD

Współpraca samorządu z organizacjami winna opierać się na zasadach określonych w Ustawie o działalności pożytku publicznego: pomocniczości, suwerenności, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji i jawności. W elbląskim dokumencie zasady te zostały krótko opisane w schemacie: co samorząd przez to rozumie, do

czego się zobowiązuje, czego oczekuje od organizacji pozarządowych. Te zapisy, choć ideowe, a zatem „miękkie”, są ważne, bowiem stanowią swoiste „dżentelmeńskie porozumienie” dotyczące jakości współpracy. Jeżeli któraś strona nie dotrzyma słowa, druga może jej to wytknąć posługując się tymi zapisami. A we współpracy słowność jest w cenie.

Warto zapoznać się z tymi zasadami:

Zasada pomocniczości: samorząd Elbląga uznaje prawo samoorganizujących się obywateli do samodzielnego określania i rozwiązywania problemów społeczności, także należących do sfery zadań publicznych. Samorząd stosuje zasadę względnego pierwszeństwa organizacji pozarządowych w realizacji zadań publicznych, wspierając je w wypełnianiu tych zadań, które są gotowe realizować. [To ważne stwierdzenie, dające pierwszeństwo organizacjom przy realizacji zadań publicznych]. W ten sposób wprowadza w życie idee subsydiarności, która zakłada że wszędzie tam, gdzie jest to możliwe, kompetencje i zdolność do działania powinny zostać przypisane w pierwszej kolejności obywatelom i ich organizacjom.

Szczególną troską samorząd będzie otaczał organizacje seniorskie i kombatanckie oraz organizacje nowo powstałe.

Samorząd oczekuje od organizacji samodzielnego wzmocnienia swoich zasobów kadrowych, materialnych i finansowych. Budżet miasta nie powinien stanowić jedyne źródła finansowania organizacji. Organizacje winny w jak najpełniejszym stopniu wykorzystywać możliwości pozyskiwania środków pozabudżetowych z funduszy europejskich oraz innych organizacji i instytucji grantodawczych.

Zasada suwerenności stron: samorząd respektuje niezależność i podmiotowość organizacji pozarządowych. Samorząd akceptuje również kontrolną rolę organizacji obywatelskich, mając świadomość dysponowania przez siebie środkami publicznymi.

Samorząd oczekuje od organizacji poszanowania swojej autonomii i gotowości do rozważenia propozycji przez niego składanych.

Zasada partnerstwa: samorząd traktuje organizacje pozarządowe jako równoprawnych partnerów w definiowaniu problemów społecznych, określaniu sposobów ich rozwiązywania oraz realizacji zadań publicznych.

Samorząd oczekuje od organizacji aktywnego uczestniczenia w pracach grup zadaniowych, organizowanych przez samorząd spotkaniach tematycznych, przekazywania informacji, udziału w innych wydarzeniach organizowanych przez samorząd itp.

Zasada efektywności: samorząd będzie dokonywał wyboru najbardziej efektywnego sposobu realizacji zadań publicznych proponowanych do realizacji przez organizacje pozarządowe.

Samorząd oczekuje od organizacji sporządzania właściwej dokumentacji projektowej, rzetelnej realizacji powierzonych zadań, wywiązywania się z obowiązków merytorycznych, finansowych i sprawozdawczych.

Zasada uczciwej konkurencji: samorząd będzie równorzędnie traktował podmioty konkurujące o realizację zadań publicznych: organizacje pozarządowe i jednostki samorządowe. Samorząd będzie ogłaszał w tym samym czasie, takie same założenia określające zadanie oraz będzie stosował takie same kryteria oceny zgłoszonych ofert konkurujących podmiotów.

Podmioty publiczne i pozarządowe konkurujące ze sobą o realizację zadań publicznych winny w sposób uczciwy przedstawiać swoje zasoby, metody, warunki i kalkulacje stosowane przy planowanej realizacji tych zadań.

W składanych przez organizacje pozarządowe ofertach realizacji zadania publicznego, samorząd oczekuje pełnej i rzetelnej informacji.

Zasada jawności: samorząd będzie udostępniał informacje na temat zamiarów, celów i środków przeznaczonych na realizację zadań publicznych oraz o dotychczas ponoszonych kosztach prowadzenia tych zadań przez administrację. Samorząd będzie dążył do tego, aby wszelkie możliwości współpracy z organizacjami pozarządowymi były powszechnie wiadome i dostępne oraz jasne i zrozumiałe w zakresie stosowanych procedur i kryteriów podejmowania decyzji.

Samorząd oczekuje od organizacji jawności w działalności statutowej i finansowej wyrażanej przez przekazywanie do Pełnomocnika raportów rocznych z działalności organizacji oraz coroczne aktualizowanie ankiety Banku Informacji o elbląskich organizacjach pozarządowych.

Oczywiście oprócz tych podstawowych zasad można nawiązać do ogólnych zasad społecznych jak wolność i odpowiedzialność, partycypację, solidarność, sprawiedliwość społeczną i inne.

PARTNERZY WSPÓŁPRACY

Zasady współpracy precyzyjnie określają role partnerów: najpierw Rady Miejskiej i prezydenta. Duży ciężar spoczywa na pełnomocniku ds. organizacji pozarządowych, do którego prowadzą wszystkie pozarządowo-samorządowe ścieżki. Jego zadania obejmują kilkanaście punktów. On ogłasza konkursy (w porozumieniu z wydziałami Urzędu Miejskiego), przyjmuje od organizacji oferty, kieruje do wydziałów wszelkie sprawy związane z organizacjami, jest członkiem Zespołu Koordynacyjnego. Porządkuje to w sposób zasadniczy relacje samorządu z dziesiątkami organizacji – wszystko przechodzi przez jedno biuro i wszystkie informacje do niego docierają.

Z pełnomocnikiem ściśle współpracują poszczególne wydziały Urzędu Miejskiego: przygotowują konkursy ofert, umowy z organizacjami itp. Wydział Skarbnika natomiast pełni dla wszystkich projektów funkcję kontrolną pod względem finansowym.

Styk samorząd-organizacje wypełnia Zespół Koordynacyjny, który jest ważnym ciałem opiniodawczym i doradczym. Wszystkie istotne decyzje samorządu dotyczące organizacji muszą być przez niego zaopiniowane. Tu powinna służyć pełna informacja o wszelkich udzielonych organizacjom dotacjach czy zleconych usługach. Zespół musi wiedzieć o każdej złotówce przekazanej organizacjom z pieniędzy publicznych; jego ważną rolą jest również nadzór społeczny nad miejskim budżetem w części dotyczącej organizacji pozarządowych.

Zespół powoływany jest zarządzeniem prezydenta, działa na podstawie regulaminu stanowiącego załącznik do zasad współpracy. Składa się z 9 członków. Czterech wskazuje Rada Elbląskich Organizacji Pozarządowych, resztę – prezydent miasta. Z jego składu – co jest ciekawym rozwiązaniem – powoływane są poszczególne Komisje Oceniające do rozstrzygnięcia kolejnych konkursów ofert ogłaszanych przez samorząd.

Po stronie organizacji partnerem w współpracy są organizacje, podmioty kościelne działające w sferze pożytku publicznego oraz grupy nie posiadające osobowości prawnej. Oznacza to, że samorząd współpracuje nie tylko z organizacjami posiadającymi status organizacji pożytku publicznego, ale też z nieposiadającymi tego statusu, lecz pracującymi w obszarach pożytku publicznego opisanych w Ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Kolejnym, zorganizowanym partnerem jest Rada Elbląskich Organizacji Pozarządowych, dziewięcioosobowa reprezentacja elbląskiego sektora pozarządowego. Deleguje swoich członków do Zespołu i Komisji Oceniających, konsultuje projekty uchwał, współorganizuje doroczną konferencję plenarną organizacji pozarządowych. Jej kompetencje opisane są w dokumencie.

PRZEDMIOT WSPÓŁPRACY

Przedmiot współpracy, a więc to, czego współpraca dotyczy (np. bezrobocie, ubóstwo, przeciwdziałanie chorobom itd.), musi się zawierać w sferach pożytku publicznego określonych w Ustawie o działalności pożytku publicznego, powinien koncentrować się na realizacji strategii i wynikających z niej programów operacyjnych (których np. w Elblągu jest obecnie dziewięć).

FORMY WSPÓŁPRACY FINANSOWEJ

Kwestia finansów to najbardziej obszerny fragment „Zasad współpracy”. Okazuje się, że procedura powierzania i dofinansowania zadań określona w Ustawie o działalności pożytku

publicznego, nie jest jedynym trybem, w ramach jakiego organizacje mogą pozyskać środki finansowe z budżetu miasta na swoją działalność. (W powiecie grodzkim – jakim jest Elbląg – skupiają się zadania zarówno gminy, jak i powiatu, nie wszystkie wymienione tryby będą miały zatem zastosowanie w samodzielnych gminach czy powiatach). Tych trybów opisano aż siedem. Jest to niewątpliwie błąd legislacyjny, powodujący, zamiast oczekiwanego uporządkowania na jakie liczył sektor pozarządowy, spory bałagan. Zadziwiająco jest to, że tryb finansowania zadań organizacji pozarządowych opisany w Ustawie o pomocy społecznej niemal nie różni się od tego z „pożytku publicznego”. Jest podobny, ale nie tożsamy – dlatego trzeba go było opisać oddzielnie.

Chcąc nie chcąc – dla czytelności i komplementarności zasad współpracy – opisane zostały tryby zgodnie z kolejnymi ustawami: z Ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, Ustawą o pomocy społecznej, Ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych, Ustawą „Prawo ochrony środowiska”, Ustawą o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, Ustawą o ochronie pożarowej, Ustawą „Prawo zamówień publicznych” (teraz już należy dodać ustawę o partnerstwie publiczno-prywatnym). Odkrycie takiej ilości ścieżek po samorządowe pieniądze było sporym zaskoczeniem. (Nie wszystkie wymienione tryby będą miały zastosowanie w gminach czy powiatach).

OCENA OFERT

Dla uzyskania przejrzystości i zapewnienia obiektywizmu w ocenie ofert składanych przez organizacje, Zespół opracował formularz oceny projektu. Formularz składa się z trzech podstawowych części: oceny zdolności organizacji do realizacji zadania (20 pkt.), sposobu realizacji zadania (50 pkt.) i budżetu zadania (30 pkt.). Zwycięża oferta lub oferty z najwyższą ilością punktów. Oferta, która nie przekroczy pułapu 65 punktów, jest oddalana. Oddalona zostanie również wtedy, gdy w trzech po-

szczególnych działach nie przekroczy minimalnego progu, odpowiednio: 12, 33 i 20 punktów. Punktacja, stosowana w ocenie projektów europejskich i nie tylko, jest wymiernym i przekonującym systemem oceny. Aby zapobiec przypadkowości w ocenie, która może mieć miejsce m. in. w sytuacji, gdy osoby oceniające nie mają wystarczającego doświadczenia, zastosowano konieczność uzgadniania ostatecznej oceny. Jeżeli w poszczególnych działach ocena ta jest większa niż odpowiednio: 6, 15 i 9 punktów, członkowie Komisji muszą ją wspólnie ustalić. Staje się to ważne w sytuacji, gdy ocena balansuje na skraju odrzucenia projektu.

Karta oceny projektu jest załącznikiem do zasad współpracy. Przy dużej ilości projektów, konieczność wypełnienia karty staje się czasochłonna (każdy członek Komisji dla każdego projektu sporządza odrębną kartę oceny), ale dla przejrzystości procesu oceny warto tą technikę zastosować. W sytuacji, gdy organizacja odwoła się od decyzji o nie przyznaniu grantu, Samorządowemu Kolegium Odwoławczemu, rozpatrującemu skargę, trudno będzie podważyć tę ocenę.

Warto dodać, że ostateczną decyzję o przyznaniu grantu podejmuje nie komisja, lecz prezydent. Należy jednak dążyć do tego, aby na zasadzie „dżentelmeńskiego porozumienia” opinia komisji była decydująca (na szczęście bardzo rzadko jest inaczej). Z doświadczenia wynika, że urzędnicy dla świętego spokoju wolą dać pieniądze nawet na słaby projekt. Argumentem jest – organizacja pójdzie na skargę do wójta/burmistrza i tak otrzyma pieniądze. W takiej sytuacji rzeczywiście praca komisji jest dyskusyjna. Inną sprawą jest niska umiejętność oceny projektów, warto przeszkolić członków komisji. Warto też powiedzieć, że najsurowszym recenzentem zgłaszanych ofert są przedstawiciele organizacji, ponieważ doskonale znają realia.

KONFLIKT INTERESÓW

Aby wyeliminować tzw. konflikt interesów, a więc wpływ na ocenę ofert osób, które są z różnych powodów

zainteresowane, aby wybrana została konkretna oferta, ustalono, kto nie może zasiadać w Komisji Oceniającej. Są to osoby które są członkami, wolontariuszami, członkami władz podmiotów ubiegających się o dotację, a także pozostają w stosunku pokrewieństwa, powinowactwa lub podległości z tytułu zatrudnienia z członkami władz podmiotów ubiegających się o dotację (zapis z Ustawy o działalności pożytku publicznego). Sprawa dotyczy wszystkich potencjalnych członków Komisji, a więc zarówno reprezentujących organizacje pozarządowe, jak i samorząd. Członkowie Komisji podpisują odpowiednie oświadczenie w tej sprawie, będące załącznikiem do zasad współpracy. Jeżeli w trakcie rozpatrywania ofert, okaże się że powyższe powiązania jednak istnieją (nie sposób wykluczyć takiej możliwości wśród kilkudziesięciu składanych ofert), muszą zrezygnować z pracy w Komisji.

STANDARYZACJA USŁUG

Zasady współpracy wprowadzają bardzo ważną zasadę: zadanie, które samorząd zamierza przekazać organizacji w formie powierzenia (a więc również w całości finansować), musi być solidnie opisane – wystandaryzowane. Standaryzacja zadania polega na określeniu: przedmiotu powierzenia, odbiorców, miejsca realizacji zadania, czasu realizacji zadania, specyfikacji czynności, jakości zadania, sposobu i kryteriów oceny realizacji zadania. Standard ten powinien być opracowany przez grupę ekspertów z danej dziedziny powołanych spośród jednostek samorządu i organizacji pozarządowych. Jest to kilkumiesięczny proces. O podjęciu prac nad standardem decyduje samorząd, ale może wystąpić o to zainteresowana organizacja. Samorządy nie doceniają jeszcze ważnej roli standaryzacji usług jako strażnika ich jakości i jednocześnie strażnika publicznych pieniędzy. Aktualizowana Ustawa o pożytku publicznym stwierdza, iż wybór zlecenia realizacji zadań publicznych (...) następuje w sposób dający gwarancję realizacji zadań zgodnie ze standardami właściwymi

dla danego zadania. Należy wyrazić nadzieję, iż samorządy zastosują się do tego nakazu.

POZYSKIWANIE PIENIĘDZY POZABUDŻETOWYCH

Każdy rozsądny samorząd powinien kierować uwagę organizacji w stronę wielu źródeł pozalokalnych. W Elblągu proces ten opisany jest jako następujące formy pomocy:

- rekomendacje przez samorząd projektów składanych przez organizacje do instytucji grantodawczych,
- możliwość udziału samorządu w partnerstwie formalnym w ramach projektu opracowanego przez organizację (wtedy samorząd powinien zadeklarować określony wkład finansowy),
- partnerstwo nieformalne (czyli bez obciążeń finansowych),
- samorząd może zaprosić organizację do współrealizacji swojego projektu,
- samorząd może dofinansować wkład własny organizacji z tzw. Funduszu Grantowego. Warunkiem jest uzyskanie wcześniejszej akceptacji projektu przez samorząd. Zatem gdy organizacja złoży wniosek (np. do jednego z Euroregionów) i otrzyma dofinansowanie, może uzyskać z samorządu środki na wkład własny. Ta ścieżka jest dość żmudna, bo trzeba ogłosić na to odrębny konkurs, ale warta zachodu: do miasta może wpłynąć poprzez zaradne organizacje sporo pieniędzy na lokalne potrzeby.

POZOSTAŁE FORMY WSPÓŁPRACY

Poza współpracą finansową zasady współpracy opisują szereg innych form, bo przecież nie wszystko opiera się na pieniądzu. Są to m.in.: coroczna konferencja plenarna elbląskich organizacji pozarządowych, pomoc w nawiązywaniu kontaktów zagranicznych, udostępnianie lokali i budynków, finansowanie pracy Centrum Organizacji Pozarządowych jako formy bezpośredniej pomocy zwłaszcza nowym organizacjom,

współpraca w zakresie tworzenia aktów prawa lokalnego, wymiana informacji, współpraca w zakresie promocji miasta, współpraca z przedsiębiorcami prywatnymi, współpraca w rozwoju ekonomii społecznej.

Warto zwrócić uwagę na miejsca, gdzie organizacje mogą otrzymać wszechstronną pomoc. Zwykło się je nazywać Centrami Organizacji Pozarządowych. Centra mogą być prowadzone i finansowane przez samorząd (np. Gdynia) lub na zlecenie samorządu przez organizację (np. Elbląg, Olsztyn). Takie inkubatory zorganizowanej aktywności obywatelskiej – prowadzone przez wyspecjalizowane organizacje – powinny znaleźć trwałe miejsce w systemie współpracy samorządu z organizacjami (więcej o centrach w numerze).

MONITORING I EWALUACJA

Każdy program powinien podlegać ocenie wewnętrznej realizatorów i ocenie zewnętrznej – niezależnych ewaluatorów. Zasady współpracy zakładają monitoring wewnętrzny, którego dokonuje Zespół Koordynacyjny, oraz ewaluację wewnętrzną, a także okresową ewaluację zewnętrzną, co jest raczej nowością w programach samorządowych. Taka usługa kosztuje, zakłada się że nie będzie zbyt częsta, a pokrywana będzie z budżetu miasta. Ewaluacja daje odpowiedź co jest realizowane dobrze, a co wymaga doprecyzowania lub zmiany. Ważne jest określenie ścieżki wdrażania wypracowanych rekomendacji.

ZAŁĄCZNIKI DO ZASAD WSPÓŁPRACY

Załączników do zasad współpracy jest kilkanaście. Są to m.in. regulaminy, kilka wzorów ofert, umów i rozliczeń (w zależności od trybu dotowania), karta oceny itd. Zgromadzono tu komplet materiałów, które mogą być potrzebne organizacjom. Zasady współpracy wraz z załącznikami dostępne są na oficjalnej stronie miasta i Biuletynie Informacji Publicznej. Strona miejska stanowi podstawowy przekazywacz informacji dla sektora pozarządowego.

ROCZNY PROGRAM WSPÓŁPRACY

Sporządzenie zasad współpracy powoduje między innymi, iż roczne programy współpracy mogą być bardzo lakoniczne. Program ten określa bowiem konkretne zadania i ilość środków finansowych jakie samorząd w danym roku będzie przekazywał organizacjom.

Zasady współpracy określają zakres rocznego programu:

Program zawiera:

- a. postanowienia ogólne
- b. zadania priorytetowe,
- c. sposób oceny programu,
- d. inne informacje.

W Elblągu roczny program współpracy tworzony jest przez Zespół Koordynacyjny we współpracy z naczelnikami wydziałów i Radą Elbląskich Organizacji Pozarządowych. Organizacje do końca czerwca każdego roku na specjalnym formularzu (będącym załącznikiem do zasad współpracy) mogą składać propozycje zadań do umieszczenia w programie na rok następny. To pomoże dostosować program do bieżących potrzeb.

Program zatwierdzany jest przez Radę Miejską w III kwartale każdego roku, tak, aby dotacje mogły być rozdysponowane od początku roku następnego. Pierwszy, podstawowy konkurs ofert ogłaszany jest każdego roku w drugiej połowie listopada, po przyjęciu projektu budżetu na kolejny rok.

(Więcej o tworzeniu rocznych programów współpracy – w numerze).

ZALETY SYSTEMU WSPÓŁPRACY

System współpracy będący prawem lokalnym (poprzez zarządzenie prezydenta lub uchwałę Rady Miejskiej) porządkuje, wzmacnia i podnosi skuteczność rozwiązań społecznych w samorządzie.

Następuje lepsza realizacja strategii rozwoju samorządu, a co za tym idzie – poprawia się jakość życia mieszkańców. Następuje uporządkowanie procedur dotyczących organizacji pozarządowych

wych wewnątrz urzędu (jednolite dokumenty, formularze, procedury itp.). W jednym dokumencie zgromadzona zostaje pełna wiedza na temat wszystkich aspektów współpracy samorządu z organizacjami. Pojawia się efekt synergii – zwielokrotnienie efektów poprzez łączenie różnorodnych możliwości i zasobów samorządu i organizacji pozarządowych (środki finansowe, praca ekspertów, nowe metody pracy, nowe kontakty itp.). Zwiększa się ilość środków finansowych spoza budżetu samorządu pozyskane przez organizacje pozarządowe. Opisanie wszystkich trybów zlecenia przez samorząd zadań organizacjom pozarządowym powoduje przejrzystość procedur udzielania dotacji przez samorząd. Wspólny zespół, oprócz swoich zwykłych funkcji, staje się jednocześnie wewnętrznym gremium odwoławczym, które reaguje na sytuacje konfliktowe pomiędzy samorządem a organizacjami pozarządowymi. Niebagatelny jest fakt utworzenia monitoringu społecznego nad wydatkowaniem pieniędzy publicznych z budżetu samorządu (m. in. Komisje Opiniujące). Następuje lepsza kontrola nad wydatkowaniem dotacji przez organizacje, wzrasta efektywność realizacji zleczanych im zadań. Poprzez opracowanie standardów zlecenia zadań organizacjom, pojawia się lepsza i efektywniejsza realizacja usług społecznych. Rozwija się partycypacja społeczna – włączanie organizacji do współzarządzania samorządem, a także integracja i rozwój sektora pozarządowego.

TRUDNOŚCI PRZY TWORZENIU SYSTEMU

Jako że tworzenie systemu narusza wiele zastałych układów w samorządzie, ale też w sektorze pozarządowym, pojawiają się trudności przy jego opracowaniu i wdrażaniu.

Największe tkwią w przełamaniu przyzwyczajzeń i stereotypów po stronie urzędników i organizacji. Dla organizacji urzędnicy są „urzędasami”, tkwiącymi w okowach przepisów, niezbyt kwapiącymi się do nowych form pracy, a z drugiej strony – organizacje to „oszołomy”, nie znające się na prawie,

mające szalone koncepcje i naruszające tryb funkcjonowania urzędu.

Trudności powoduje również nieustabilizowane prawo dotyczące niektórych aspektów współpracy.

Czasami brak reprezentacji po stronie sektora pozarządowego.

CO POMAGA W OPRACOWANIU I WDROŻENIU SYSTEMU WSPÓŁPRACY

Podstawą jest wzajemne zaufanie, poszanowanie i znajomość specyfiki partnera przez obydwie strony. Zasada partnerstwa, a nie klientelizmu: unikanie dominacji administracji nad organizacjami. Ważna jest gotowość stron do kompromisów i porozumień oraz obopólna zgoda na przejrzystość planowanych działań i procedur (w tym kontrolnych). (Nierzadko samorząd wzbrania się przed przejrzystością, choć polskie prawo mówi o jawności gospodarki finansowej samorządów; z drugiej strony organizacje również nie lubią ujawniać swoich budżetów i sprawozdań, a powinny).

Ważne jest aby w samorządzie zawsze była osoba kontaktowa do współpracy z organizacjami oraz struktura zapewniająca obsługę merytoryczną i logistyczną współpracy (np. biuro pełnomocnika ds. organizacji pozarządowych). Często niestety bywa tak, że owszem wskazany jest urzędnik do współpracy z organizacjami, lecz jest to osoba, której zostało to narzucono jako kolejne zadanie i traktuje tę funkcję jako dopust. Sprawny urzędnik „od współpracy” umożliwi przeniesienie ustaleń w tym zakresie na niższe poziomy funkcjonowania urzędu (wydziały). Na pewno istnieje sprawnej i otwartej reprezentacji sektora pozarządowego to szansa na dobrą, choć wymagającą współpracę.

ZMIANA USTAWY O POŻYTKU

Ustawa o działalności pożytku publicznego jest nowelizowana. Wprowadza obligatoryjność tworzenia programów współpracy (ewentualnie zrobi to wojewoda na koszt samorządu), konieczność corocznego sprawozdawania

się z efektów współpracy do 31 maja, zezwoli samorządom na wdrażanie wieloletnich (do 5 lat) programów współpracy. Określa też minimalną zawartość współpracy i wprowadza możliwość powoływania wojewódzkich, powiatowych i gminnych rad pożytku publicznego. Oznacza to, że ustawodawca zwrócił szczególną uwagę na programowanie współpracy i jej jakość. Zmiany zaczną obowiązywać po przyjęciu przez parlament w (najprawdopodobniej) 2009 roku.

NA ZAKOŃCZENIE

Brak systemu współpracy można porównać z „mętną wodą”, gdzie nie wiadomo w jaki sposób podejmowane są decyzje na temat finansowania organizacji – kto daje pieniądze, na co, na jakich zasadach... Ważne są doświadczenia i znajomości, a nie profesjonalizm organizacji i poziom zysku społecznego, jaki te organizacje wnoszą. Na szczęście w wielu gminach zasady współpracy są coraz bardziej transparentne i partnerskie, co dobrze rokuje na przyszłość.

wim.ngo.pl

REGIONALNY SERWIS NGO.PL W TWOIM WOJEWÓDZTWIE

podziel się informacją
napisz o swoich działaniach
przeczytaj o tym, jak radzą sobie inni

serwis administruje

ESWIP

redakcja@eswip.elblag.pl

Elbląskie Stowarzyszenie

Wspierania Inicjatyw Pozarządowych

MAPA PROGRAMU WSPÓŁPRACY SAMORZĄDU Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI

- I. **Wstęp** – przyczyny opracowania dokumentu, okres planowania
- II. **Analiza sektora pozarządowego** – stan ilościowy i jakościowy sektora pozarządowego, szczególne osiągnięcia organizacji, dotychczasowe osiągnięcia we współpracy
- III. **Podstawy współpracy** – podstawy prawne krajowe (m.in. Ustawa OPP), regionalne (m.in. Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Województwa Warmińsko-Mazurskiego) i lokalne (m.in. Strategia Rozwoju Samorządu, Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych), plany rozwoju wsi
- IV. **Zasady regulujące współpracę** – zasada pomocniczości, partnerstwa, suwerenności stron, jawności, efektywności, równej konkurencji, Karta Zasad Działania Organizacji Pozarządowych
- V. **Cele współpracy** – cel ogólny i cele szczegółowe dotyczące okresu objętego programem, korespondujące ze Strategią Rozwoju Samorządu i Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych, w razie potrzeby wypracowane metodą warsztatową
- VI. **Partnerzy współpracy**
 - a. ze strony **samorządu** (*każdorazowo określić kompetencje*)
 1. **Rada Gminy** i jej komisje
 2. **Komisja Rady ds. polityki społecznej** – wiodąca komisja we współpracy z samorządem
 3. **Wójt/Burmistrz/Prezydent Miasta/Zarząd Powiatu**
 4. **Pełnomocnik** Wójta/Burmistrza/Prezydenta Miasta/Zarządu Powiatu ds. Organizacji Pozarządowych
 5. **Wydziały Urzędu**

6. inne **jednostki organizacyjne** podległe Gminie – Gminny Dom Kultury, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Biblioteka, szkoły itp.

b. ze strony **organizacji pozarządowych**

1. **Organizacje działające w sferze pożytku publicznego** – określić rodzaje organizacji z którymi współpracuje samorząd zgodnie z Ustawą OPP
2. **reprezentacja organizacji pozarządowych (np. Rada, Forum, Konferencja)** – opisać reprezentację w formie instytucjonalnej np. Rada Organizacji Pozarządowych z zarządem, lub jako ogół zebranych organizacji – forum, konferencja.

c. Zespoły wspólne

1. **Zespół Konsultacyjny, Gminna Rada Pożytku Publicznego** – załączyć regulamin
2. **Zespoły zadaniowe/grupy robocze/rady/komitety** – ciała, do których samorząd zaprasza przedstawicieli organizacji pozarządowych, określić jakie to ciała (stałe, doraźne) i sposób powoływania do nich przedstawicieli organizacji. Takim obligatoryjnym ciałem jest Komisja ds. Profilaktyki i Przeciwdziałania Problemom Alkoholowym. Mogą być tworzone zespoły przy poszczególnych wydziałach urzędu – np. grupa organizacji współpracująca z wydziałem oświaty urzędu gminy).

VII. **Przedmiot współpracy** – określenie czego dotyczy współpraca,

zgodny z obszarami pożytku publicznego określonymi w Ustawie o działalności pożytku publicznego i wolontariacie oraz z zadaniami własnymi samorządu określonymi m.in. w strategii rozwoju.

VIII. **Formy współpracy**

1. **Współpraca finansowa** – opisać obowiązujący z samorządzie tryb
 - 1.1. Tryb zlecenia zadań organizacjom pozarządowym zgodnie z Ustawą o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie
 - 1.2. Tryb zlecenia zadań organizacjom pozarządowym zgodnie z Ustawą o pomocy społecznej
 - 1.3. Tryb zlecenia zadań organizacjom pozarządowym zgodnie z Ustawą o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (powiat)
 - 1.4. Tryb zlecenia zadań organizacjom pozarządowym zgodnie z Ustawą „Prawo ochrony środowiska”
 - 1.5. Tryb zlecenia zadań organizacjom pozarządowym zgodnie z Ustawą o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi
 - 1.6. Tryb zlecenia zadań organizacjom pozarządowym działającym w oparciu o Ustawę o ochronie pożarowej
 - 1.7. Ustawa „Prawo zamówień publicznych”
 - 1.8. Ustawa o partnerstwie publiczno-prywatnym
2. **Pozyskiwanie środków z innych źródeł** – opisać postępowanie w niżej wymienionych formach:

- 2.1. Partnerstwo (samorząd, Ośrodki Kultury, Ośrodki Pomocy Społecznej, biblioteki, szkoły i in.)
- 2.2. Zaproszenie do partnerstwa (jw.)
- 2.3. Rekomendacje projektów (jw.)
3. **Dofinansowanie wkładu własnego organizacji** – tzw. Fundusz Grantowy, Regulamin Funduszu
4. **Współpraca przy tworzeniu budżetu samorządu** – można też zawrzeć w punkcie XII, metoda określania potrzeb finansowych organizacji do zamieszczenia w budżecie miasta na kolejny rok
5. **Współpraca pozafinansowa** – opisać niżej wymienione formy
 - 5.1. Konferencja plenarna (co najmniej raz do roku)
 - 5.2. Pomoc w nawiązywaniu kontaktów zagranicznych (udział przedstawiciela organizacji w delegacjach i in.)
 - 5.3. Udostępnianie lokali i budynków (m.in. określenie przeznaczenia lokalu i sposobu zapewnienia utrzymania)
 - 5.4. Ośrodek wspierania organizacji pozarządowych – np. Centrum Organizacji Pozarządowych (jako zadanie zlecone organizacji)
 - 5.5. Współpraca z organizacjami w zakresie tworzenia aktów prawa lokalnego (praca z zespołem wspólnym/radą pożytku publicznego i reprezentacją)
 - 5.6. Wymiana informacji (strona, adresy mailowe, tablica, spotkania informacyjne)
 - 5.7. Współpraca w zakresie promocji samorządu – zadania samorządu, zadania organizacji, możliwość pozyskania mat. promocyjnych od samorządu,
 - 5.8. Współpraca z gazetą lokalną wydawaną przez samorząd
6. **Współpraca w zakresie rozwoju ekonomii społecznej** – określenie co to jest przed-

siębiorczość społeczna i w jaki sposób będzie przez samorząd wspierana

- IX. **Standaryzacja zadań publicznych** – opisać sposób dokonywania standaryzacji jako czynności obligatoryjnej lub fakultatywne
- X. **Komisja oceniająca** – opisać sposób działania komisji oceniającej składane oferty, opisać zapobieganie konfliktom interesów, szczegółowy opis zadań należy zawrzeć w regulaminie
- XI. **Finansowanie programu** – określić źródła finansowania organizacji spoza budżetu miasta – lokalne, regionalne, krajowe, unijne i międzynarodowe
- XII. **Roczny program współpracy/priorytety roczne** – określenie w jaki sposób formułowane będą doroczne cele i priorytety finansowania zadań publicznych, tu można zawrzeć zapisy dotyczące sposobu pozyskiwania informacji od organizacji co do ich oczekiwań finansowych do przyszłorocznego budżetu samorządu.
- XIII. **Wdrażanie programu** – określić w jaki sposób program będzie wdrażany
- XIV. **Monitoring i ewaluacja programu współpracy** – określenie w jaki sposób dokonywany będzie monitoring i ewaluacja (kto, kiedy, narzędzia), można powołać odrębny zespół ewaluacyjny
- XV. **Zakończenie** – określenie sposobu realizacji programu, określenie podatności na zmiany, współpraca w sytuacjach konfliktowych, przewidywane efekty współpracy, mierniki
- XVI. **Zespół zadaniowy tworzący program** – wymienić osoby biorące udział przy tworzeniu programu
- XVII. **Załączniki** – wszelkie dokumenty dotyczące programu – regulaminy, wzory ofert, umów i sprawozdań, karty oceny ofert, Karta Zasad Działania Organizacji Pozarządowych itp.

UWAGI

1. Przedstawiona mapa może być modyfikowana (nazewnictwo, liczba punktów i ich podział, szczegóło-

wość zapisów, zastosowanych rozwiązań itp.) w zależności od specyfiki samorządu (gminny, powiatowy, miasto, wieś itp.). Zasadnicze elementy jednak powinny pozostać.

2. Dokument jest połączeniem dokumentu planistycznego (program rozwoju współpracy), jak i wykonawczego (praktyka współpracy).
3. Ważny jest zarówno proces tworzenia dokumentu, jak i jego zawartość. Podczas pracy ludzie się poznają, wymieniają doświadczenia, informacje, podejmują wspólne działania, co jest to niezwykle istotne dla dalszego rozwoju współpracy.
4. Dokument powinna redagować osoba ze strony samorządu, jest to bowiem dokument samorządu.
5. W ramach procesu wypracowywania dokumentu powinno wziąć udział jak najwięcej funkcyjnych osób z urzędu: wójt/burmistrz, sekretarz, skarbnik, prawnik, naczelniczy/kierownicy wydziałów korespondujących z pracą organizacji, szefowie jednostek podległych samorządowi (szkoły, biblioteki, ośrodki pomocy itp.), radni (zwłaszcza z komisji wiodącej – polityki społecznej) i organizacje pozarządowe.
6. Dokument winien być przyjęty uchwałą organu stanowiącego.

**Masz film
o swojej organizacji?**

**Pokaż go na stronie
Telewizji
Obywatelskiej!**

www.telewizjaobywatelska.org.pl

Zamieszczanie filmów odbywa się za pośrednictwem Elbląskiego Stowarzyszenia Wspierania Inicjatyw Pozarządowych. Regulamin oraz formularz zgłoszeniowy dostępne są na stronie telewizjaobywatelska.org.pl w zakładce **media/realizacje zewnętrzne**

Jeżeli chcesz zamówić taki film skontaktuj się z ESWIP

WSPÓŁPRACA SAMORZĄDU LOKALNEGO Z REPREZENTACJĄ ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

Im większa samoświadomość organizacji, poczucie ich odrębności od biznesu i administracji, poczucie specyficznej, ważnej misji społecznej, tym bardziej potrzebne jest mówienie w sprawach społecznie ważnych jednym głosem. Ten jeden głos umożliwia reprezentacja.

REPREZENTACJE SEKTORA POZARZĄDOWEGO

W naszym województwie proces wyłaniania się reprezentacji sektora pozarządowego jest zaawansowany. Można rozróżnić dwa podstawowe rodzaje reprezentacji:

- a. **reprezentacje branżowe**, gdzie skupiają się organizacje pracujące w określonym obszarze (np. organizacje socjalne tworzą Federację Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego FOSa)
- b. **reprezentacje terytorialne**, związane z funkcjonowaniem organizacji na określonym terytorium administracyjnym (np. reprezentacja organizacji z powiatu czy gminy, przykładem jest Rada Organizacji Pozarządowych Morąga, Rada Organizacji Pozarządowych Powiatu Szczycieńskiego oraz Rada Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego).

W województwie we wszystkich 21 powiatach powstały reprezentacje sektora pozarządowego (reprezentacje terytorialne). Ich nazwa z reguły jest podobna – Rada Organizacji Pozarządowych Powiatu (nazwa powiatu). W kilku powiatach powstały reprezentacje gminne, których przedstawiciele wchodzi „z klucza” w skład reprezentacji powiatowych.

Pojawiają się reprezentacje branżowe na poziomie miasta czy powiatu np. Elbląska Rada Konsultacyjna Osób Niepełnosprawnych – związek stowarzyszeń skupiający elbląskie organizacje działające na rzecz osób niepełnosprawnych, przedstawiciel tego podmiotu wchodzi w skład Rady Organizacji, z drugiej strony naturalne jest podejmowanie przez ten podmiot bezpośrednich kontaktów z samorządem, w sytuacji gdy domagają się tego jego członkowie.

Samorządy powiatowe i gminne powinny współpracować przede wszystkim z reprezentacjami terytorialnymi, samorząd wojewódzki natomiast zarówno z reprezentacją wojewódzką, jak i reprezentacjami branżowymi.

ZACZEŁO SIĘ OD ELBLĄGA

Pierwsza terytorialna reprezentacja sektora pozarządowego powstała w Elblągu w roku 1998. Bezpośrednim powodem była likwidacja województwa elbląskiego – to wtedy organizacje z Elbląga uznały, że należy wybrać swoją reprezentację, aby była rzecznikiem interesów elbląskiego sektora pozarządowego wobec władz wojewódzkich, które przesunęły się o 100 km, do Olsztyna. Przygotowany został Regulamin Rady Elbląskich Organizacji Pozarządowych, dokument został przyjęty podczas konferencji plenarnej organizacji i na jego podstawie wyłoniono w wyborach tajnych jedenastoosobową reprezentację niemal trzystu elbląskich organizacji pozarządowych.

TWORZENIE REPREZENTACJI

Proces tworzenia reprezentacji powiatowych wyglądał podobnie:

1. Początkiem było zorganizowanie konferencji plenarnej dla organizacji pozarządowych z powiatu (najczęściej we współpracy ze starostwem). Organizatorem spotkania była zwykle wiodąca, poważana organizacja z powiatu (często organizacja partnerska Sieci Wspierania Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego HEROLD). Na konferencję starano się zaprosić wszystkie organizacje pozarządowe. Jako, że z reguły nie ma kompletnych baz adresowych, bardzo dbano o inne formy dotarcia do organizacji: oprócz wysyłki pocztą, zamieszczano informacje w prasie lokalnej, telewizji kablowej, wysyłano zaproszenia do gmin z prośbą o powiadomienie organizacji w gminie itd. Ponadto w tekście samego zaproszenia znajdowała się prośba do adresatów, aby w imieniu organizatorów powiadamiali organizacje, które nie otrzymały zaproszenia pocztą. Zaproszenie zawierało cel konferencji: dyskusję/warsztaty dotyczące potrzeby powołania reprezentacji, powołanie grupy roboczej do opracowania projektu regulaminu reprezentacji, dodatkowo zamieszczano punkt dotyczący np. nowych programów grantowych, co zwykle zwiększa atrakcyjność spotkania, a co za tym idzie frekwencję. Podczas konferencji następowała dyskusja na temat potrzeby powołania reprezentacji, jej formy i zadań (choć z reguły pojawiała się ogólna akceptacja, to pomagała obecność praktyka, który przedstawiał działanie już istniejącej reprezentacji). Wnioski z dyskusji były spisywane, a na koniec padało sakramentalne pytanie: czy tworzymy reprezentację? Odpo-

wiedź zebranych była pozytywna, wobec czego najbardziej aktywni liderzy organizacji powoływani byli przez konferencję do grupy roboczej, która następnie przejmowała dalsze działania.

2. Praca **grupy roboczej** polegała na zorganizowaniu kilku spotkań, podczas których – posiłkując się wnioskami wypracowanymi przez konferencję – opracowywała projekt regulaminu reprezentacji, jej nazwę, zasady obsługi itp. Po zakończeniu kilkumiesięcznej z reguły pracy, Grupa organizowała konferencję wyborczą, na którą po raz kolejny zapraszała wszystkie organizacje z powiatu. Do zaproszenia dołączano projekt regulaminu oraz zasady przeprowadzenia wyborów.
3. **Konferencja wyborcza** jest zawsze dość delikatnym momentem, ponieważ po raz pierwszy organizacje wyłaniają w sposób demokratyczny swoją reprezentację. Pojawiają się emocje, ambicje i – jeżeli wcześniej nie ustalono jasnych zasad – pretensje. Dlatego niezwykle ważne jest, aby zapewnić jak największą przejrzystość działań i zaprosić na konferencję wszystkie organizacje. Z reguły część organizacji nie przyjdzie, ale nie będzie mogła zarzucić organizatorom, że nie wiedziały czemu poświęcona będzie konferencja – to, że nie uczestniczą w powołaniu reprezentacji staje się ich świadomym wyborem. Ważny jest dobór dnia i godziny konferencji. Powinna być to albo sobota (najlepiej jesienna lub wczesnowiosenna), albo popołudnie w środku tygodnia. Na konferencję należy przygotować „mandaty wyborcze” dla każdej organizacji, zgodnie z zasadą: jedna organizacja – jeden mandat. Warto też postarać się o doświadczoną osobę do sprawnego poprowadzenia spotkania. Z doświadczeń wynika, że podczas konferencji najpierw należy przedyskutować (czasami odczytać) projekt regulaminu reprezentacji, nanieść ewentualne poprawki (choć ze względów proceduralnych ryzykowne jest dokonywanie istotnych zmian, w razie potrzeby można to zadanie prze-

nieść na wyłonioną reprezentację, aby ta przygotowała kompleksowe zmiany na kolejną konferencję). Z reguły takich poprawek bywało niewiele – zebrani szanują pracę grupy roboczej. Czasami poprawki dotyczą tylko liczebności reprezentacji. Konferencja przyjmuje Regulamin, a następnie powoływana jest komisja skrutacyjna oraz dokonywane wybory członków reprezentacji (wybory personalne z zasady powinny być tajne). W wyborach mogą brać udział przedstawiciele organizacji dysponujący mandatem wyborczym (praktycznie w konferencji może wziąć udział kilku przedstawicieli jednej organizacji, ale tylko jeden z nich dysponuje mandatem wyborczym). Kandydaci na członków reprezentacji muszą posiadać uchwałę swojego zarządu o rekomendowaniu ich kandydatury do wyborów, a głosujący poświadczanie, że w tej sprawie reprezentują swoją organizację, a nie tylko siebie. (O potrzebie dysponowania taką uchwałą należy poinformować w zaproszeniu). Po wyborach niezwłocznie odczytywany jest protokół komisji skrutacyjnej. Konferencja kończy się przyjęciem wniosków i zadań do pracy reprezentacji. Powyższe zasady powinny być respektowane również przy wyborach na kolejną kadencję reprezentacji.

FORMALNE, ALE BEZ OSOBOWOŚCI PRAWNEJ

Wyłonione w ten sposób reprezentacje są porozumieniami organizacji pozarządowych nie posiadającymi osobowości prawnej. Uważam, że nie ma sensu rejestrować reprezentacji jako stowarzyszenia po to, aby dysponowała osobowością prawną (pojawiają się takie głosy wśród niektórych organizacji). Zatraca się wtedy możliwość dokonywania swobodnych wyborów spośród liderów organizacji pozarządowych. Nie można też twierdzić – a takie zarzuty czasami słyszę ze strony urzędników i, o dziwo, organizacji – że Rada nie mając osobowości prawnej jest

podmiotem nieformalnym i nie można z nią współpracować. Nieprawda. Rada jest porozumieniem jak najbardziej formalnym, ponieważ to niezależne, wolne organizacje postanowiły, że wybrana przez nie grupa osób będzie je reprezentować na zewnątrz, będzie mówiła w ich imieniu. Uważam, że przy specyfice działania Rady, osobowość prawna nie jest jej potrzebna.

STRUKTURA I ZADANIA REPREZENTACJI

Najważniejszą władzą uchwałodawczą sektora pozarządowego w powiecie jest zebranie plenarne (Konferencja, Forum) ogółu organizacji pozarządowych działających na terenie powiatu (można to przyrównać do Walnego Zgromadzenia w stowarzyszeniu). Z *Regulaminu Rady Powiatu Piskiego: Konferencja Organizacji Pozarządowych Powiatu Piskiego (zwana dalej Konferencją) jest władzą uchwałodawczą organizacji pozarządowych powiatu piskiego, których delegaci biorą udział w zebraniu plenarnym.*

Jak wspomniano wyżej, nie wszystkie zaproszone organizacje decydują się na uczestniczenie w spotkaniu, jest to ich świadomy wybór. Można oszacować, że w tym procesie samoorganizacji bierze udział od 40 do 70 % organizacji z powiatów.

Kompetencje Konferencji określone są w Regulaminie (tu Rady Powiatu Iławskiego):

Konferencja co roku określa priorytetowe zadania do realizacji dla Rady.

Rada raz do roku przedstawia sprawozdanie ze swojej działalności na do rocznej Konferencji organizacji pozarządowych powiatu iławskiego.

Zatem Konferencja dokonuje wyboru członków Rady, co roku określa dla niej zadania, a następnie rozlicza z ich realizacji.

Rady są organem wykonawczym Konferencji (porównywalne do Zarządu w stowarzyszeniu). Liczą od 7 (w jednym przypadku) do 9–11 (najczęściej) osób. W Elblągu jest pozarządowych radnych 9, a w Olsztynie aż 25 (stąd zaistniała potrzeba wyłonienia pięcioosobowego prezydium).

Z członków Rady wybierany jest przewodniczący, czasami też wiceprzewodniczący oraz z reguły sekretarz.

Regulamin Rady Organizacji Pozarządowych Powiatu Szczycieńskiego określa zadania Rady w sposób następujący:

1. *Reprezentowanie sektora pozarządowego powiatu szczycieńskiego wobec władz miejskich, powiatowych i wojewódzkich oraz innych partnerów społecznych.*
2. *Współpraca z administracją publiczną oraz innymi partnerami życia społecznego miasta Szczytyna, powiatu szczycieńskiego, województwa oraz kraju.*
3. *Opiniowanie projektów aktów prawnych dotyczących sektora pozarządowego.*
4. *Współtworzenie i monitorowanie programów współpracy samorządów lokalnych powiatu szczycieńskiego i województwa warmińsko-mazurskiego z organizacjami pozarządowymi.*
5. *Uczestnictwo wytypowanego członka Rady w pracach reprezentacji sektora pozarządowego w wymiarze ponadpowiatowym.*
6. *Wypracowywanie stanowisk odnośnie zagadnień dotyczących sektora pozarządowego w gminach, powiecie, województwie i kraju.*
7. *Podejmowanie działań na rzecz integracji sektora pozarządowego (m.in. organizacja corocznej Konferencji plenarnej organizacji pozarządowych powiatu szczycieńskiego, inicjowanie spotkań branżowych i tematycznych organizacji pozarządowych).*
8. *Podejmowanie publicznej dyskusji nad zagadnieniami społeczeństwa obywatelskiego.*
9. *Wspieranie działań konkretnych organizacji pozarządowych oraz grup organizacji poprzez m. in. udzielanie rekomendacji organizacjom pozarządowym.*
10. *Promowanie Karty Zasad Działania Organizacji Pozarządowych.*

Radę reprezentuje na zewnątrz przewodniczący lub wskazany przez Radę członek. Zadaniem przewodniczącego jest organizowanie pracy Rady, natomiast sekretarza jej dokumentowanie.

Kadencja Rady trwa zwykle jeden rok (ostatnio bywa przedłużana do 2 lub 3), z możliwością corocznego przedłużenia kadencji przez Konferencję, ale nie dłużej niż do 3 lat.

Mandat członka Rady wygasa z upływem kadencji, w przypadku zrzeczenia się mandatu lub w przypadku wycofania rekomendacji przez dezygnującą organizację. W tych dwóch ostatnich przypadkach na opuszczone miejsce wchodzi osoba z kolejną najwyższą liczbą głosów uzyskaną podczas wyborów na Konferencji. Czasami stosuje się wybory uzupełniające.

Działalność Rady jest apolityczna, co niekiedy jest zaznaczone w Regulaminie (Ostróda).

OBSŁUGA RADY

W myśl Regulaminu obsługą administracyjną Rady zajmuje się organizacja przewodniczącego lub jednego z członków Rady. Z reguły organizacje te mogą dokonywać wysyłki zaproszeń przez starostwo powiatowe, skorzystać z ksera, czy też z sal konferencyjnych na organizowanie spotkań Rady. Często są samodzielnie finansowo (zwłaszcza, że obsługa Rady nie jest zbyt kosztowna i zamyka się – w zależności od intensywności pracy – w kwocie ok. 500–1000 zł w roku), co wydaje się najlepszym rozwiązaniem. Z drugiej strony organizacje oczekują wsparcia działań reprezentacji przez samorządy, traktując to jako spełnianie ich zadań wobec sektora pozarządowego. Niektóre Rady są obsługiwane przez Centra Organizacji Pozarządowych (Elbląg, Olsztyn, Iława, Ostróda).

GMINY WIEJSKIE

Organizacje pozarządowe koncentrują się w większych miejscowościach, najwięcej jest ich w miastach, w gminach wiejskich czasami tylko kilka. Uważam, że nawet jeżeli jest to pięć organizacji (w tym Ochotnicza Straż Pożarna, Koło Gospodyń Wiejskich, wspólnota przyparafialna, chór czy zespół ludowy) powinny się one spotykać i ustalać wspólne stanowiska, zwłaszcza że co roku muszą zaopiniować roczny program współpracy z samorządem.

Zebranie tych kilku organizacji to już jest reprezentacja. A jeden przedstawiciel powinien zostać zgłoszony do reprezentacji powiatowej, aby dbać o interesy organizacji z gminy i przekazywać im informacje „z góry”.

Idealnym modelem tworzenia reprezentacji powiatowej byłoby zasiadanie w niej przez przedstawicieli ze wszystkich gmin plus kilku przedstawicieli z miasta powiatowego, bo tam organizacji jest najwięcej.

Organizacje z powiatu olsztyńskiego, na terenie którego znajduje się kilka większych miejscowości, zaplanowały utworzenie reprezentacji powiatowej poprzez uprzednie utworzenie reprezentacji gminnych, i wytypowanie z nich członków Rady Powiatowej. Nie do końca plan ten się powiódł, ale taka metoda niewątpliwie bardzo pozytywnie wpływa na konsolidację i współpracę organizacji w obrębie gminy.

W większych miejscowościach (Morąg, Ostróda, Dobrze Miasto) Rady gminne powoływane są w podobny sposób, jak opisany powyżej. Uważam, że każda większa miejscowość powinna mieć reprezentację organizacji.

PRACA REPREZENTACJI

Rada zazwyczaj spotyka się w stałym terminie, co najmniej raz na kwartał, a często co miesiąc. Termin ten często bywa wcześniej ustalony i upubliczniony, aby zainteresowane organizacje spoza Rady mogły wziąć w spotkaniu udział (spotkania z reguły są otwarte dla organizacji).

Ze spotkań Rady sporządzany jest protokół, który następnie bywa przesyłany pocztą elektroniczną do organizacji pozarządowych lub umieszczany na stronie internetowej Rady Wojewódzkiej www.ropwmm.org.pl. Niestety trzeba stwierdzić, że większość protokołów nie dociera do ogółu organizacji.

Rada wyraża opinie i przyjmuje stanowiska za zgodą wszystkich obecnych na zebraniu członków w obecności co najmniej połowy swojego składu, jednak w przypadku braku jednomyślności może przegłosować sporną kwestię zwykłą większością głosów. Widać tu dbałość o konsensus, ale też przy róż-

nicy zdań czy interesów, niezbędne jest przegłosowanie decyzji.

W praktyce praca członków Rady polega na spotkaniach, analizie dokumentów, opiniowaniu prawa lokalnego i regionalnego, pracy w zespołach zadaniowych, organizowaniu spotkań, szkoleń i konferencji. Ważne jest, aby członkowie Rady dysponowali swoim czasem na tę pracę, orientowali się w prawodawstwie dotyczącym organizacji pozarządowych i samorządu, aby myśleli kategoriami dobra wspólnego.

PROBLEMY W PRACY REPREZENTACJI

Mimo iż proces powołania reprezentacji jest dość złożony, to jednak prawdziwe trudności zaczynają się z chwilą ukonstytuowania Rady.

Zauważalna jest wśród liderów organizacji tworzących Radę trudność w oderwaniu się od problemów swojej własnej organizacji i przedstawieniu się na myślenie w kategorii dobra wspólnego ogółu organizacji, na rzecz których zobowiązali się pracować. Spojrzenia na sektor „z lotu ptaka” wymaga wysiłku.

Innym problemem jest wchodzenie do reprezentacji osób, które zamierzają ewidentnie załatwić interes swojej organizacji lub swój własny, a poprzez pracę w Radzie liczą na lepszy dostęp do władz samorządowych. Taka postawa szybko bywa rozszyfrowana i powoduje sporo animozji, spowalniając prace Rady.

Niektóre organizacje (czy raczej osoby) poprzez wejście do reprezentacji legitymizują swoje nie zawsze przejrzyste działania. Niestety przedstawiciele organizacji wybierając swoich przedstawicieli, jeszcze nie zwracają dostatecznej uwagi na ten aspekt. Wybory dość często są przypadkowe, co należy złożyć na karb słabej integracji środowiska organizacji. Pojawił się przypadek wyeliminowania takiej organizacji z Rady (Elbląg), co dobrze wróży na przyszłość. Podstawą do takich działań może być Karta Zasad Działania Organizacji Pozarządowych (jest to rodzaj karty etycznej polskich organizacji pozarządowych przyjętej podczas Ogólnopolskiego Forum Organizacji Pozarządowych), która jest przyjmo-

wana przez wszystkie Rady, i na zapisy której można się powoływać w trudnych sytuacjach.

Czasami bywa, że przewodniczący Rady jest osobą tak zajętą pracą zawodową, iż nie ma czasu na systematyczne prowadzenie prac reprezentacji. Jeżeli to nie spotka się z reakcją członków Rady, działania reprezentacji są minimalne i mogą prowadzić do przeświadczenia wśród organizacji, że Rada jest niepotrzebna.

Widoczne bywa zniechęcenie pracą w Radzie wśród jej członków. Praca Rady ma charakter statyczny, natomiast organizacje z reguły są zadaniowe i lubią szybko widzieć efekty swojej pracy. Taka postawa powoduje absencję, wytracenie dynamiki pracy i ogólne rozczarowanie.

Zauważalna jest postawa klientelistyczna wobec samorządu, planowanie działań Rady przez pryzmat: „a co na to wójt, burmistrz, starosta?”. Widoczne jest to zwłaszcza u przedstawicieli organizacji dotowanych przez samorząd. Nie ułatwia to wypracowania postawy partnerskiej i powoduje ograniczenie zakresu pracy Rady do poprawnych relacji z samorządem, z pominięciem innych partnerów społecznych.

Niebezpieczeństwem bywa wykorzystanie Rady do działań politycznych (agitacja na rzecz jednej partii, komitetu wyborczego, osoby, legitymizacja władzy) lub do działań opozycyjnych wobec aktualnej władzy samorządowej (organizacje opozycyjne aktywizują się i często mogą chcieć liderować Radzie). Dobrym sygnałem jest sytuacja, że członek jednej z Rad zrezygnował z członkostwa w niej, ponieważ objął funkcję partyjną.

Innym problemem dla członków Rady, którzy muszą dotrzeć na spotkanie do stolicy powiatu, jest koszt dojazdu, który muszą pokryć z reguły z własnej kieszeni. Ta sytuacja powoduje, że w reprezentacji powiatowej pracują najczęściej osoby ze stolicy powiatu, pozostałe gminy nie są reprezentowane.

Swego rodzaju antidotum na niektóre opisane powyżej słabości lokalnych reprezentacji i poszerzenie perspektywy jej działania, może stać się uruchomienie procesu planowania strategicznego, wspieranego przez

dobrze przygotowanych facylitatorów. Daje to szansę na określenie perspektywy długofalowej pracy i choć częściowe uwolnienie się od „terroru bieżących działań”, który często zastępuje prawdziwe problemy. Planowanie takie rozpoczęła np. Rada Organizacji Pozarządowych Powiatu Iławskiego tworząc plan działań na lata 2009–2012.

PRAKTYKA WSPÓŁPRACY RADY Z SAMORZĄDEM

Samorząd lokalny jest głównym partnerem reprezentacji. Innymi partnerami są media czy biznes, a nawet cała społeczność lokalna, ale współpraca z samorządem jest priorytetowa, bo tu są decyzje, pieniądze, oraz wspólny cel – działanie na rzecz dobra wspólnego społeczności lokalnej. W Elblągu osobą kontaktową dla Rady jest pełnomocnik prezydenta ds. organizacji pozarządowych. Bierze on udział w niemal wszystkich spotkaniach Rady, informuje o pojawiających się w urzędzie sprawach dotyczących organizacji pozarządowych, do niego kierowane są pierwsze pytania, uwagi czy wnioski. Sprawy większego kalibru kierowane są pisemnie bezpośrednio do prezydenta, a te najważniejsze wymagają spotkania się Rady z nim. Takie formalne spotkania mają miejsce niekiedy kilka razy w roku.

Rada wspólnie z pełnomocnikiem organizuje roczną konferencję plenarną elbląskich organizacji pozarządowych. Opiniuje roczny program współpracy oraz inne akty prawa lokalnego dotyczące organizacji (choć z tym różnie bywa – niektóre projekty uchwał dotyczące ewidentnie organizacji są przekazywane na ostatnią chwilę, albo i wcale, co powoduje odpowiednią reakcję – „w urzędzie też trzeba pewne nawyki wypracować”).

Miejscem spotkań oddelegowanych członków Rady z naczelnikami wydziałów urzędu jest Zespół Koordynacyjny (nazwa tzw. zespołu wspólnego), ciało niezwykle przydatne, gdzie spotykają się harcownicy obydwu stron i gdzie w trudzie wypracowywane są ważne ustalenia i zasady współpracy, i gdzie produktem ubocznym jest niezwykle walor uczenia się siebie nawzajem.

Rada obsługiwana jest przez elbląskie Centrum Organizacji Pozarządowych prowadzone przez dwa stowarzyszenia: Stowarzyszenie Elbląg-Europa i ESWIP. Informacje o Radzie zamieszczane są na stronie COPu (www.cop.elblag.pl). W sytuacjach konfliktowych elbląska Rada zwoływała konferencje prasowe i przekazywała pisma radnym Rady Miejskiej (chodziło o zapisy w strategii rozwoju miasta), jednak po to stworzonych jest tyle ciał pośrednich,

aby spory rozstrzygiwane były przy stole, w sposób cywilizowany.

I NA KONIEC

Niestety nie jest tak, że Rady są silne, zwarte i gotowe. Czasami są, a jakoby ich nie było, co z lekceważeniem podnoszą urzędnicy. Obserwuję, że jeżeli zbierze się choćby kilka osób w powiecie, które mają poczucie odpowiedzialności obywatelskiej, tam

Rada wspaniale działa (Ostróda, Elbląg, Olsztyn, Działdowo, Kętrzyn, Braniewo i inne powiaty). Jestem przekonany że takie osoby są, a problemem jest umiejętność do nich dotarcie i przekonanie, jak ważna jest obecnie rola reprezentacji. Tam gdzie Rada dobrze działa – tam gołym okiem widać rozwój organizacji.

Wszystkim wspaniałym pozarządowym radnym należy się wielki szacunek za ich ważną, ciągle zbyt mało docenianą pracę.

JAK WYPRACOWAĆ ROCZNY PROGRAM WSPÓŁPRACY?

Roczne programy współpracy powinny być co roku opracowywane i przyjmowane przez organ uchwałodawczy (Radę) każdego samorządu. Powinny, ale ciągle nie wszystkie samorządy spełniają ten wymóg. A szkoda, bo proces opracowywania tego dokumentu, to świetny sposób na rozwój współpracy samorządu z organizacjami. Jak to zorganizować?

PROCES I PARTYCYPACJA

Tworzenie rocznego programu współpracy to dłuższy proces, co oznacza, że należy przewidzieć odpowiednio wczesny termin rozpoczęcia prac, aby zdążyć na listopadową sesję. Dlaczego listopadową? Ponieważ opierając się na prowizorium budżetowym, które musi być przyjęte do 15 listopada, można program współpracy przyjąć. (Projekt nowelizacji ustawy o działalności pożytku publicznego w sposób jednoznaczny to potwierdza). Często urzędnicy czekają na ostateczne przyjęcie budżetu (do końca marca), jednak taka sytuacja powoduje, że zadania,

które powinny być realizowane przez organizacje od początku roku (np. prowadzenie jadalni, organizacja ferii zimowych), realizowane nie są. Organizacje nieustannie sygnalizują, że bardzo utrudnia im to prawidłową realizację zadań. Przykład Elbląga mówi, że możliwa jest ścieżka pozwalająca na uruchomienie środków finansowych na niektóre zadania od stycznia: przyjęcie programu w listopadzie, niezwłoczne ogłoszenie konkursu ofert, rozstrzygnięcie i podpisanie umów w grudniu.

Urząd Marszałkowski przyjmuje harmonogram tworzenia programu współpracy, co bardzo porządkuje i wzmacnia ten proces. Można stosować to rozwiązanie także w innych samorządach, co niewątpliwie zdyscyplinuje realizatorów.

Program powinien być wypracowywany w sposób partycypacyjny, co oznacza że należy możliwie szeroko włączyć w ten proces organizacje pozarządowe. Z badań wynika, że duża część samorządów kopiuje co roku raz sporządzony program, zmieniając tylko datę. To niepożądana strata dla

rozwoju współpracy – brakuje oceny działań, namysłu nad wytyczeniem nowych zadań, nie tworzy się atmosfera wspólnych działań, no i publiczne pieniądze są wydawane bez właściwego zaplanowania.

Zatem wypracowywanie rocznego programu współpracy powinniśmy rozpocząć grubo przed wakacjami i robić to z reprezentatywną grupą organizacji.

SKĄD WZIĄĆ ORGANIZACJE

W większych miastach łatwiej pozyskać kilka czy kilkanaście organizacji do wspólnego zespołu wypracowującego program. W mniejszych gminach, zwłaszcza wiejskich, organizacji jest niewiele, choć z drugiej strony – jeżeli już się te niewiele organizacji zaprosi, to na jednej sali mamy je wszystkie, co jest nie do osiągnięcia w miastach.

W powiatach działają Rady Organizacji Pozarządowych. Są to są osoby wybrane przez ogół organizacji i wręcz zobligowane przez nie do pracy z zespołach tworzących programy samo-

rządów powiatowych. Te same osoby należy również wykorzystać do tworzenia programów w miastach powiatowych – spora część członków Rady to osoby z tych miast. Mało tego, Rady powiatowe powinny dbać o to, aby we wszystkich gminach tworzone były roczne programy współpracy i to dobrej jakości.

SKĄD WZIĄĆ SAMORZĄDOWCÓW

Jeżeli jakiś dokument planistyczny samorządu tworzony jest bez udziału osób decyzyjnych i urzędników zajmujących się daną dziedziną, bardzo traci na znaczeniu i merytorycznej wartości. (Niestety samorządy ciągle przywiązują do tego zbyt małą wagę. Moderując wypracowywanie programów rozwiązywania problemów społecznych mogłem to niestety zaobserwować). Również radni powinni brać udział w takich pracach, a najczęściej ich nie ma. (Co jest niezmiernie dziwne, bo przy wyborach solennie przyrzekają dbać o społeczność lokalną, a przecież dokumenty planistyczne to właśnie żywy dowód troski o perspektywiczny rozwój).

Zatem w spotkaniach zespołu wypracowującego program współpracy powinien brać udział szef samorządu (lub jego przedstawiciel: wice lub sekretarz), radni, zwłaszcza z komisji polityki społecznej, urzędnicy odpowiedzialni za współpracę z organizacjami pozarządowymi, dobrze jak jest skarbnik. Powinni być też szefowie podległych instytucji, zwłaszcza ośrodka pomocy społecznej, ośrodka kultury itp. Jeżeli w zespole będzie pracował reprezentatywna grupa radnych i urzędników, to również przedstawiciele organizacji pozarządowych będzie odpowiednia ilość, te bowiem szybko dostrzegają prestiż wydarzenia.

OD CZEGO ZACZAĆ

Wypracowywanie programu warto zacząć od dokonania analizy sytuacji w zakresie współpracy samorządu z organizacjami, analizy stanu samych organizacji i analizy dokumentów planistycznych gminy. Ta analiza – określenie istniejących problemów, zasobów,

ale i niewykorzystanych szans, to podstawa myślenia – co dalej. Przy analizie warto posługiwać się metodologią SWOT, czyli określenia słabych i silnych stron wewnętrznych, oraz szans i zagrożeń zewnętrznych. Taka analiza, zwłaszcza dokonywana po raz pierwszy, da pole do ważnej dyskusji, zgłaszania wielu uwag i wniosków.

Istotna jest analiza dokumentów planistycznych samorządu: strategii rozwoju samorządu oraz programu rozwiązywania problemów społecznych, bowiem w tych dokumentach zawarte są najważniejsze cele i zadania do realizacji zarówno dla samorządu, jak i organizacji pozarządowych. Program współpracy powinien być oczywiście spójny z tymi dokumentami (oraz innymi typu roczny program profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, czy program branżowy na rzecz osób niepełnosprawnych itp).

Analizy należy dokonywać w sposób warsztatowy, co oznacza, że należy pozyskać sprawnego moderatora, który przeprowadzi spotkanie oraz redaktora, który spisze efekty pracy. (Sam preferuję posługiwanie się rzutnikiem, kiedy to na oczach zebranych, na ekranie tworzony i poprawiany jest ostateczny tekst). Nie zawsze łatwo jest pozyskać sprawnego moderatora, można w tym celu zwrócić się do organizacji specjalizujących się w tego rodzaju pracach: organizacji wsparcia (np. ESWIP, Centra Organizacji Pozarządowych), szkoleniowych, organizacji prowadzących Regionalne Ośrodki Europejskiego Funduszu Społecznego zatrudniające animatorów (Fundacja Nida – subregion region elcki, Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej – subregion olsztyński, Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych – subregion elbląski). Czasami trzeba będzie za to zapłacić, trzeba to przewidzieć w budżecie.

CODZIENNOŚĆ I PRIORYTETY

Z dogłębnie przeprowadzonej analizy należy wyprowadzić cele i zadania do zrealizowania w danym roku. Prawdą jest że sporo celów i zadań będzie się co roku powtarzało, ponieważ są to procesy długofalowe i powtarzalne.

(W programie elbląskim jest podział na cele/zadania stałe i priorytetowe, do tego w podziale na obszary tematyczne: oświata, pomoc społeczna itd. Pojawiają się również priorytety tzw. horyzontalne tj. dotyczące wszystkich organizacji bez względu na branżę np. fundusz grantowy, czyli pieniądze na wkład własny do projektów kierowanych do źródeł pozabudżetowych.). Należy jednak zadbać, aby nieustannie wprowadzać innowacje, na coś innego położyć nacisk. Dlaczego? Bo rzeczywistość ciągle się zmienia, a zespół tworzący program winien mądrze zaplanować roczne działania (posiłkując się analizą i swoim doświadczeniem), uznając np. że należy większy nacisk położyć na jakiś obszar (np. rozwój wolontariatu), albo też ogłoszony jest – przez np. ONZ – Rok Osób Starszych, więc warto do tego nawiązać, lub też pojawia się jakaś ważna rocznica czy wydarzenie w społeczności lokalnej, na które trzeba zwrócić baczniejszą uwagę i wyasygnować więcej środków.

Warto zwrócić uwagę, że należy jeszcze ciągle wzmacniać same organizacje. Jeżeli samorząd chce, aby pozyskiwały znaczące zewnętrzne środki finansowe, musi w nie zainwestować. Oznacza to, że powinien udostępniać pomieszczenia, nie skąpić na zatrudnianie pracowników, planować granty nie po 2–3 tysiące, a po 20 i 30 i więcej, a w dodatku na kilkuletnie kontrakty. Organizacja silna musi zatrudniać pracowników, a żaden wartościowy pracownik nie zatrudni się na dłużej w organizacji, która ma mało pieniędzy. I koło się zamyka. Wniosek jak w biznesie – aby mieć efekty w przyszłości, teraz należy zainwestować.

Jako że problemy i potrzeby, a także metody ich eliminowania są podobne we wszystkich powiatach, wydaje się, że w każdym z powiatów powinny się pojawiać podobne organizacje – centra wolontariatu, uniwersytety III wieku, banki żywności, organizacje działające na rzecz osób niepełnosprawnych, fundusze lokalne, organizacje rozwoju społeczno-gospodarczego itp. Jeżeli samorząd zauważy, że jakiegoś typu organizacji brakuje w przestrzeni społecznej, że nikt się tym problemem nie zajmuje – warto zastanowić się jak doprowadzić do powstania takiej organi-

zacji, warto przeznaczyć na to trochę pieniędzy. Narzędziem do tego mogą być centra organizacji pozarządowych (o których szerzej w innym miejscu). Zespół tworzący program może przewidzieć w danym roku wzmocnienie czy pomoc w utworzeniu takiej organizacji, zwłaszcza w sytuacji, gdy pojawi się oddolna grupa inicjatywna.

FORMA I TREŚĆ

Roczne programy współpracy nie muszą być obszernie w sytuacji, gdy w samorządzie funkcjonują zasady współpracy z organizacjami (o czym w innym miejscu). Zasady opisują praktykę współpracy, roczne programy mówią natomiast co w danym roku konkretnie należy zrobić i ile jest na to pieniędzy. Jeżeli zasad współpracy nie ma, to należy je wypracować lub co najmniej rozszerzyć roczny program współpracy o najważniejsze elementy zasad. Jakże w tej sytuacji minimum powinno się znaleźć w programie – określa nowelizowana Ustawa o pożytku: cel główny i cele szczegółowe programu, zasady współpracy, zakres przedmiotowy, formy współpracy, priorytetowe zadania publiczne, okres realizacji programu, sposób realizacji programu.

PIENIĄDZE

Obserwuję różne szkoły tworzenia programów w kontekście określania środków finansowych na ich realizację. Bywa że program jest zestawem zadań do realizacji z przypisanymi do nich kwotami, bywa że w programie nie ma słowa o pieniądzu. Te ostrożne samorządy tłumaczą brak informacji tym, że program jest przyjmowany przed ostatecznym uchwaleniem budżetu, więc nie ma możliwości precyzyjnego określenia kwot, bo a nóż radni wprowadzą zmiany i trzeba będzie program znów przyjmować. Przykład samorządów śmielszych mówi, że jednak można określić kwoty. W ostateczności w programie można zawrzeć klauzulę, że kwoty mogą ulec zmianie po ostatecznym zatwierdzeniu budżetu samorządu.

Każdy program powinien być zapatrzonony w środki finansowe na jego realizację, inaczej tworzona jest fikcja.

KONSULTACJE PROGRAMU

Po opracowaniu rocznego programu współpracy należy poddać go konsultacjom. Najprostsza forma konsultacji to przesłanie ich – odpowiednio wcześniej – do reprezentacji sektora pozarządowego. Należy to zrobić oficjalnym pismem, żeby nie było nieporozumień. Nawet jeżeli jest to program gminny, należy przesłać go do reprezentacji powiatowej (dane na temat reprezentacji powiatowych na stronie www.ropwmm.org.pl). Równolegle należy przesłać projekt programu do wszystkich organizacji pozarządowych, w większych miejscowościach drogą mailową, w mniejszych nawet pocztą tradycyjną. Należy w piśmie poprosić o przekazanie uwag w konkretnym terminie. W każdej sytuacji proponuję, aby organizować spotkanie konsultacyjne – nic nie zastąpi bezpośredniego kontaktu i możliwości przedyskutowania zapisów, ale błagam – nie w sposób, w jaki to najczęściej się odbywa: sztywna konferencja, powaga i tak naprawdę brak możliwości otwartej dyskusji i wypracowania uwag. Należy to robić warsztatowo, tak aby wszyscy mogli się wypowiedzieć, aby były to rzeczywiście, realne konsultacje, wnoszące nowe uwagi do dokumentu i pozwalające na utożsamianie się z nim zebranych. Prowadzenie warsztatów jest pewną umiejętnością, ale w każdym samorządzie powinny być osoby, które tą umiejętność posiadają i to one powinny prowadzić takie spotkania. Trzeba zaplanować sobie możliwość wpisania uwag do programu, niestety samorządy dość niechętnie nanoszą uwagi na raz wypracowany dokument, trzeba jednak wypracować taką elastyczność. Nikt nie powiedział że prawdziwe konsultacje są szybkie, tanie i przyjemne, ale są efektywne: rzeczywiście uruchamiają aktywność ludzi, ich poczucie wpływu na zarządzanie samorządem, udoskonalają zarządzanie, powodują rozsądniejsze planowanie działań i wydatkowanie funduszy.

Zebrane po skutecznych konsultacjach uwagi należy przedłożyć zespołowi, który ostatecznie zdecyduje, które z nich zamieścić, a które odrzucić.

Potem pozostaje przekazanie projektu uchwały na komisję Rady, na której doświadczony sprawozdawca powinien przedstawić założenia projektu, a radni, którzy brali udział przy jego tworzeniu, powinni dopowiedzieć swoje uwagi i rekomendować jego przyjęcie. Podjęcie uchwały podczas sesji powinno być już tylko formalnością. Przy tej okazji powinna nastąpić multimedialna prezentacja programu, jego celów oraz dotychczasowych efektów współpracy.

WDRAŻANIE

Wdrażanie programu to już domena urzędnika odpowiedzialnego za współpracę. Należy dbać o zachowanie procedur i terminów. Należy w sposób przejrzysty i bezstronny dokonać oceny złożonych na konkurs ofert organizacji przez komisję oceny (z zachowaniem bezstronności).

Co ważne – urzędnik odpowiedzialny za współpracę powinien na bieżąco monitorować realizację projektów, to znaczy zastrzec sobie, aby organizacje odpowiednio wcześniej, w sposób skuteczny zapraszały go na ważniejsze wydarzenia realizowanego projektu, aby mógł ocenić postęp i jakość realizacji prac. Powinien dbać czy na materiałach projektowych jest informacja, że finansuje go samorząd. Jeżeli wymagany jest herb miasta – czy widnieje itp.

MONITORING

Monitoring to bieżąca obserwacja, czy wszystkie założenia zawarte w programie: terminy, procedury, wydatkowanie środków finansowych są w odpowiedni sposób i w odpowiednim czasie realizowane. Za monitoring odpowiedzialny jest urzędnik od współpracy, ale również wspólny zespół złożony z przedstawicieli urzędu, radnych i organizacji pozarządowych. Na kolejnych spotkaniach zespołu (zazwyczaj raz na kwartał) omawiane są postępy i problemy w realizacji programu oraz ustalone w razie potrzeby działania zaradcze. Jest to także miejsce, gdzie organizacje spoza zespołu mogą przedstawić swoje uwagi do procedury, oceny ich oferty, ewentualnie problemów z realizacją.

EWALUACJA

Jeżeli program współpracy jest przyjmowany i realizowany od kilku lat, należy co roku dokonywać jego ewaluacji (oceny). W najprostszy sposób można to zorganizować poprzez zaproszenie kilku/kilkunastu osób ze strony samorządu i organizacji, które w tej materii mają najwięcej do powiedzenia na dyskusję oceniającą efekty programu (metoda wywiadu zogniskowanego, tzw. fokus). Dobrze, jeżeli takie spotkanie poprowadzi doświadczony ewaluator, ale jego brak nie może być przeszkodą w przeprowadzeniu corocznej oceny.

Osobom tym należy zadać kilka istotnych pytań dotyczących kilku kontekstów np.:

Czy zrealizowane zostały cele ogólne i priorytetowe zakładane w programie?

Czy roczny program współpracy realizuje strategię rozwoju samorządu i program rozwiązywania problemów społecznych?

- czy powoduje lepszą jakość i dostępność usług społecznych?
- czy wprowadza nowe rozwiązania w lokalnej polityce społecznej?
- czy nie utrwała patologii (np. poprzez rozdawnictwo żywności nie uzależnia beneficjenta od organizacji i hamuje jego aktywność w usamodzielnianiu się)?
- czy powoduje tanienie usług społecznych?
- czy powoduje większą aktywność społeczną?
- czy zwiększa ilość środków pozyskiwanych przez organizacje ze źródeł pozabudżetowych?

Jaka jest jakość składanych ofert przez organizacje?

Najważniejsze wypowiedzi powinny być spisane, powinny zostać wypracowane najważniejsze wnioski/rekomendacje i powinien zostać wskazany sposób ich wdrażania.

Może się np. okazać, że ze względu na niską jakość ofert należy zorganizować szkolenie z zakresu pisania projektów. Może się okazać, że niektóre zadania były nietrafione, że niektóre organizacje byle jak realizowały projekty, że zbyt wiele projektów jest sztampowych, nic nie wnoszących w rozwój lokalny itp.

Jak widać bardzo ważne jest to, aby na spotkaniu były wszystkie istotne osoby, mające wpływ na współpracę (mogą być to m.in. członkowie tzw. zespołu wspólnego, a niedługo Rady Pożytku Publicznego).

Aby uzyskać ilościowe dane ze realizowanych w danym roku projektów, można uszczegółowić sprawozdanie z realizacji ofert poprzez wprowadzenie konkretnych, mierzalnych wskaźników. Odpowiednio dobrane wskaźniki pomogą w lepszej ocenie ilościowych efektów realizacji programu. Ocena jakościowa jest trudniejsza, jej elementy pojawią się podczas dyskusji.

Przykłady wskaźników:

- ilość pozyskanych środków spoza budżetu
 - ilość nowych wydarzeń realizowanych przez organizacje – lokalnych, subregionalnych, regionalnych, ogólnopolskich, międzynarodowych
 - ilość projektów realizowanych w partnerstwie, w tym partnerstwie międzynarodowym
 - ilość osób objętych działaniami
 - wzrost aktywności lokalnej – ilość uczestników wydarzeń
 - ilość publikacji wydanych przez op
 - ilość szkoleń, seminariów, konferencji – ilość uczestników
 - ilość imprez sportowych i uczestników tych imprez
 - wyniki zawodów sportowych (zajęte miejsca)
 - ilość wyjazdów studyjnych, międzynarodowych
 - ilość osób – dzieci, niepełnosprawnych, bezrobotnych, wykluczonych itp. objętych opieką, działaniami op
- Opracowane dane należy przedstawić na początku spotkania najlepiej w postaci prezentacji multimedialnej.

Wyniki ewaluacji są podstawą do opracowywania kolejnego programu współpracy, ale też bieżącej korekty współpracy.

Powyższa metoda oceny programu współpracy wydaje się być najprostsza i najtańsza, możliwa do zrealizowana w każdym samorządzie. Metody bardziej zaawansowane, obejmujące badanie dokumentów, rozmowy z urzędnikami, realizatorami i odbiorcami projektów, zakończone raportem ewaluacyjnym, są dłuższe i kosztowniej-

sze. W związku z tym jednak, że jest to naturalna i niezbędna forma zarządzania publicznego, należy zabezpieczyć po prostu pieniądze z budżetu na jej realizację. (W niektórych samorządach dokonanie ewaluacji zewnętrznej jest nawet zapisane w zasadach współpracy).

A JEŻELI ZMIENI SIĘ USTAWA?

W roku 2009 znowelizowana zostanie Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Pojawi się kilka zmian i uszczegółowień w zakresie programów współpracy. Programy – tak jak teraz – będą obowiązkowe, jeżeli samorząd jednak nie opracuje dokumentu, zrobi to wojewoda na koszt samorządu. Ponadto samorządy będą zobowiązane do sprawozdawania się z realizacji programu do końca maja każdego roku. Wskazana jest w ustawie zawartość programu: cel główny i cele szczegółowe programu; zasady współpracy; zakres przedmiotowy; formy współpracy; priorytetowe zadania publiczne; okres realizacji programu; sposób realizacji programu. No i przestanie obowiązywać okres roczny, będzie można przedłużyć program nawet do 5 lat. (Być może zasadne jest tworzenie programów pokrywających się z kadencją samorządów). Tak więc ustawa zdopinguje samorządy do opracowywania dokumentów wieloletnich, określanych tu jako zasady współpracy. Czy w tej sytuacji rezygnować z planowania rocznego? – w żadnym przypadku, należy co roku tworzyć nazwijmy to „Priorytety roczne” w sposób podobny do wyżej opisanego. To będzie znakomita metoda rozwoju współpracy ku chwale i dla rozwoju małej ojczyzny.

NA KONIEC

Programy są różnej jakości, ale te ściągnięte z Internetu, obszerne, mądrym językiem napisane i wrzucone do szuflady, nigdy nie będą lepsze niż wypracowane lokalnie, wspólnie, niekonieczne zgodnie ze sztuką planowania. Twórzmy sami swoje własne, lokalne programy współpracy. Nic ich nie zastąpi.

FORUM PEŁNOMOCNIKÓW

DLA KOGO?

W każdym urzędzie marszałkowskim, starostwie i urzędzie gminy pracuje urzędnik odpowiedzialny za współpracę z organizacjami pozarządowymi. (W starostwie czy powiatach grodzkich mający do tego nad nimi nadzór). Mało tego, urzędnicy w mniejszym lub większym stopniu mający kontakt z organizacjami pracują również w poszczególnych wydziałach urzędów miejskich, departamentach urzędów marszałkowskich, są w Powiatowych Centrach Pomocy Rodzinie, a nawet w gminnych ośrodkach pomocy czy ośrodkach kultury. Gdyby tak przeliczyć, doszlibyśmy pewnie do ok. 300 osób.

To właśnie z myślą o tych urzędnikach powołane zostało Forum Pełnomocników.

SKĄD NAZWA?

W większych urzędach (miasta, województwa) osoby mające za zadanie współpracę z organizacjami nazywane są pełnomocnikami, np. pełnomocnik prezydenta ds. organizacji pozarządowych. To wzmacnia ich pozycję i jednocześnie wzmacnia wagę współpracy samorządu z organizacjami. Współtwórcom Forum bardzo się spodobała ta nazwa, a więc pozostała, choć jest bardzo umowna, bo w mniejszych gminach nie ma sensu powoływać na tą funkcję urzędników w randze pełnomocników. Ale brzmi niezłe...

DLACZEGO?

Od wielu lat współpracujemy z urzędnikami, którzy są odpowiedzialni w swoich urzędach za kontakty z organizacjami pozarządowymi. Okazało się, że osoby takie nie znają się, nie mają organizowanych dla siebie spotkań, nie wymieniają informacji i doświadczeń, a bardzo by im się to przydało w co-

dziennej pracy. Jako że zależy nam bardzo na jakości współpracy samorządów z organizacjami stało się oczywiste, że taką płaszczyznę – miejsca spotkań, wymiany informacji, doświadczeń i edukacji – należy stworzyć. Chcemy aby ci „pełnomocnicy” byli jak najlepiej przygotowani do trudnej pracy – pomiędzy organizacjami pozarządowymi a swoimi urzędami i instytucjami. Aby łączyli siły i możliwości obu stron dla dobra rozwoju społeczności lokalnych.

W JAKI SPOSÓB?

Forum Pełnomocników powstało w 2006 roku. Jest inicjatywą kilku pomiotów: Rady Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Elbląskiego Stowarzyszenia Wspierania Inicjatyw Pozarządowych oraz Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Rozpoczęło swoją działalność warsztatami na których określono co potrzeba do ulepszenia ich pracy. W odpowiedzi na te potrzeby pojawił się niniejszy projekt.

JAK DZIAŁA?

Do Forum nie trzeba się zapisywać. Jest to miejsce zawsze otwarte dla zainteresowanych urzędników. W ramach Forum odbywają się spotkania szkoleniowe i konsultacyjne, seminaria, konferencje. Informacje na ten temat znajdują się na stronie www.forumpelnomocnikow.org.pl.

KTO OBSŁUGUJE?

Forum obsługuje Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych.

Organizuje spotkania i szkolenia, przekazuje informacje i dobre praktyki, kojarzy zainteresowane osoby i organizacje. Obsługuje stronę internetową.

PROJEKT

Od września 2008 r. ESWIP realizuje piętnastomiesięczny projekt pod nazwą „Na rzecz aktywnej współpracy”, którego celem jest promowanie i wzmacnianie współpracy pomiędzy administracją publiczną a III sektorem. Projekt finansowany jest ze środków tzw. Funduszu Norweskiego.

Projekt obejmuje województwo warmińsko-mazurskie, a skierowany jest na wsparcie Forum Pełnomocników. W jego ramach odbywa się szereg szkoleń dla urzędników odpowiedzialnych za kontakty z organizacjami, a także cykl specjalistycznych szkoleń pod nazwą Szkoła Pełnomocników. Odbędzie się wizyta studyjna do Blackburn College w Anglii (partner projektu), który na co dzień prowadzi cykle edukacyjne z zakresu współpracy międzysektorowej. Powstały trzy powiatowe ośrodki wsparcia organizacji pozarządowych pn. Centra Organizacji Pozarządowych (COP) w powiecie iławskim, ełckim i braniewskim. Wsparcie otrzymają również reprezentacje organizacji pozarządowych kilku powiatów. Wydana zostanie publikacja poświęcona współpracy międzysektorowej oraz jeden numer pisma „Pozarządowiec”. Koordynatorem projektu jest Dagmara Bielawska (dagmara@eswip.elblag.pl).

CO DALEJ?

Forum działa od kilku lat. Pod jego egidą zorganizowanych zostało kilka znaczących konferencji. Urzędnicy coraz lepiej poznają się ze sobą, kontaktują się i nawzajem doradzają, wymieniane są dobre praktyki. Poprawia się jakość ich pracy i jej komfort. Na ostatnim spotkaniu pojawił się pomysł wyłonienia zarządu Forum spośród jego członków, aby to sami urzędnicy decydowali

o jego kształcie. Wypada mieć nadzieję, że w roku 2009 tak się stanie.

APEL

W 2007 roku wypracowany został znamienny Apel II Forum Pełnomocników, który warto przytoczyć w całości:

Ustawy o samorządach terytorialnych nakładają obowiązek współpracy samorządów z organizacjami pozarządowymi. W związku z tym w części samorządów pojawili się urzędnicy odpowiedzialni za tę sferę. W samorządach większych (samorząd wojewódzki, Olsztyn, Elbląg) powołani zostali pełnomocnicy organu wykonawczego. Należy to ocenić jako bardzo dobrą praktykę.

Jednak w zdecydowanej większości przypadków jest to kolejne zadanie nałożone na pracowników. Powoduje to, że osoby takie nie są w stanie spełniać dobrze swoich zadań, a współ-

praca z organizacjami jest traktowana marginalnie.

Uczestnicy Forum stwierdzają, iż w każdym samorządzie terytorialnym powinien być powołany urzędnik do spraw współpracy z organizacjami pozarządowymi. W większych samorządach – powiatach, miastach i gminach miejsko-wiejskich – powinny być to pełnoetatowe miejsca pracy, natomiast w gminach wiejskich powinny być to części etatów (co najmniej pół), pozwalające na realną pracę z organizacjami pozarządowymi.

Urzędnicy (pełnomocnicy ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi) spełniają bardzo ważną rolę w samorządach i społecznościach lokalnych:

- realizują jedno z ustawowych zadań własnych samorządów (współpraca z organizacjami pozarządowymi);
- wspierają organizacje pozarządowe, które w coraz większym stopniu

pozyskują środki spoza budżetu samorządu oraz realizują zadania własne gminy, również ze środków pozyskanych spoza budżetu samorządu;

- poprzez wspieranie organizacji wspierają jednocześnie rozwój społeczności lokalnych, aktywizują liderów społecznych, budują kapitał ludzki i społeczny;
- pomagają realizować programy wyborczy władz samorządowych.

Uczestnicy Forum apelują do władz samorządów naszego województwa, aby powoływały pełnomocników do spraw współpracy z organizacjami pozarządowymi, przekazywały im odpowiednie kompetencje i umożliwiały efektywne spełnianie swojej funkcji. Zainwestowanie w pełnomocników oznacza zainwestowanie w rozwój kapitału społecznego.

CENTRA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

Centrum Organizacji Pozarządowych (COP) to metoda działań zmierzających do rozwoju organizacji pozarządowych na danym terenie. Metoda, która już od kilkunastu lat (pierwsze centrum powstało w Gdyni) zdaje egzamin w większych miejscowościach. Ostatnio pojawiła się koncepcja utworzenia sieci takich centrów, pokrywających działaniami całe województwo warmińsko-mazurskie. Początek jest niezły – centra działają w Elblągu, Ostródzie, Iławie, Olsztynie, a ostatnio w Ełku i Braniewie.

KONCEPCJA SYSTEMOWEGO WSPARCIA

Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych oraz Sieć Wspierania Rozwoju Lokalnego HEROLD wypracowały koncepcję systemowego wsparcia sektora poza-

rządowego w województwie warmińsko-mazurskim. Koncepcja jest dalekowszycym pomysłem, który może być zrealizowany w oparciu o priorytet piąty Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, gdzie jednym z finansowanych zadań jest: „Tworzenie regionalnych i lokalnych centrów informacji i wspomaganie organizacji pozarządowych oraz wsparcie działalności nowoutworzonych oraz już istniejących centrów w zakresie pomocy doradczo-szkoleniowej dla organizacji pozarządowych”. To są realne pieniądze, które mogą sfinansować pomysł.

DLACZEGO SYSTEM WSPARCIA

System wsparcia jest odpowiedzią na problemy i potrzeby lokalnych organizacji pozarządowych w zakresie zwłaszcza:

1. utrudnionego dostępu do usług wspierających rozwój tych organizacji (informacje, szkolenia, doradztwo, wsparcie techniczne) poza terenem dużych aglomeracji miejskich,
2. niskiego poziomu rozwoju instytucjonalnego organizacji pozarządowych,
3. braku współpracy branżowej lokalnych organizacji pozarządowych,
4. niewystarczającego poziomu współpracy kluczowych podmiotów lokalnych działających na terenie powiatów/gmin w zakresie rozwiązywania istotnych problemów społecznych.

Jeżeli organizacje mają być ważnymi podmiotami rozwoju lokalnego – a coraz więcej osób i samorządów zaczyna to sobie uświadamiać – należy je najpierw wzmocnić, a potem one same będą coraz mocniej wpływać na rozwój lokalny. Jak to zrobić?

NAJPIERW PARTNERSTWA POWIATOWE

Istotą systemu jest utworzenie sieci partnerstw powiatowych zorientowanych na wspieranie organizacji pozarządowych oraz kreowanie rozwoju lokalnego. Zadaniem partnerstw jest rozwój sektora pozarządowego w powiecie poprzez m.in. doprowadzenie do utworzenia w powiatach wystandaryzowanych Centrów Organizacji Pozarządowych.

Partnerstwo jest płaszczyzną spotkań, wymiany informacji, uzgodnień wszystkich podmiotów zainteresowanych rozwojem sektora pozarządowego oraz rozwojem usług świadczonych przez organizacje w powiecie, a także rozwojem lokalnym zwłaszcza w kontekście rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego. Celem partnerstw jest rozwój sektora pozarządowego przez co nastąpi lepszy rozwój społeczny powiatów oraz sprawniejsze wykorzystanie środków finansowych z Europejskiego Funduszu Społecznego.

SKŁAD PARTNERSTWA

Aby partnerstwa były skuteczne, muszą w nich się skupić główne siły powiatu. A więc starostwo jak partner kluczowy, wszystkie samorządy gminne powiatu (w praktyce przedstawiciel urzędu odpowiedzialny za współpracę z organizacjami), przedstawiciele Rad Gmin (radni), Rada Organizacji Pozarządowych danego powiatu, organizacje Sieci Wspierania Rozwoju Lokalnego HEROLD, gminne centrum informacji (GCI), gminne i powiatowe Ośrodki Kultury, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Powiatowy Urząd Pracy, Gminne Ośrodki Pomocy Społecznej, znaczące organizacje rozwoju, inne podmioty istotne z punktu widzenia zadań partnerstwa.

Jak widać są to podmioty, które mają za zadanie współpracować z organizacjami oraz same organizacje. To kilkanaście osób z obszaru powiatowej polityki społecznej, którym z różnych powodów powinno zależeć na rozwoju organizacji, i dalej – kapitału ludzkiego i społeczne-

go w powiecie. Pewnie kluczowymi osobami będą urzędnicy odpowiedzialni za współpracę z organizacjami.

CZYM POWINNO SIĘ ZAJMOWAĆ?

Zadaniem partnerstwa powiatowego jest przede wszystkim określanie kierunków rozwoju sektora pozarządowego w powiecie, wpływanie na rozwój kapitału ludzkiego i społecznego, rozwój społeczeństwa obywatelskiego. W wymiarze bardziej praktycznym – opracowanie koncepcji utworzenia i funkcjonowania Centrum Organizacji Pozarządowych w powiecie,

kreowanie rozwoju współpracy z samorządami terytorialnymi w powiecie, wsparcie powstawania nowych form organizacji pozarządowych – centra wolontariatu, fundusze lokalne, Centra Aktywności Lokalnej, organizacje rozwoju wsi itp., monitoring wykorzystywania środków z Europejskiego Funduszu Społecznego przez podmioty z powiatu, kreowanie kultury tworzenia partnerstw projektowych i rozwojowych w powiecie i gminach i pewnie inne zadania wynikające ze specyfiki pracy.

Partnerstwa są ważne ponieważ zazwyczaj brakuje na poziomie powiatu refleksji nad kierunkami i metodami rozwoju społecznego, organizacji pozarządowych, kapitału ludzkiego i społecznego. Partnerstwa tę lukę wypełniają.

TWORZENIE PARTNERSTWA

Tworzenie partnerstwa powinno inicjować starostwo we współpracy z lokalną organizacją Sieci HEROLD (warto od samego początku podkreślać partnerskie podejście do działań). Partnerstwo w trakcie kolejnych spotkań powinno opracować Porozumienie o współpracy, które może potem uroczyście podpisać. Warto opracować regulamin pracy, gdzie pojawiają się zapisy regulujące podstawowe zasady funkcjonowania: cel, wartości, które dla wszystkich są ważne (np. rozwój lokalny, solidarność społeczna, pomocniczość itp.), zasady współpracy (np. jeden partner – jeden głos), zarządzanie part-

nerstwem (np. wybór zarządu, sposób podejmowania decyzji), terminy i miejsce spotkań, obsługa partnerstwa, podział zadań itp. Warto również wypracować plan działania na rok lub dwa, co znakomicie ukierunkuje rozwój porozumienia. Tu przydałby się moderator i dwudniowe wyjazdowe spotkanie, ale przecież wszystko jest możliwe.

COP

Centrum Organizacji Pozarządowych jest jednym z najważniejszych narzędzi pracy partnerstwa. Centrum jest zadaniem realizowanym przez organizację funkcjonującą w powiecie, która jest członkiem Sieci Wspierania Rozwoju Lokalnego HEROLD. Organizacja ta współpracuje z ESWIP (o jego funkcji niżej) oraz z urzędnikiem starostwa odpowiedzialnym za współpracę z organizacjami, a także z jego odpowiednikami gminnymi.

Jak już wyżej wspomniano, należy wypracować standard pracy COP, który jest modyfikowany przez partnerstwo w zależności od uwarunkowań lokalnych.

W obrębie powiatu wystarczy jeden taki ośrodek ulokowany w stolicy powiatu, jego zadaniem jest obsługa wszystkich organizacji z powiatu. W razie potrzeby oczywiście istnieje możliwość działania kolejnych COP w innych miejscowościach powiatu, ale – zwłaszcza na początku – nie ma co rozdrabniać sił. Centrum to pomieszczenie i pracownicy: doradcy i animatorzy społeczni. ESWIP właśnie szkoli kilkanaście osób w ramach Szkoły Animatorów Społecznych, wśród których jest trzech pracowników COP. Jakość i skuteczność działań Centrum zależy przede wszystkim od nich.

CENTRUM W AKCJI

Podstawowymi usługami świadczonymi przez Centrum są: informacja, doradztwo i szkolenia.

Na początku, gdy doświadczenie pracowników nie jest jeszcze zbyt duże, usługi te świadczone będą na podstawowym poziomie, te trudniejsze przekazywane do ESWIP, który prowadzi doradztwo zaawansowane (m.in. jest

Regionalnym Ośrodkiem EFS i Ośrodkiem Wspierania Inicjatyw Ekonomii Społecznej). Ponadto Centrum powinno udostępniać zainteresowanym organizacjom Internet, komputery, ksero, faks itp., a także sale na spotkania, szkolenia itp. (o ile dysponuje takimi salami – kilka istniejących COPów tak, ale nie wszystkie). Ponadto Centrum obsługujące opisane wyżej partnerstwo, powiatową Radę Organizacji Pozarządowych oraz ściśle współpracuje z pełnomocnikami ds. organizacji pozarządowych powiatu i gmin. Do tego przekazuje informacje nt. organizacji do regionalnego serwisu internetowego www.wim.ngo.pl, tworzy bazę adresów mailowych organizacji z powiatu, przesyła poprzez nią bieżące informacje, współorganizuje konferencje i Fora Inicjatyw Pozarządowych. Pracy jest mnóstwo, zwłaszcza na początku.

KTO POMAGA?

Aby sprostać swoim zadaniom, organizacje prowadzące COP tworzą – we współpracy z urzędnikami ds. organizacji pozarządowych – powiatową sieć wsparcia organizacji, pozyskując do współpracy Gminne Centra Informacji, urzędy gmin wiejskich, Gminne Ośrodki Kultury, wiejskie szkoły, świetlice i biblioteki, sołectwa i same organizacje. To są miejsca, gdzie bardzo wiele dzieje się na rzecz społeczności lokalnych, tam są ludzie, którym zależy na współpracy, kontaktach, wymianie doświadczeń. Centrum ma z nimi współpracować, spotykać się, przysyłać informacje.

COP TO NIE URZĄD

Koordinator Centrum to nie urzędnik z biurka, to osoba proaktywna, mobilna, odwiedzająca organizacje, rozmawiająca z ludźmi, ciągle w ruchu. Animator rozwoju.

Jest to ważne zwłaszcza w zakresie działań na rzecz wsi, gdzie musi współpracować z sołectwami na rzecz aktywizowania mieszkańców, pomagać w tworzeniu i działalności organizacji rozwoju wsi, spotykać się ze społecznościami, animować aktywność lokalną. Niezbędne jest przy tym stałe kontak-

towanie z urzędami gmin, ośrodkami pomocy społecznej i domami kultury.

STANDARD COP

Nie został jeszcze wypracowany standard działania powiatowego Centrum, skierowanego przede wszystkim na wspieranie obszarów wiejskich. Owszem COP w Elblągu posiada taki standard dostępny na stronie www.forumpelnomocnikow.org.pl. Jak tworzyć standardy traktuje materiał Jerzego Boczonja dostępny na tejże stronie w publikacji „Partnerstwo w praktyce”. Warto dodać że standard ten zostanie wypracowany w ramach projektu realizowanego obecnie przez ESWIP, będzie to podstawa pracy dla innych powiatów, bo nie obędzie się bez dostosowania standardu do uwarunkowań lokalnych.

Standard będzie określał podstawy prawne funkcjonowania Centrum, jego misję, cele do spełnienia, zadania i usługi, teren pracy, kompetencje zatrudnionych osób, wielkość lokalu i jego wyposażenie, koszt funkcjonowania itp.

FINANSOWANIE

Ze wstępnego rozeznania wynika, że roczny koszt funkcjonowania Centrum wynosi od 60 000 do 100 000 zł. Obecnie COP w Elblągu jest finansowany ze środków miejskich w wysokości 70 000 zł w ramach trzyletniego kontraktu. To zbyt mała kwota, standard określił ją na ok. 120 000 zł. Tyle ma otrzymać w roku bieżącym Centrum w Olsztynie prowadzone przez Związek Stowarzyszeń Razem w Olsztynie (miasto niedawno przekazało wyremontowany i dostosowany do funkcji Centrum budynek). Nowy COP w Braniewie prowadzony przez Stowarzyszenie Rozwoju Gminy Wilczęta ma jeden pokój w starostwie, z obietnicą że niedługo pojawi się odpowiedni lokal. Centrum w Iławie prowadzone przez Stowarzyszenie Przyszań ma piękną siedzibę w Ośrodku Psychoedukacji. Centrum w Ostródzie (Stowarzyszenie Kulturowe Sasinia) ma pokój z dostępem do sali szkoleniowej w ostródzkim MOPSie.

Skoro są pieniądze europejskie, warto i należy wykorzystać je do finanso-

wania Centrów, o czym wspomniano na początku. Z drugiej strony Centrum to wypełnienie ustawowego zadania samorządów pod nazwą „współpraca z organizacjami pozarządowymi”, zatem właśnie samorzady powinny również partycypować w finansowaniu tego zadania. Trzy nowoutworzone Centra w ramach projektu ESWIPu tak właśnie są finansowane: część pieniędzy pochodzi z projektu, a część to składka kilku (niestety nie wszystkich) samorządów z powiatu. Najlepiej byłoby, gdyby koszty tego zadania w całości finansował starosta, bo wtedy usługi mogą być świadczone na terenie całego powiatu, ale to na razie jest mało realne, chociaż z czasem?... Teraz, jeżeli któraś z gmin nie partycypuje w kosztach, usługi COPu muszą częściowo omijać jej organizacje, co nie jest zbyt zrzeczne.

Docelowo zadanie powinno być finansowane na zasadzie wieloletniego kontraktu (powierzenia) w ramach montażu finansowego ze środków starostwa oraz poszczególnych gmin.

Oczywiście można pozyskiwać środki finansowe na działanie Centrów w ramach istniejących programów, co uczyniła zaradna Sasinia z Ostródy (Małgorzata Hołubiec) pozyskując onegdaj pieniądze z Funduszu Inicjatyw Obywatelskich. Niektóre organizacje oglądają się na POKL i na działania związane z obszarami wiejskimi: 6.3, 7.3, 9.5. Trzeba próbować, choć też trzeba mieć przeświadczenie, że sprawne Centrum musi mieć stabilizację finansową, bo inaczej pracownicy nie zwiążą się z nim na stałe, a to oni są najważniejsi, dlatego ważne jest docelowe zakontraktowanie tej usługi przez samorząd.

POMIESZCZENIA...

Warto dodać, że kluczową sprawą jest lokal Centrum, którego powierzchnia powinna wynosić ok. 100 m. kw. i związane z nim koszty. Ta sprawa powinna być, i najczęściej jest, w gestii samorządu, bo to w końcu on posiada zasoby lokalowe. W Centrum powinna być sala spotkań, kilka pomieszczeń biurowych na inkubowanie organizacji (tzn. udostępnianie za darmo na przeciąg np. jednego roku), no i pomieszczenia socjalne. Zgrupowanie kilku organizacji

w jednym miejscu to gwarancja „buzowania” inicjatyw, błyskawiczna wymiana informacji i doświadczeń, niesamowita synergia. Z drugiej strony nie może być tak, że samorząd tworząc Centrum zgania do niego wszystkie organizacje, licząc na odzyskanie lokali do tej pory przez nie zajmowanych. Owszem jest część organizacji spotykających się dwa razy w miesiącu na kilka godzin, dla nich Centrum jest gwiazdką z nieba, bo nie muszą martwić się o lokal (w Centrum powinny być szafki na rzeczy tych organizacji), jednak większe organizacje potrzebują swoich lokali do sprawnego funkcjonowania i samorząd winien te lokale (po preferencyjnych kosztach) zagwarantować.

CENTRUM REGIONALNE

Z uwagi na swoją misję i działalność Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych spełnia rolę regionalnego ośrodka wspierania organizacji pozarządowych (ROWOP).

Jego zadaniem – w początkowej fazie tworzenia sieci Centrów – jest obsługa finansowa i merytoryczna organizacji prowadzących COP w powiatach. Później, po usamodzielnieniu się COP – ESWIP będzie je wspierał merytorycznie. Obecnie trzy Centra wspierane są w ramach projektu finansowanego z Funduszy Norweskich, wkrótce złożony zostanie partnerski projekt do POKL na utworzenie dodatkowych Centrów. W tym zakresie ESWIP ściśle współpracuje z Urzędem Marszałkowskim w Olsztynie, jako że opisany system współpracy został zaakceptowany przez Zespół Sterująco-Monitorujący ds. współpracy z organizacjami pozarządowymi Urzędu Marszałkowskiego Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

Równie istotne jest to, iż wszystkie organizacje prowadzące COPy (7) skupione

są w Sieci Wspierania Rozwoju Lokalnego HEROLD, tworząc wraz z innymi organizacjami (niemal 50) silny podmiot wspierający się nawzajem, wymieniający doświadczenia, informacje i edukujący się. W tym jest siła. W planach jest aby wszystkie organizacje prowadzące Centra były skupione w Sieci HEROLD, co dodatkowo wzmocni ich pracę.

ZALETY

Zaletami systemu wsparcia organizacji w województwie jest silne oparcie o partnerstwa powiatowe złożone z osób, które mają dobre rozeznanie problemów i potrzeb lokalnych. To co prawda przedłuża proces tworzenia systemu (tworzenie partnerstw jest czasochłonne), ale daje solidny fundament współpracy, nie wolno skąpić na to czasu ani wysiłku. Centra, które będą prowadzone przez długi czas, będą miejscem solidnego wsparcia organizacji, co przełoży się na ich liczbę, jakość działania, ilość pozyskiwanych środków finansowych spoza budżetu samorządu lokalnego, ilość inicjatyw, wzrost aktywności społecznej, wzrost rozwoju lokalnego, kapitału ludzkiego i społecznego. Centra z czasem będą wdrażały nowe formy pracy i aktywizacji społecznej – centra wolontariatu, centra aktywności lokalnej, biura porad obywatelskich, fundusze lokalne itp. W przyszłości przeobrażą się w ośrodki rozwoju lokalnego i aktywizacji społecznej.

GDY SIĘ SAMORZĄDOWCY (NIE) DOGADUJĄ

Z moich licznych rozmów w sprawie możliwości utworzenia Centrów wynika, że jeżeli samorządowcy potrafią się dogadać, to bardzo wiele jest możliwe. Niestety najczęściej pojawia się konkurencja, pretensje, i nie daj Boże, animo-

zje polityczne, wtedy szanse na rozwój gwałtownie maleją. Pojawia się schemat: starosta nie dogaduje się z burmistrzem, wójtowie ze sobą, no bo dlaczego ja mam finansować to, co powinien inny – ręce opadają. Wybrańcy, którym mieszkańcy powierzają swoją przyszłość, pozwalają sobie na brak współpracy z sąsiednimi samorządami... Oczywiście nie jest tak zawsze, jednak ciągle zbyt nagminnie.

NA RZECZ AKTYWNEJ WSPÓŁPRACY

ESWIP rozpoczął we wrześniu 2008 r. realizację 15-miesięcznego projektu pn. „Na rzecz aktywnej współpracy”, który zakłada wsparcie współpracy pomiędzy organizacjami pozarządowymi a samorządami lokalnymi.

W ramach projektu rozpoczęły działalność we współpracy ze starostwami powiatowymi i wieloma samorządami gminnymi trzy Centra Organizacji Pozarządowych w powiatach iławskim, ełckim i braniewskim. Stowarzyszenie wyposażyło je w podstawowy sprzęt komputerowy oraz przez okres 12 miesięcy finansuje zatrudnienie doradców/animatorów: Beaty Jarosz, Jadwigi Lichaczewskiej, Karola Paszkowskiego. Są to osoby czujące organizacje pozarządowe i czujące swoją misję świadczenia im wszechstronnej pomocy. Przechodzą szereg szkoleń, są wspierane merytorycznie przez ekspertów stowarzyszenia. Zmagają się jeszcze ze sprawami organizacyjnymi, technicznymi i finansowymi, ale już wkrótce w pełni poświęcą się swojemu zadaniu.

NA KONIEC APEL

Samorządy zainteresowane ideą Centrów zapraszamy do współpracy przy współtworzeniu kolejnego projektu na rozszerzenie sieci Centrów w naszym województwie.

Centra Wspierania Organizacji Pozarządowych w województwie warmińsko-mazurskim:

Elbląg

www.cop.elblag.pl; biuro@cop.elblag.pl

Ełk

ecop.paszkowski@gmail.com, bundie@interia.pl

Iława

www.przystan.ilawa.pl; stowarzyszenie@przystan.ilawa.pl

Ostróda

www.cwop.ostroda.pl

Olsztyn

www.ocop.olsztyn.pl; ocop.olsztyn@gmail.com

Braniewo

cop.braniewo@gmail.com

ETYKA W DZIAŁALNOŚCI ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

Zarówno urzędników, jak i działaczy organizacji pozarządowych (i jak resztą nas wszystkich) obowiązują etyczne postępowanie. O ile etyka działań urzędników jest dobrze opisana w wielu dokumentach (m.in. Kodeks Etyki Służby Cywilnej, karty etyczne urzędników w poszczególnych urzędach), to etyczne zachowania organizacji nie do końca są skodyfikowane. Owszem, wielu działaczy powiada, że wystarczy działalność zgodna z prawem i przestrzeganie Dekalogu, ale rzeczywistość jest na tyle skomplikowana, a pomysłowość Polaków tak imponująca, że należy pewne zjawiska opisać szczegółowiej. Organizacje polskie podjęły wysiłek opracowania zbioru przepisów regulujących ich postępowanie, jest to Karta Zasad Działania Organizacji Pozarządowych.

Polskie prawo reguluje większość aspektów współpracy samorządów z organizacjami (choć do doprecyzowania pozostają jeszcze pojedyncze kwestie np. określenie czym jest tak naprawdę działalność statutowa odpłatna). W praktyce współpracy pojawia się jednak obszar,

który nie jest regulowany przez żadne prawo, jest to obszar w którym kluczowa jest etyka, przyzwoite zachowanie. Np. konkurencja pomiędzy organizacjami i związane z nią relacje, podbieranie zadań, pomysłów na projekty, pracowników, wolontariuszy, sponsorów; spory o bałagan wewnątrz organizacji – niesnaski liderów, nieterminowe sprawozdawanie się z realizacji projektów, naciąganie rozliczeń finansowych i merytorycznych, nie publikowanie rocznych sprawozdań merytorycznych i finansowych; zbytnie ingerowanie organizacji w prace samorządów, naciski na urzędników, wykorzystywanie znajomości; ponadto w okresach przedwyborczych pojawiają się kwestie związane z polityką i rolą organizacji w wyborach samorządowych i innych.

Tych spraw jest bardzo wiele i trudno każdorazowo określić w jaki sposób powinny być rozstrzygane. Sądzę, że warto trzymać się zasady, że to najpierw same organizacje powinny rozwiązywać swoje problemy i eliminować swoje grzechy i grzeszki. Ciałem, które może i powinno się tym zająć, jest re-

prezentacja sektora pozarządowego (Rada), bądź wyspecjalizowana komórka tejże reprezentacji np. Komisja Etyki (taka funkcjonuje przy Radzie Organizacji w Olsztynie). Sądzę, że urzędnicy, którzy dostrzegają takie problemy powinni je zgłaszać mniej czy bardziej oficjalnie reprezentacjom, z prośbą czy wnioskiem o interwencję. Warto przy tym wskazać, które punkty Karty Zasad Działania Organizacji Pozarządowych są naruszane. Jest to o tyle ważne że niemal każda Rada jest sygnatariuszem tego dokumentu i powinna być strażnikiem zawartych w nim regulacji.

Przy poważniejszych sprawach, w które zaangażowany jest samorząd, tematem powinien zająć się najpierw tzw. wspólny zespół (w Elblągu Zespół Koordynacyjny). Jest to ciało skupiające i urzędników i przedstawicieli organizacji (z reguły są to członkowie Rady), zatem jak najbardziej predestynowany do rozwiązywania konfliktów na styku samorząd-organizacje.

Poniżej regulacja organizacji polskich, a po niej podobne regulacje ze Stanów Zjednoczonych:

KARTA ZASAD DZIAŁANIA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

Służymy poczciwej sprawie. A jako kto może - niech ku pożytku dobra wspólnego pomoże.
Jan Kochanowski

Prawo do dobrowolnego zrzeszania się należy do fundamentalnych praw człowieka, a swoboda działalności i zaangażowanie obywateli w życie społeczne jest podstawą prawdziwej demokracji. Wśród inicjatyw i instytucji, których nie można zaliczyć ani do struktur administracji państwowej i samorządowej, ani do sfery działań stricte gospodarczych, wyodrębnić trzeba organizacje pozarządowe, czyli takie, których podstawą działalności jest wolontarystyczne zaangażowanie i zewnętrzne finansowanie

(darowizny, subwencje, dotacje). Są to organizacje realizujące pewną misję (tzn. działają w imię wartości lub społecznie pożytecznych celów), a nie dążące do uzyskania zysku czy zdobycia władzy.

Zasady działalności tych organizacji powinny normować nie tylko przepisy prawa, ale także swoisty kodeks etyczny, którego podstawą jest tekst przygotowany na I Ogólnopolskim Forum Inicjatyw Pozarządowych.

1. Organizacje pozarządowe w swoim działaniu na rzecz dobra

wspólnego kierują się zasadą poszanowania godności, praw i wolności człowieka.

2. Organizacje pozarządowe działają w ramach obowiązującego w demokratycznym państwie prawa, wpływając, w ramach demokratycznych procedur, na jego doskonalenie.

3. Organizacje pozarządowe są samorządne i niezależne. Zasady ich działalności określają wewnętrzne mechanizmy samoregulacji, tak na

poziomie poszczególnych organizacji, jak i branż.

4. Działalność merytoryczna i finansowa organizacji pozarządowych jest działalnością jawną z uwagi na szczególną troskę o posiadane przez nie środki publiczne bądź pochodzące od osób prywatnych.
5. Organizacje pozarządowe przeznaczają całe wypracowane dochody

na realizację zadań statutowych oraz w rozsądnych granicach – na rozwój organizacji.

6. Każda organizacja pozarządowa powinna rozróżnić w swoim statucie funkcje zarządzające i nadzorcze. Członkowie kolejalnego organu nadzorczego nie powinni pobierać wynagrodzenia za pracę w tym organie.

7. Organizacje pozarządowe współpracują ze sobą na zasadach partnerstwa i wzajemnego wspierania się w swoich działaniach. W sytuacjach, gdy zachodzi konflikt uznawanych wartości, organizacje podejmują działania przy zachowaniu zasad tolerancji i uznania prawa innych do posiadania odmiennego zdania.

WARTOŚCI I ZASADY ETYCZNE

opracowane przez Independent Sector dla organizacji

Nie sposób określić standardów i norm etycznych, które stosowałyby się jednakowo do wszystkich organizacji charytatywnych i dobrowolnych. Ogromny wkład sektora niezależnego w życie społeczeństwa wynika między innymi z wielkiego zróżnicowania sektora, u podstaw którego znalazły się fundamentalne ideały demokratyczne – pluralizm i wolność. To zróżnicowanie stanowi dla nas wartość nadrzędną i dalecy jesteśmy od tego, by ograniczać je przez tworzenie sztywnych ram postępowania. Nie twierdzimy także, że proponowane przez nas rozwiązania winny mieć charakter ostateczny i normatywny. Zależało nam jednak na stworzeniu zestawienia podstawowych wartości i zasad etycznych, wspólnych dla całego sektora i stanowiących o jego charakterze.

Uważamy, że:

- Istotą społeczeństwa obywatelskiego jest praca i poświęcenie dla dobra innych.
- Poszanowanie i przestrzeganie prawa, w tym przepisów dotyczących nieopodatkowanej działalności filantropijnej i dobrowolnej, jest podstawą właściwego zarządzania i działania organizacji.
- Przestrzeganie „wymogów nieegzekwowalnych”, w tym szczególnie norm etycznych, jest podstawowym obowiązkiem kierownictwa organizacji charytatywnych i dobrowolnych.
- Praca dla dobra publicznego wymaga pełnego oddania sprawie, by zyskać zaufanie społeczeństwa.
- Szacunek dla wartości i godności człowieka musi być nadrzędną zasa-

dą w pracy kierownictwa organizacji charytatywnych i dobrowolnych.

- Tolerancja, pluralizm i sprawiedliwość społeczna stanowią bezcenny dorobek sektora niezależnego i jako takie muszą być zawsze respektowane.
- Odpowiedzialność przed społeczeństwem jest podstawą działania organizacji pracujących dla dobra publicznego.
- Otwartość i uczciwość to niezbędne cechy organizacji korzystających z prywatnych funduszy i działających w interesie społecznym (dotyczy to między innymi raportów i sprawozdań finansowych, metod zbierania funduszy oraz wszelkich związków z innymi organizacjami i pojedynczymi osobami).
- Uczciwe i efektywne wykorzystanie posiadanych środków stanowi o społecznym zaufaniu do organizacji.

**Regionalny
Ośrodek EFS
w Elblągu**

Regionalne Ośrodki Europejskiego Funduszu Społecznego

to ogólnopolska sieć placówek oferujących wsparcie szkoleniowo-doradcze na rzecz jak największego i prawidłowego wykorzystania środków EFS

Ośrodek w Elblągu prowadzony jest przez Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych i obejmuje swoimi działaniami powiaty: bartoszycki, braniewski, elbląski, iławski, kętrzyński, lidzbarski, nowomiejski, ostródzki.

Usługi Regionalnego Ośrodka EFS są bezpłatne. Nasza oferta obejmuje:

- szkolenia z zakresu przygotowania i realizacji projektów finansowanych z EFS, prowadzone przez akredytowanych trenerów;
- szkolenia specjalistyczne, dotyczące bezpośrednio lub pośrednio problematyki objętej wsparciem EFS;
- pomoc doradców świadczących doradztwo bezpośrednio dla projektodawców, którzy planują złożyć wnioski do EFS, albo już otrzymali dotację i potrzebują wsparcia w zakresie wdrażania projektów;
- pomoc animatorów, którzy wspierają w zakresie diagnozowania lokalnych potrzeb i tworzenia planów działania, nawiązywania partnerstw, promują lokalne inicjatywy współpracy, inspirują w zakresie kreowania pomysłów na dobre projekty;
- spotkania informacyjne, konferencje i seminaria dotyczące Europejskiego Funduszu Społecznego.

Regionalny Ośrodek Europejskiego Funduszu Społecznego w Elblągu przy:

Elbląskim Stowarzyszeniu Wspierania Inicjatyw Pozarządowych

ul. Zw. Jaszczurczego 17, 82-300 Elbląg, tel. 055 642 18 85, 055 236 27 16, www.elblag.roEFS.pl

czynny od poniedziałku do piątku w godz. 8.00–16.00

RZĄDOWY POMYSŁ NA SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE

Polski rząd po raz pierwszy przedstawił swój pomysł na rozwój społeczeństwa obywatelskiego w formie dokumentu planistycznego. Strategia Wspierania Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego została przyjęta uchwałą Rady Ministrów w lipcu 2008 roku.

Fakt ten nie jest promowany a szkoda, bowiem strategia to wyraźne wytyczne dla administracji publicznej, w tym zwłaszcza samorządowej, w jaki sposób ma współpracować z obywatelami, zwłaszcza z tymi najbardziej aktywnymi, skupionymi w organizacjach pozarządowych. Wynika z tego, że każdy szef samorządu, a już szczególnie urzędnik odpowiedzialny za współpracę z organizacjami, powinien zapoznać się z dokumentem oraz przekładać jego zapisy na wymiar lokalny, poprzez m.in. nawiązywanie do celów i działań w strategiach rozwoju samorządu oraz programach współpracy z organizacjami pozarządowymi.

Poniżej podstawowe zapisy strategii. Całość dostępna jest m.in. na stronie www.pozytek.gov.pl.

MISJA

Podjęcie działań służących wzmocnieniu podmiotowości obywateli i ich wspólnot oraz stworzenie warunków dla rozwoju instytucji społeczeństwa obywatelskiego.

CELE STRATEGICZNE

1. *Osiągnięcie optymalnego poziomu uczestnictwa obywateli w życiu publicznym – jako warunek konieczny stworzenia trwałych podstaw dla podmiotowej aktywności obywateli i ich wspólnot w kształtowaniu rozwoju społecznego, wzrostu gospodarczego i kultury politycznej.*

2. *Ilościowy i jakościowy rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego – jako wyraz obiektywnej konieczności wzmocnienia organizacji pozarządowych, integracji społecznej i podmiotów ekonomii społecznej oraz form i sposobów ich funkcjonowania,*

3. *Stworzenie mechanizmów funkcjonowania dobrego państwa – jako zwieńczający konstrukcję społeczeństwa obywatelskiego rezultat działania zasad pomocniczości, partycypacji, partnerstwa oraz dialogu obywatelskiego w relacji – sprawna administracja publiczna – obywatele.*

PRIORYTETY I DZIAŁANIA STRATEGICZNE

Priorytet 1: Aktywni, świadomi obywatele, aktywne wspólnoty lokalne

Działanie 1.1 Edukacja obywatelska

Działanie 1.2 Aktywizacja obywateli w sprawach publicznych

Działanie 1.3 Aktywizacja społeczności lokalnych w partnerstwach lokalnych (kapitał społeczny)

Działanie 1.4 Tworzenie lokalnej infrastruktury dla działań obywatelskich

Priorytet 2: Silne organizacje pozarządowe w dobrym państwie

Działanie 2.1 Wzmocnienie potencjału sektora pozarządowego jako partnera administracji publicznej

Działanie 2.2 Wyrównywanie szans organizacji – wsparcie rozwoju infrastruktury trzeciego sektora

Działanie 2.3 Jakość zarządzania w nowoczesnej administracji publicznej

Działanie 2.4 Promowanie dialogu obywatelskiego jako formy partycypacji obywatelskiej

Priorytet 3: Rozwój organizacji pozarządowych na rzecz integracji społecznej

Działanie 3.1 Zapobieganie powstawaniu ryzyka wykluczenia społecznego poprzez wzmocnienie roli i funkcji rodziny i wspólnoty lokalnej oraz aktywizacja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

Działanie 3.2 Zapewnienie dostępu do usług i dostarczanie pomocy grupom najbardziej narażonym na ryzyko wykluczenia społecznego

Działanie 3.3 Zapewnienie tworzenia i funkcjonowania mechanizmów kompleksowego wsparcia integracji społecznej

Priorytet 4: Rozwój przedsiębiorczości społecznej

Działanie 4.1 Trzeci sektor jako pracodawca

Działanie 4.2 Budowanie wzajemnościowych form w gospodarce

Działanie 4.3 Społeczna Odpowiedzialność Biznesu

Działanie 4.4 Innowacyjne formy przedsiębiorczości społecznej

5 POMYSŁÓW NA ROZWÓJ

Ostatnia publikacja ESWIP to

„5 pomysłów na rozwój lokalny”

dostępna również na stronie www.eswip.elblag.pl. Organizacje i samorządy zainteresowane otrzymaniem publikacji proszone są o kontakt ze stowarzyszeniem.

RADNI A ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

Radni gminni, powiatowi i wojewódzcy to – w naszym województwie – grupa kilkuset osób. Osób zdawało by się najbardziej zaangażowanych w życie społeczno-gospodarcze swoich społeczności, najbardziej za nie odpowiedzialnych, najwięcej na ich rzecz pracujących. A jaka jest rzeczywistość? Niestety duża część radnych jest nieaktywna. Nie uczestniczy w działaniach i procesach do których zostali powołani – wypracowywaniu strategii rozwoju, strategii rozwiązywania problemów społecznych, wszelkich dokumentów planistycznych, gdzie plany, wizje i marzenia przekuwane są na konkretne cele i działania. Ciekawy jestem, ilu radnych uczestniczy w wypracowywaniu rocznego programu współpracy samorządu z organizacjami? – w Elblągu ani jeden. Jedyny kontakt radnych z tym dokumentem pojawia się podczas sesji na której projekt uchwały jest przegłosowywany. (Dobrze, gdy po uprzednim zapoznaniu się...). Owszem aktywność radnych zdecydowanie wzrasta przed wyborami samorządowymi. Organizacje wiedzą, że to jest czas, kiedy można wylobbować wiele korzystniejszych zmian we współpracy. Ale czy tak być powinno? Radni, stojąc jedną nogą w urzędzie a drugą w społeczności lokalnej, obdarzeni mandatem zaufania wyborców oraz składający uroczystą przysięgę działania na ich rzecz są – zdawałoby się – wspaniałymi sprzymierzeńcami organizacji. Tak bywa, ale bardzo rzadko. I nie chodzi tu o sporadyczne załatwienie sprawy organizacji przez przychylnego czy znajomego radnego, ale o system stałej, intensywnej współpracy radnych z organizacjami. Oznacza to obecność i aktywność radnych w różnych gremiach wspólnych (zespoły, komisje), uczestniczenie od samego początku w procesie wypracowywania dokumentów planistycznych (w tym programu współpracy z organizacjami pozarządowymi), aktywne wspieranie organizacji, w których skupieni są

najbardziej aktywni obywatele, pomoc w łączeniu w partnerstwa na rzecz rozwoju wszelkich podmiotów lokalnych, uczestniczenie w wydarzeniach organizowanych przez organizacje itp. Dlaczego tak się nie dzieje? Myślę, że odpowiedzią na to jest stanowisko inicjatyw obywatelskiej – Elbląskiego Forum Obywatelskiego, stanowiące pokłosie debaty poświęconej roli Rady Miejskiej. W stanowisku tym czytamy iż:

W obecnej sytuacji obywatele miasta, którym nie są obojętne problemy społeczne i rozwój Elbląga, mają bardzo ograniczony wpływ na politykę społeczną i gospodarczą miasta. Nie mają też dostatecznych informacji o działaniach radnych. Panuje powszechne przekonanie, że radni są mało aktywni, nie wykazują własnej inicjatywy, ograniczają się do akceptowania projektów uchwał przedkładanych przez prezydenta.

Taki stan rzeczy wynika z braku autentycznych konsultacji społecznych i dyskusji publicznych oraz ograniczonego przepływu informacji z ratusza do mieszkańców. Radni niezwykle rzadko występują publicznie, nie prezentują swoich stanowisk, nie zdają relacji ze swoich działań. Nie uczestniczą w tworzeniu programów społecznych. Nie organizują spotkań z wyborcami.

Z drugiej strony wyborcy nie monitorują w żaden sposób pracy radnych, nie sprawdzają jakości i efektów ich działalności.

Debata wykazała, że w obecny stan prawny zniechęca radnych do aktywności. Po wprowadzeniu bezpośrednich wyborów prezydenta, burmistrza, wójta – kompetencje rad zostały znacznie ograniczone. Jednocześnie nadmierne upolitycznienie samorządów przenosi odpowiedzialność na kluby partyjne – radny, poddany dyscyplinie klubowej nie odpowiada za swoje decyzje. Radni nie znają też poprawnych procedur prowadzenia konsultacji społecznych i nie czują się w obowiązku składać wyborcom sprawozdań ze swojej działalności.

Wyborcy będą mieli możliwość lepszej oceny pracy radnych uzyskując informacje na ten temat poprzez transmisje telewizyjne z obrad sesji Rady Miasta, konferencje prasowe radnych, bezpośrednie spotkania, a także dzięki rocznym sprawozdaniom składanym przez każdego radnego ze swojej działalności. Wzorem parlamentarzystów radni powinni też udostępnić adresy mailowe. Radni powinni przyjmować zaproszenia na spotkania dotyczące lokalnej społeczności, organizować spotkania z mieszkańcami oraz brać aktywny udział w budowaniu programów społecznych.

Mieszkańcy powinni w sposób systemowy recenzować pracę radnych i upubliczniać swoje oceny.

To są wskazówki dla organizacji, w jaki sposób rozmawiać z kandydatami na radnych przed wyborami, czego od nich żądać na spotkaniach przedwyborczych, a potem w jaki sposób systematycznie rozliczać z ich działalności. Warto dodać, że wielu radnych, zwłaszcza w mniejszych samorządach wywodzi się z organizacji pozarządowych i tam kontakt jest bliższy, a współpraca bardziej efektywna. Jednak z moich bezpośrednich obserwacji wynika, że nawet tam radni są bardzo rzadko obecni podczas spotkań z organizacjami, podczas wypracowywania dokumentów planistycznych i programów współpracy. Należy to jak najszybciej zmienić, bo taka sytuacja hamuje rozwój społeczny.

Radni, którzy twierdzą, że są ubewłasnowolnieni, że niewiele mogą, że dominuje organ wykonawczy, niech nie zabiegają o wybór, bo ta funkcja nie może być lukratywną posadką, niech na radnych startują ci, którzy potrafią w tych uwarunkowaniach skutecznie wpływać na rozwój lokalny, skutecznie realizować swój mandat. Część aktywnych radnych udowodnia że można.

PS. Być może warto uruchomić w ramach konkursu Godni Naśladowania kategorię na najbardziej zacnego radnego?

RADNI W LOKALNEJ SPOŁECZNOŚCI

Joanna Rybka

WSTĘP

W demokratycznym państwie jedną z najważniejszych wartości jest idea społeczeństwa obywatelskiego, która w polskich warunkach znalazła swój wyraz w koncepcji samorządu terytorialnego. Podstawowym założeniem samorządu terytorialnego jest jego zrzeszeniowy charakter – wszyscy mieszkańcy gminy z mocy prawa tworzą wspólnotę samorządową. Zgodnie z modelem partycypacyjnym, stanem pożądanym jest zaangażowanie jak największej ilości jej członków w działania służące wspólnemu dobru. Czy w praktyce funkcjonuje idea społeczeństwa odpowiedzialnych obywateli mających poczucie własnej podmiotowości, świadomych sensu i możliwości skutecznego wpływania oraz realnej współodpowiedzialności za swoją miejscowość?

Ważnym narzędziem uczestnictwa i wpływania na kierunki rozwoju gminy jest czynne i bierne prawo wyborcze. Wraz z wprowadzeniem reformy samorządowej w 1990 r. założono, że obywatele uzyskali prawo wpływania na decyzje samorządu w sposób pośredni, wybierając swoich przedstawicieli w osobie radnych. Dzięki reformie decyzje podejmowane na szczeblu lokalnym miały być bliskie obywatelom i ich potrzebom.

Obowiązująca legislacja, zasady funkcjonowania samorządu oraz literatura przedmiotu dotycząca uczestnictwa obywatelskiego pozwala wyjść z założenia, że radni powinni zajmować szczególne miejsce w społecznościach lokalnych. To radni rekrutujący się spośród mieszkańców gminy, oraz wybrani przez ogół społeczności zamieszkującej daną gminę uchwalają budżet. To radni wraz z zarządem i kierownikiem urzędu gminy decydują w sprawach bieżących gminy a także planują jej przyszłość wyznaczając kierunki jej rozwoju.

Mandat radnego to swoista akredytacja mieszkańców gminy. Mieszkańcy

wybrali ich po to aby podejmowali decyzje, które będą dla mieszkańców najlepsze czyli będą korespondować z ich potrzebami i oczekiwaniami. Dlatego też istotnym jest czy rada gminy jako ciało przedstawicielskie reprezentuje problemy i potrzeby ogółu mieszkańców ale przede wszystkim tych, którzy nie mają możliwości wyartykułowania ich bezpośrednio lub poprzez grupy interesu?

W oparciu o analizę danych gromadzonych metodą badań sondażowych podjęto próbę odpowiedzi na pytanie Czy postawy i opinie mieszkańców i radnych sprzyjają udziałowi mieszkańców w procesach decyzyjnych samorządu lokalnego?

Badanie przeprowadzono w roku 2005. W badaniu wzięły udział dwie grupy respondentów: 47 dorosłych mieszkańców oraz 31 radnych gmin wiejskich powiatu nowomiejskiego¹.

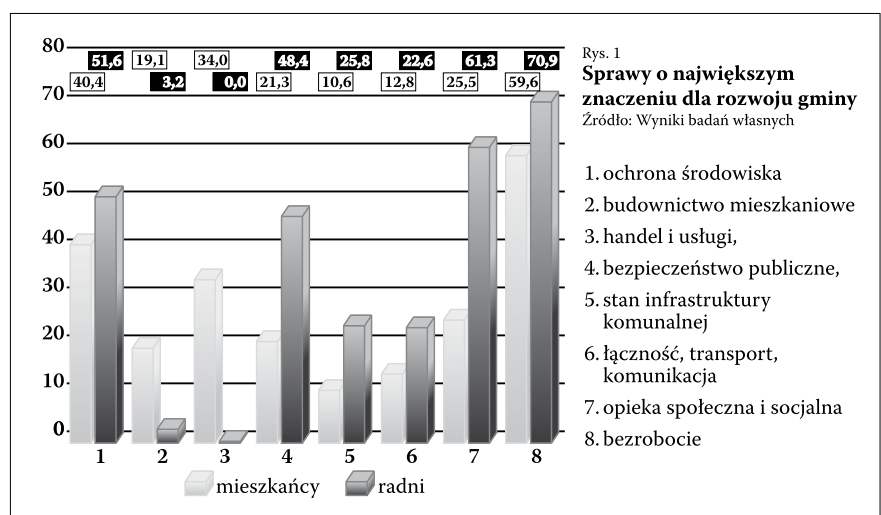
¹ Powiat nowomiejski w obecnym kształcie został utworzony ustawą dnia 24 lipca 1998 roku o wprowadzeniu zasadniczego trójstopniowego podziału terytorialnego państwa. Usytuowany jest w południowo-zachodniej części województwa warmińsko-mazurskiego i obejmuje swoim zasięgiem jedną gminę miejską – miasto Nowe Miasto Lubawskie oraz cztery gminy wiejskie: Biskupiec, Grodziczno, Kurzętnik i Nowe Miasto Lubawskie (razem 77 sołectw). Z zestawienia struktury powierzchni użytków wynika, że ma on charakter typowo rolniczy.

Aby udzielić odpowiedzi na wcześniej postawione pytanie wykorzystano dane dotyczące:

- Wiedzy o problemach gminy i drogach jej rozwoju;
- Reprezentacji interesów mieszkańców na szczeblu gminy;
- Występowania, częstości i przedmiotu kontaktów mieszkańców z radnymi;
- Roli radnych w rozwoju gminy w opiniach mieszkańców i radnych;
- Zainteresowania mieszkańców sprawami gminy;
- Udziału w zebraniach wiejskich;
- Poczucia podmiotowości mieszkańców

OBRAZ DEMOKRACJI PRZEDSTAWICIELSKIEJ W SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

Dla rozwoju gminy niezbędna jest umiejętność wskazywania i nazywania problemów o szczególnym znaczeniu dla danej społeczności. Celem analizy odpowiedzi mieszkańców było zestawienie spraw, których rozwiązanie służyć będzie poprawie warunków ży-

cia w gminie, a następnie porównanie ich ze wskazaniami radnych (Rys. 1). W ten sposób oceniono rozpoznanie przez radnych, a za ich pośrednictwem również przez władze gminne, potrzeb lokalnej społeczności. Miarą tego na ile adekwatnie są rozpoznawane potrzeby społeczne, może być skonfrontowanie przeświadczenia radnych co do charakteru tych potrzeb, spraw o największym znaczeniu dla mieszkańców gminy, z potrzebami zgłaszanymi przez mieszkańców. Dzięki poznaniu tych opinii można uzyskać odpowiedź na pytanie czy mieszkańcy i radni dostrzegają te same problemy. Jeśli opinie mieszkańców i radnych – decydentów w kwestii problemów i potrzeb lokalnej społeczności, wyraźnie się różnią, to być może istnieje potrzeba, aby radni i mieszkańcy częściej kontaktowali się ze sobą, wymieniali informacje i spostrzeżenia.

Zaprezentowane powyżej dane dowodzą istnienia różnic w opiniach radnych i mieszkańców. Na uwagę zasługuje fakt, że radni nie dostrzegają problemu budownictwa mieszkaniowego oraz nie poświęcają uwagi handlowi

wszystkim problemy finansowe hamują rozwój gminy i ponad ¼ mieszkańców wyraża taką opinię. Znacznie mniej bo 23,4% ankietowanych zarzuca bierność władzom gminy a bardzo nieliczni zauważają, że również brak aktywności mieszkańców to problem dla rozwoju gminy. Można na podstawie tego wnioskować, iż mieszkańcy sądzą, że oni robią co do nich należy, ich aktywność raczej nie rozwiąże problemów gminy, za które odpowiedzialność ponosi przede wszystkim władza, a poza tym brak jest pieniędzy.

Odpowiedzi mieszkańców porównano z odpowiedziami radnych. (Rys. 2)

Obie grupy respondentów postrzegają brak środków finansowych jako główną przeszkodę w rozwoju gminy. Obie grupy znacznie mniej przejmują się biernością władz i mieszkańców, przy czym symptomatyczne jest, że radnych bardziej martwi bierność mieszkańców, a mieszkańców z kolei bierność władz.

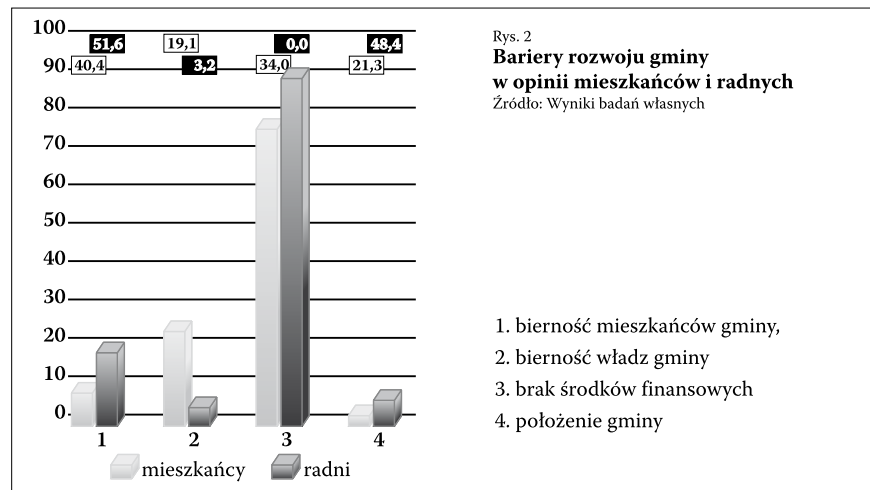
W celu uzyskania obrazu demokracji przedstawicielskiej w społeczności lokalnej diagnozowano czy sami miesz-

osób sady, że sołtys jest w stanie najlepiej reprezentować mieszkańców na szczeblu gminy (21,3%). Potwierdza się również brak wiary mieszkańców we własne możliwości – tylko 19,2% ankietowanych twierdzi, że to właśnie mieszkańcy są w stanie najlepiej zadbać o swoje interesy. Zdecydowana większość ufa władzom gminy. Ponad połowa ankietowanych wierzy, że interesy mieszkańców na szczeblu gminy reprezentuje wójt. (Tab. 1)

Tab. 1. Reprezentacja mieszkańców na szczeblu gminy, N=47

Kto według Pana/Pani najlepiej reprezentuje interesy mieszkańców na szczeblu gminy?	Liczba wskazań	Odsetek w %
Wójt	26	55,3
Sołtys	10	21,3
Sami mieszkańcy	9	19,2
Rada Gminy	4	8,5
Poszczególni radni	3	6,4
Kościół	0	0
Brak odpowiedzi	1	2,1
Razem	53	–
Ważnych przypadków 52		

Źródło: Wyniki badań własnych.

i usługom, które w opinii mieszkańców są istotne dla rozwoju gmin. Można przypuszczać, że radni nie rozpoznają wszystkich problemów lokalnej społeczności i nie zapewniają reprezentacji wszystkich potrzeb mieszkańców na szczeblu samorządu.

Kontynuując wątek zapytano mieszkańców o bariery rozwoju gminy. W przekonaniu mieszkańców to przede

kańcy dostrzegają w radnych swoich reprezentantów, a jeśli nie radnym, to komu ta rola jest przypisywana?

Znaczące jest, że mieszkańcy nie przypisują radnym i radzie roli reprezentanta lokalnych interesów. Tylko 6,4% badanych mieszkańców wierzy, że radna/radny reprezentują interes mieszkańców, a o 2% więcej przypisuje taką rolę radzie. Zdecydowanie więcej

Jak w takim razie mieszkańcy postrzegają rolę radnych dla rozwoju gminy?

Chociaż większość mieszkańców ma świadomość wpływu radnych na rozwój gminy (77,3%), w opinii co drugiego badanego rola radnych jest nieduża. Nikt nie wierzy, że radni pełnią bardzo dużą rolę w rozwoju gminy, natomiast zdanie o całkowitym braku wpływu radnych na rozwój lokalnych społeczności podziela ponad 20% ankietowanych. Mieszkańcy i radni mają odmienne zdanie na temat roli radnych w rozwoju społeczności lokalnych (Rys. 3).

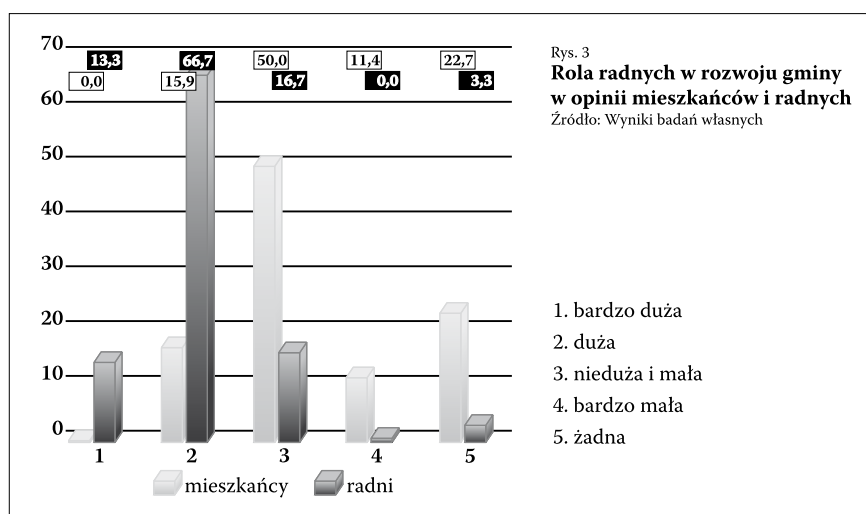
Porównano również opinie dotyczące osób, które inspirują najważniejsze przedsięwzięcia w gminie. Zdecydowana większość badanych w obydwu grupach twierdzi, że najważniejsze przedsięwzięcia w gminie inspiruje wójt; odpowiedziało tak 77% radnych i 52% mieszkańców. Mieszkańcy i radni ustalają w swoich odpowiedziach iden-

tyczną hierarchię lokalnych animatorów. Po wójcie drugie miejsce zajęła rada gminy przy czym znacznie więcej radnych (58,1%) niż mieszkańców (27,3%) docenia jej rolę w tym zakresie. Mieszkańcy z kolei bardziej wierzą we własną inicjatywę (20,5%) w porównaniu z radnymi, spośród których nieco częściej niż co dziesiąty uważa, że mieszkańcy również podejmują ważne inicjatywy.

Do tej pory udało się stwierdzić, że mieszkańcy nie doceniają roli radnych jako kreatorów lokalnej rzeczywistości, nie przypisują im większej odpowiedzialności za rozwój gminy, nie widzą potrzeby dzielenia się z nimi swoimi problemami. Sprawdzono jak ta sytuacja wygląda z perspektywy radnych, pytając ich czy mieszkańcy interesują się ich działaniami, kto i w jakich sprawach zwraca się do nich.

W opinii 90% badanych radnych, mieszkańcy interesują się ich działaniami. Z wypowiedzi radnych wynika, że większość z nich ma kontakt z mieszkańcami, ponieważ ci zwracają się do nich ze swoimi sprawami. Aż 60% tych kontaktów określonych zostało jako częste. Respondenci zauważyli, że mieszkańcy zwracają się do nich równie często ze sprawami prywatnymi jak tymi, które dotyczą całej gminy, szerszego grona mieszkańców. Warto wspomnieć, że prawie połowa badanych radnych, którzy uznali, że mieszkańcy kontaktują się z nimi często, nie potrafiła podać przykładu konkretnych spraw, z którymi zwracają się do nich wyborcy. Według radnych, 44% kontaktów z mieszkańcami stanowią kontakty z rolnikami, którzy częściej zwracają się do radnych niż inne grupy społeczne – odpowiednio: nauczyciele (16%), równie często młodzież szkolna i studenci jak i emeryci, renciści (po 14%), najrzadziej przedsiębiorcy (12%). Uzyskane wyniki mogą świadczyć o ponadprzeciętnej aktywności rolników, ale mogą równie dobrze wynikać z faktu, że gminy mają rolniczy charakter i rolnicy stanowią najliczniejszą grupę społeczną na tym terenie.

Dla porównania mieszkańcy na pytanie Czy zwracał/zwracała się Pan/Pani w jakiejś sprawie do radnego/radnej aż w 76% odpowiedzieli przecząco.

Kontakty z radnymi nie są formą aktywnego uczestnictwa w pracach samorządu ale świadczyć mogą o korzystaniu z istniejących praw i poszukiwaniu możliwości wpływania na decyzje władz samorządowych.

Zbadano również jak radni oceniają rolę udziału mieszkańców w rozwoju gminy. Tylko 3 z 31 osób stwierdziły, że udział mieszkańców nie jest potrzebny dla właściwego rozwoju gminy, pozostali przychylają się do stwierdzenia, że udział mieszkańców jest dla rozwoju gminy konieczny.

Spośród sposobów angażowania mieszkańców w sprawy gminy największym uznaniem w gronie radnych cieszy się konsultowanie z mieszkańcami projektów i działań realizowanych przez władze gminy (70,9%).

O podmiotowości mieszkańców w mechanizmach sprawowania władzy na szczeblu lokalnym możemy mówić wówczas, gdy wykazują oni zainteresowanie sprawami gminy i działalnością władz samorządowych. Jednym z podstawowych czynników wskazujących na pewien potencjał aktywizacyjny, rozumiany tutaj jako chęć do zaangażowania się w sprawy społeczności lokalnej, jest zainteresowanie mieszkańców problemami swojej gminy. Zainteresowanie sprawami gminy traktowane jest jako postawa sprzyjająca udziałowi mieszkańców w podejmowaniu decyzji dotyczących lokalnej społeczności. Dzięki obcowaniu z bieżącymi informacjami dotyczącymi spraw i mieszkańców danego terenu zainteresowani

zdobyczą wiedzę, która umożliwia włączanie się w życie wspólnoty.

Z przeprowadzonych badań wynika, że mieszkańcy gmin wiejskich powiatu nowomiejskiego interesują się wydarzeniami w gminie co potwierdziło 83% respondentów. Stwierdzono, że w nielicznej grupie osób, które nie interesują się sprawami lokalnymi, przeważali mężczyźni w wieku 41–60 lat z wykształceniem zawodowym. Przeczy to niejako stereotypowi płci, gdyż to w stereotyp męczyzny wpisana jest większa aktywność „na zewnątrz” oraz powinność zainteresowania się polityką i sprawami publicznymi.

Samo zainteresowanie wydarzeniami mającymi miejsce w gminie nie wystarcza dla uformowania opinii publicznej dysponującej rzetelną, prawdziwą informacją. Jakość informacji bez wątpienia zależy od jej źródła. W związku z powyższym zapytano respondentów skąd czerpią informacje na temat wydarzeń, które mają miejsce w ich gminie.

Tab. 2. Źródło informacji na temat wydarzeń, które mają miejsce w gminie

Skąd czerpie Pan/Pani informacje na temat wydarzeń, które mają miejsce w gminie?*	Liczebność wskazań	Odsetek w %
Lokalna prasa	26	55,3
Krewni, znajomi	25	53,2
Sołtys	7	14,9
Radni	2	4,3
Razem	60	–

* Respondenci mogli wybrać kilka odpowiedzi, N=47

Źródło: Wyniki badań własnych.

Z powyższych danych wynika, że badani najczęściej znajdowali informacje na temat wydarzeń mających miejsce w ich gminie w prasie lokalnej. W tej sytuacji lokalna prasa jawi się jako główny kanał przepływu informacji w gminie. Władze lokalne powinny zatem korzystać z tego medium w celu przekazywania mieszkańcom istotnych informacji. Marginalne znaczenie mają kontakty z radnymi i sołtysami, od których mieszkańcy rzadko dowiadują się o ważnych wydarzeniach w gminie. Świadczy to o ograniczonych kontaktach mieszkańców z ich przedstawicielami. Istotne jest natomiast, że wiele osób swoje zainteresowanie wydarzeniami z życia lokalnej społeczności realizuje poprzez rozmowy z krewnymi i znajomymi, korzystając z informacji poddanych ich percepcji i transformowanych w samym akcie przekazu.

Polityka informacyjna jest niesłychanie istotna dla wizerunku władzy lokalnej, jak i dla budowania zaufania mieszkańców do wybranych przez siebie przedstawicieli. Niewystarczające informowanie o podjętych decyzjach inwestycyjnych, konkretnych działaniach władz lokalnych może spowodować, że część mieszkańców nie dostrzeże bądź nie zrozumie ich znaczenia. Wyniki badań powinny być wskazówką, że na politykę informacyjną należy położyć zdecydowanie większy nacisk.

Mieszkańcy potwierdzają swoje zainteresowanie sprawami swojej wsi i gminy udziałem w wiejskich zebraniach. Większość ankietowanych, bo aż 82,6% bierze w nich udział a tylko 17% spośród badanych przyznaje się, że nigdy nie wzięło udziału w zebraniu. Nie mniej jednak z rozmów z mieszkańcami wynika, że zebrania te nie odbywają się regularnie.

Mieszkańcy interesują się sprawami swojej gminy, mają pewne wyobrażenie na temat pożądanego kierunku zmian, nie mniej w większości żyją w przekonaniu, że nie mają wpływu na decyzje podejmowane przez władze gminy (Rys. 4).

Świadomość braku wpływu na decyzje władz lokalnych świadczyć może o braku wiary w znaczenie oddolnych

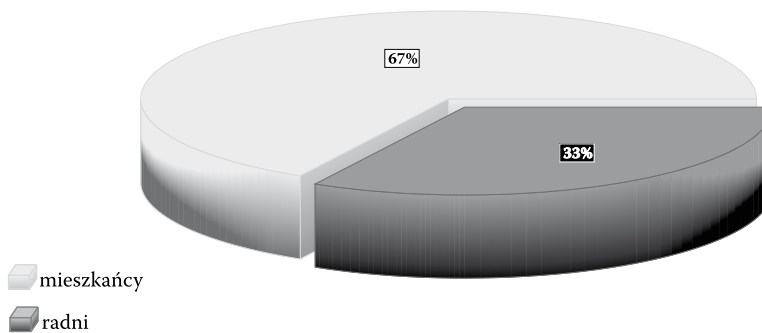
inicjatyw dla kierunków polityki lokalnej. Mieszkańcy żyją w przekonaniu, iż jest im z góry narzucona pewna rzeczywistość socjoekonomiczna, w której muszą funkcjonować.

PODSUMOWANIE

Podsumowując wyniki badania, można stwierdzić, że analizowaną społeczność cechują opinie i postawy, które zarówno sprzyjają udziałowi mieszkańców w rozwoju gminy jak i ograniczają partycypację w procesach decyzyjnych na szczeblu lokalnym. Prezentowane postawy i opinie obrazują ograniczenia modelu demo-

w postaci obowiązującego prawa i mechanizmów funkcjonowania samorządu ale poszukiwać sposobów włączania mieszkańców w procesy decyzyjne samorządu lokalnego, tak aby umożliwić mieszkańcom współdecydowanie i współpowodowanie tych decyzji oraz dzielić się z mieszkańcami odpowiedzialnością za podjęte działania. Nie jest to jednak proces łatwy. W badanej społeczności sprzyałoby mu na pewno zainteresowanie mieszkańców gminy sprawami lokalnymi. Kolejny problem to brak wykształconych struktur pośrednich w postaci stowarzyszeń lokalnych grup działających na rzecz swoich wspólnot. Największy problem

Rys. 4
Wpływ mieszkańców na decyzje podejmowane przez władze lokalne
Źródło: Wyniki badań własnych

kracji przedstawicielskiej na szczeblu lokalnym. Analizując odpowiedzi mieszkańców i radnych można stwierdzić, że rola radnych jako przedstawicieli lokalnej społeczności i reprezentacji mieszkańców jest ograniczona.

Ankietowani nie doceniają roli radnych jako przedstawicieli lokalnej społeczności na szczeblu gminy, wierząc przede wszystkim w kompetencje wójta. Ten sposób oceniania rzeczywistości znajduje odzwierciedlenie w kontaktach mieszkańców z radnymi, które nie należą do powszechnych. W tej sytuacji można przyjąć, że władze lokalne, które chcą zaspokajać potrzeby swoich społeczności, nie powinny satysfakcjonować się wyłącznie rozwiązaniami ukształtowanymi odgórnie

stanowi brak poczucia podmiotowości wśród mieszkańców, którzy czują się raczej bez wpływu na decyzje władz lokalnych, nie dostrzegają potrzeby aktywnego włączania się w rozwój swojej gminy i trwają w przekonaniu, że to „ktoś inny” inicjuje w gminie ważne przedsięwzięcia.

Świadczyć to może o dość silnie zakorzenionych w świadomości społecznej rolach, które powszechnie przypisane są obu partnerom lokalnym. Wciąż funkcjonuje stary podział: „my” (mieszkańcy,) – „oni” (władze lokalne). Tak więc mieszkańcy nie rozumieją w pełni istoty demokracji przedstawicielskiej oraz nie dostrzegają swojej roli w lokalnej społeczności stanowiącej element samorządnej Polski.

SAMORZĄD PRZYJAZNY ORGANIZACJOM OBYWATELSKIM CZYLI KONKURS „GODNI NAŚLADOWANIA”

Samorządy, które w sposób wyróżniający współpracują z organizacjami pozarządowymi może się ubiegać o tytuł „Samorządu Przyjaznego Organizacjom Obywatelskim” w konkursie Godni Naśladowania. Taki tytuł ma już Urząd Miejski w Bartoszycach, Urząd Miejski w Elblągu, Starostwo Powiatowe w Ostródzie.

Konkurs organizowany jest co roku przez Radę Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego pod honorowym patronatem Marszałka Województwa. Celem konkursu jest promowanie działań organizacji pozarządowych oraz współpracujących z nimi samorządów lokalnych województwa.

Konkurs ogłaszany jest w czterech kategoriach:

- I. na najlepszą inicjatywę organizacji pozarządowych województwa warmińsko-mazurskiego
- II. na najlepszą inicjatywę samorządu w zakresie współpracy z organizacjami pozarządowymi
- III. na najlepiej działającą reprezentację sektora pozarządowego województwa warmińsko-mazurskiego
- IV. na najlepszą inicjatywę na rzecz osób starszych w województwie warmińsko-mazurskim (we współpracy z Federacją Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego FOSa)

Konkurs ogłaszany jest na początku roku, a rozstrzygany podczas dorocznej Konferencji plenarnej organizacji pozarządowych województwa warmińsko-mazurskiego. Laureat kategorii II otrzymuje tytuł „Samorząd Przyjazny Organizacjom Obywatelskim”.

Wnioski do konkursu należy zgłaszać na specjalnych formularzach będących załącznikami do Regulaminu Konkursu. Więcej informacji o konkursie dostępnych jest na stronie Rady: www.ropwmm.org.pl.

Jeżeli samorząd podejmuje inicjatywy godne naśladowania, warto je zgłosić, niech inni wiedzą jak to skutecznie robić. I odwrotnie – warto przejrzeć dobre praktyki wdrażane gdzie indziej. Poniżej regulamin konkursu.

REGULAMIN KONKURSU „GODNI NAŚLADOWANIA” KATEGORIA II NA NAJLEPSZĄ INICJATYWĘ SAMORZĄDU W ZAKRESIE WSPÓŁPRACY Z ORGANIZACJAMI POZARZĄDOWYMI

1. Konkurs jest adresowany do samorządów szczebla gminnego i powiatowego z terenu województwa warmińsko-mazurskiego.
2. Konkursem objęte są wszelkie zrealizowane i wdrożone inicjatywy samorządów (gminnych i powiatowych) dokonane we współpracy z organizacjami pozarządowymi lub na ich rzecz.
3. Konkurs organizowany jest co roku. Do konkursu mogą być zgłaszane inicjatywy zrealizowane wyłącznie w bieżącym roku, chyba, że są to inicjatywy wieloletnie.
4. Zgłoszeń inicjatyw współpracy mogą dokonywać: organizacje, reprezentacje sektora pozarządowego (gminne i powiatowe), osoby fizyczne, osoby prawne, kościoły,

- związki wyznaniowe oraz same samorządy w imieniu własnym.
5. Zgłoszenie musi być złożone na formularzu zgłoszeniowym stanowiącym załącznik do niniejszego Regulaminu (do pobrania ze strony www.ropwmm.org.pl). Poprawnie wypełniony formularz musi być złożony w sekretariacie Rady Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego: ul. Kopernika 13, 10-510 Olsztyn.
6. W ramach konkursu przyznany będzie co roku jeden tytuł: „Samorząd Przyjazny Organizacjom Obywatelskim” oraz statuetkę „Godni Naśladowania”.
7. W szczególnych przypadkach mogą być przyznawane wyróżnienia.

8. W przypadku, gdy Kapituła uzna, że żadna inicjatywa nie spełnia kryteriów wymaganych do przyznania tytułu, przyzna jedynie wyróżnienia.
9. Przez inicjatywy rozumie się m.in.: roczne programy współpracy, zasady współpracy/karty współpracy (dokumenty regulujące praktykę współpracy), programy społeczne, wspólnie opracowane i zrealizowane projekty i przedsięwzięcia itp.
10. Ocena zgłoszonych inicjatyw dokonywana będzie w oparciu o następujące kryteria:
 - przejrzysty system współpracy samorządu z organizacjami pozarządowymi wyrażony przyjętymi dokumentami: Rocznym programem współpracy, Zasadami współpracy itp.;

- zapisy w strategiach rozwoju i innych dokumentach prawa lokalnego zapewniających partycypację organizacji w zarządzaniu wspólnotą lokalną;
 - udział organizacji w tworzeniu ww dokumentów;
 - znaczenie inicjatywy w zakresie rozwoju sektora pozarządowego;
 - partnerstwo – udział organizacji pozarządowych w opracowywaniu i wdrażaniu inicjatywy;
 - innowacyjność;
 - stabilność.
11. Podmiot zgłaszający inicjatywę musi dostarczyć opinię gminnej lub powiatowej Rady Organizacji Pozarządowych. W razie braku reprezentacji – innego reprezentatywnego gremium organizacji pozarządowych.

12. Członkami Kapituły Konkursu są przedstawiciele Rady Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego oraz przedstawiciel Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego. Kapituła może zaprosić do swojego składu przedstawicieli fundatorów nagród.
13. Członkiem Kapituły nie może być osoba mająca formalne lub nieformalne powiązania z podmiotami składającymi inicjatywę do konkursu, tj.:
- a. która jest członkiem, wolontariuszem, członkiem władz podmiotów zgłaszających inicjatywę,
 - b. pozostaje z członkami władz podmiotów zgłaszających inicjatywę w stosunku po-

- krewieństwa, powinowactwa lub podległości z tytułu zatrudnienia.
14. Decyzje Kapituły podejmowane są na posiedzeniach zwoływanych przez Przewodniczącego.
15. Za organizację pracy Kapituły odpowiada jej Przewodniczący wybrany spośród członków Kapituły.
16. Obsługę Kapituły zapewnia sekretariat Rady.
17. Ogłoszenie wyników Konkursu następuje na dorocznej Konferencji Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego.
18. Regulamin Konkursu i jego zmiany zatwierdza Rada Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego.

SEKTOR POZARZĄDOWY W WOJEWÓDZTWIE WARMIŃSKO-MAZURSKIM

W Polsce w 2008 roku w rejestrze REGON zarejestrowanych było 58 237 stowarzyszeń i 9106 fundacji, z tego w województwie warmińsko-mazurskim ok. 2500 organizacji (stowarzyszeń, fundacji, klubów sportowych, organizacji kościelnych itp.). Plusuje to nasze województwo na trzecim miejscu w kraju, działa tu 19 organizacji na 10 000 mieszkańców.

Najwięcej polskich organizacji pozarządowych działa w obszarze „sport, turystyka, rekreacja i hobby” (38,3%), „kultura i sztuka” (12,7% organizacji), „edukacja i wychowanie” (12,8%) oraz „usługi socjalne i pomoc społeczna” (11,2%) i „ochrona zdrowia” (7,7%).

Najczęściej wskazywanymi przez organizacje problemami są: zła sytuacja finansowa (61% organizacji), nadmierne rozbudowana biurokracja administracji publicznej (53%) skomplikowane formalności związane z dostępem do grantodawców, sponsorów, funduszy

UE (52%) oraz brak osób gotowych do bezinteresownej pracy na rzecz organizacji (51%).

27% organizacji wskazuje „wypalenie” osób zaangażowanych w działania organizacji.

(Powyższe dane pochodzą z badań Stowarzyszenia Klon/Jawor z roku 2008). Można oszacować, że ok. 30% organizacji nie funkcjonuje, sporo z nich reaktywuje się co cztery lata w okresie wyborów samorządowych. Niektóre organizacje tworzą samodzielne lub wspólne komitety wyborcze do wyborów samorządowych.

ORGANIZACJE POŻYTKU PUBLICZNEGO

W województwie działa 222 organizacje mające status pożytku publicznego (ok. 8% ogółu). Organizacje te

działają wyłącznie w sferze 25 obszarów pożytku publicznego określonych w Ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Organizacje te mają zaostrzone wymogi dotyczące działalności m.in. wykluczenie konfliktów interesów, rozdziału funkcji zarządczych i kontrolnych itp. Składają rozszerzone sprawozdania ze swojej działalności do publicznej wiadomości (m.in. strona internetowa Ministerstwa Polityki Społecznej). W zamian organizacje te są zwolnione z części podatków oraz mogą pozyskiwać od podatników podatek dochodowego 1% należnego podatku. Możliwość pozyskania 1% podatku jest głównym motorem pozyskiwania statusu organizacji pożytku publicznego. W roku 2008 podatnicy przekazali organizacjom pożytku publicznego ok. 7 mln zł (dla porównania Urząd Marszałkowski przekazuje organizacjom w formie dotacji ok. 4 mln zł).

PANORAMA

Organizacje pozarządowe skupiają się wokół największych miast regionu: w Olsztynie funkcjonuje ok. 250 organizacji, w Elblągu ok. 190, w Ełku ok. 80. Ponadto w wielu miastach województwa działa po kilka lub kilkanaście wyróżniających się organizacji m.in. w Ostródzie, Iławie, Giżycku, Szczytnie, Gołdapi. Tylko 19% organizacji działa na obszarach wiejskich. Większość organizacji w województwie to organizacje kilkuletnie, w początkowej fazie rozwoju.

FEDERACJE I DUŻE ORGANIZACJE

Istnieje kilkanaście federacji wojewódzkich skupiających organizacje z poszczególnych branż: Warmińsko-Mazurska Federacja Sportu, Sejmik Osób Niepełnosprawnych, Federacja Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego FOSA, Sieć Palium skupiająca hospicja, Sieć Rozwoju Lokalnego HEROLD, Sieć Centrów Wolontariatu.

Duże organizacje regionalne i krajowe reprezentuje m.in. Związek Harcerstwa Polskiego, Polski Związek Wędkarski, Polski Związek Działkowców, Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze, Polski Czerwony Krzyż, Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym. Działa organizacja wsparcia sektora pozarządowego – Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych, posiadające także biura w Olsztynie i Ełku. Stowarzyszenie m.in. wydaje pismo *Pozarządowiec* oraz realizuje materiały telewizyjne o organizacjach pozarządowych w ramach Telewizji Obywatelskiej.

Specyfiką regionu jest istnienie kilkunastu organizacji specjalizujących się we współpracy z organizacjami i samorządami z Obwodu Kaliningradzkiego FR.

W ostatnim okresie bardzo popularne stały się organizacje działające na rzecz rozwoju wsi. W niektórych gminach takie organizacje pojawiają się we wszystkich wsiach (np. Tolkmicko).

Stowarzyszenie Bank Żywności z Olsztyna tworzy sieć partnerów lokalnych dystrybuujących żywność dla najbardziej potrzebujących. Współpracuje przy tym z ogólnopolskim Bankiem Żywności.

W roku 2007 powstało Ekologiczne Forum Organizacji Pozarządowych skupiające kilkanaście organizacji zajmujących się ekologią. Trzeba jednak podkreślić, iż liczba i wpływ organizacji ekologicznych jest niewielki.

Istnieje Związek Stowarzyszeń Ludności Niemieckiej w Byłych Prusach Wschodnich skupiający ok. 20 oddziałów terenowych. Istnieje również Związek Ukraińców w Polsce posiadający oddziały w Olsztynie i Elblągu.

Warmińsko-Mazurski Sejmik Gospodarczy z siedzibą w Olsztynie skupia organizacje pracodawców z terenu województwa: cechy, izby przemysłowo-handlowe, towarzystwa gospodarcze i in. Celem tego nieformalnego ciała jest budowa silnego, niezależnego samorządu gospodarczego z zachowaniem autonomii jego członków. Interesy pracodawców reprezentuje także Warmińsko-Mazurski Związek Pracodawców Prywatnych.

Na terenie województwa działa kilka znaczących fundacji: Fundacja Rozwoju „Nida” w Nidzicy, Fundacja Ochrony Wielkich Jezior Mazurskich w Giżycku, Fundacja „Wspieranie i Promocja Przedsiębiorczości na Warmii i Mazurach” w Olsztynie, Fundacja Rozwoju Regionu Gołdap, Fundacja Atut w Ostródzie, Fundacja Łukta i in.

EUROREGIONY

Specyfiką województwa, które graniczy z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej na długości ok. 200 km, jest funkcjonowanie w jego ramach czterech euroregionów. Euroregiony są związkami gmin polskich i przygranicznych, posiadającymi osobowość prawną i mającymi na celu rozwój współpracy transgranicznej. W Elblągu funkcjonuje Stowarzyszenie Gmin Euroregionu Bałtyk, w Bartoszycach ma siedzibę Euroregion Łyna-Ława. W skład Euroregionu Niemen wchodzi powiat Ełcki, a w skład Euroregionu Szeszuła wchodzi m.in. gmina Gołdap.

LOKALNE GRUPY DZIAŁANIA

Celem nowego rodzaju organizacji – Lokalnych Grup Działania jest aktywizacja obszarów wiejskich. LGD skupiają samorządy, organizacje pozarządowe,

przedsiębiorstwa i osoby prywatne. Organizacje te utworzone zostały z myślą o pozyskiwaniu środków finansowych z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. W województwie jest 10 takich organizacji, które pokrywają ok. 60% powierzchni województwa.

ORGANIZACJE KATOLICKIE

Organizacje katolickie reprezentuje Caritas Diecezji Elbląskiej i Archidiecezji Warmińskiej oraz Diecezjalne Instytutu Akcji Katolickiej w tych diecezjach, obydwie organizacje tworzą sieć swoich oddziałów parafialnych. Ponadto przy parafiach działa wiele wspólnot religijnych (np. Neokatechumenat, Oazy, Kółka Różańcowe i in.) i kulturalnych (chóry, teatry). Na terenie województwa działają również stowarzyszenia religijne skupiające ludność protestancką.

FUNDUSZE LOKALNE

W województwie działają cztery fundusze lokalne, skupione w Federacji Funduszy Lokalnych w Polsce: Nidzicki Fundusz Lokalny w Nidzicy, Fundacja Elbląg – Fundusz Lokalny Regionu Elbląskiego, Fundacja Rozwoju Społecznego – Warmińsko-Mazurski Fundusz Lokalny w Lidzbarku Warmińskim oraz Gołdapski Fundusz Lokalny. Są to specyficzne organizacje charytatywne skierowane na rozwój lokalny, wzorowane na amerykańskich community foundations. Gromadzą kapitał żelazny, reagują na problemy lokalne przekazując środki finansowe organizacjom pozarządowym na ich rozwiązywanie, zarządzane są w sposób partycypacyjny.

CENTRA WOLONTARIATU

Wolontariat jest nierozłącznie związany z organizacjami. Jest to bezpłatne, dobrowolne, świadome świadczenie pracy na rzecz innych wykraczające poza więzi rodzinne i przyjacielskie. W województwie działa Regionalne Centrum Wolontariatu w Elblągu oraz kilkanaście centrów lub biur wolontariatu w innych miejscowościach. Organizacje te tworzą Sieć Wolontariatu Warmii i Mazur pro-

mując wolontariat młodzieży i seniorów oraz wolontariat pracowniczy.

EKONOMIA SPOŁECZNA

Ekonomia społeczna jest to działalność gospodarcza organizacji pozarządowych w formie przedsiębiorstwa społecznego, która oprócz generowania zysków, kieruje się także celami społecznymi, nastawionymi przede wszystkim na tworzenie miejsc pracy dla osób wykluczonych (upośledzonych, niepełnosprawnych, bezrobotnych itp.).

W województwie stopniowo powstają przedsiębiorstwa społeczne wzorujące się na przykładach zachodnich. Funkcjonuje np. Dom dla Odzyskanych dla Życia Stowarzyszenia Monar w Marwałdzie. Powstają pierwsze ośrodki wspierania ekonomii społecznej prowadzone przez ESWIP oraz Stowarzyszenie Centrum Rozwoju Ekonomicznego Pasłęka.

CENTRA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

W kilkumiastach powiatach funkcjonują Centra Organizacji Pozarządowych. Pierwsze powstało w Elblągu w 2000 roku. Obecnie funkcjonują w Olsztynie, Ostródzie, Iławie, Ełku i Braniewie. Ich zadaniem jest pomoc w rozwoju sektora pozarządowego. Centrum jest miejscem gdzie nowo powstałe organizacje mogą uzyskać informacje, poradę, uczestniczyć w bezpłatnym szkoleniu, skorzystać z sali, Internetu czy telefonu. Centra są prowadzone przez organizacje pozarządowe, często są finansowane ze środków samorządów lokalnych.

REPREZENTACJE ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

We wszystkich powiatach regionu (21) działają reprezentacje sektora pozarządowego, zwane zazwyczaj Radami Organizacji Pozarządowych. Pierwsza Rada powstała w Elblągu w 1997 roku. Rady reprezentują organizacje wobec samorządów oraz innych partnerów społecznych, są rzecznikami interesów organizacji, interwenują w trudnych sprawach dotyczących ogółu organizacji, dbają o etykę w działalności, współorga-

nizują konferencje plenarne organizacji i Fora Organizacji Pozarządowych.

RADA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH WOJ. WARM.-MAZ.

Rada Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego jest jedyną w województwie ponadbranżową reprezentacją organizacji pozarządowych, powstała z niezależnej inicjatywy liderów organizacji pozarządowych w roku 2004. Rada skupia 28 członków: rady organizacji pozarządowych ze wszystkich 21 powiatów województwa, organizacje regionalne, federacje i sieci. Biorąc pod uwagę organizacje skupione w ww podmiotach, Rada reprezentuje ok. 800 organizacji pozarządowych województwa warmińsko-mazurskiego.

Celem działania Rady jest rozwój społeczeństwa obywatelskiego województwa poprzez reprezentowanie, wzmacnianie i integrowanie sektora pozarządowego.

Członkostwo w Radzie przysługuje: reprezentacjom powiatowym organizacji pozarządowych; federacjom wojewódzkim; organizacjom pozarządowym o zasięgu wojewódzkim; innym podmiotom sektora pozarządowego o zasięgu wojewódzkim (porozumieniom, sieciom organizacji itp.).

Rada jest partnerem Urzędu Marszałkowskiego. Jej członkowie zasiadają w zespołach powoływanych przez Urząd – przede wszystkim w Zespole Sterującym-Monitorującym, którego zadaniem jest czuwanie nad realizacją programu współpracy samorządu z organizacjami, a także w Komitetach Monitorujących funduszy unijnych będących w gestii samorządu wojewódzkiego.

Rada jest organizatorem konkursu Godni Naśladowania ogłaszanego w czterech kategoriach:

- I. na najlepszą inicjatywę organizacji pozarządowych województwa warmińsko-mazurskiego
- II. na najlepszą inicjatywę samorządu w zakresie współpracy z organizacjami pozarządowymi
- III. na najlepiej działającą reprezentację sektora pozarządowego
- IV. na najlepszą inicjatywę na rzecz osób starszych (we współpracy z Federacją Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego FOSa).

Podobne, lokalne konkursy funkcjonują w kilku miastach województwa (m.in. Elbląg, Ostróda, Olsztyn). Organizowane są przez reprezentacje organizacji pozarządowych lub przez samorządy.

Rada co roku organizuje Konferencję plenarną organizacji pozarządowych województwa Warmińsko-mazurskiego we współpracy z Urzędem Marszałkowskim w której bierze udział od 100 do 200 organizacji.

DOKUMENTY

Polskie gminy co roku opracowują roczne programy współpracy z organizacjami pozarządowymi. Są to często dokumenty powtarzane z roku na rok, ale coraz częściej dostrzega się ich ważną rolę w kreowaniu współpracy. W województwie funkcjonuje kilka modelowych dokumentów regulujących współpracę są to wieloletnie programy współpracy lub tzw. zasady współpracy. Są to dokumenty opisujące praktykę współpracy. W niektórych miastach (Elbląg, Ełk, Olsztyn) organizacje wypracowały strategie rozwoju sektora pozarządowego, określające cele i działania w tym zakresie.

PODSUMOWANIE

Sektor pozarządowy w województwie staje się coraz bardziej znaczącym podmiotem realizacji usług społecznych, wywiera coraz większy wpływ na politykę społeczną regionu poprzez realizację wielu projektów oraz rzecznicstwo i działania skierowane na tworzenie przyjaznego organizacjom obywatelskim prawa lokalnego. Ważnym elementem są reprezentacje organizacji na poziomie gmin, powiatów i województwa – to one wpływają na wypracowanie lepszej pozycji organizacji, zabiegają o przejrzystość działań i o partnerską współpracę. Zdecydowanie wpływają na rozwój społeczeństwa obywatelskiego.

Mimo że pozostaje jeszcze wiele pracy do osiągnięcia poziomu i znaczenie organizacji z państw zachodnich, to jednak aktywność, profesjonalizm i ambicje liderów organizacji polskich, wsparte doświadczeniem i środkami finansowymi Unii Europejskiej, pozwalają z optymizmem patrzeć w przyszłość.

RADA ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH WOJEWÓDZTWA WARMIŃSKO-MAZURSKIEGO

OGŁASZA

VI EDYCJĘ KONKURSU GODNI NAŚLADOWANIA

w czterech kategoriach:

- I. na najlepszą inicjatywę organizacji pozarządowych województwa warmińsko-mazurskiego
- II. na najlepszą inicjatywę samorządu w zakresie współpracy z organizacjami pozarządowymi
- III. na najlepiej działającą reprezentację sektora pozarządowego województwa warmińsko-mazurskiego
- IV. na najlepszą inicjatywę na rzecz osób starszych w województwie warmińsko-mazurskim (we współpracy z Federacją Organizacji Socjalnych Województwa Warmińsko-Mazurskiego FOSA)

Nagrodami w konkursie są statuetki „Godni Naśladowania” oraz nagrody finansowe i rzeczowe.

Laureat kategorii II otrzymuje tytuł „Samorząd Przyjazny Organizacjom Obywatelskim”.

Szczegóły konkursu, regulamin i wnioski do pobrania ze strony www.ropwwm.org.pl.

Dotychczasowymi laureatami konkursu są:

Organizacje:

Gołdapski Fundusz Lokalny • Fundacja Grunwald • Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych • Fundacja „Inicjatywa Kobiet Aktywnych” w Olsztynie • Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju Wsi „Aniołowo” • Działdowskie Centrum Caritas im. Abp. A.J. Nowowiejskiego • Stowarzyszenie „Partnerstwo sztuk” w Gołdapi

Reprezentacje:

Rada Organizacji Pozarządowych Miasta Olsztyna
Rada Organizacji Pozarządowych Powiatu Ostródzkiego

Samorzady:

Urząd Miejski w Bartoszycach • Urząd Miejski w Elblągu • Starostwo Powiatowe w Ostródzie • Gmina Dobre Miasto

Rada Organizacji Pozarządowych Województwa Warmińsko-Mazurskiego – działająca od 2004 roku – jest jedyną w województwie ponadbranżową reprezentacją organizacji pozarządowych. Rada skupia 28 członków: rady organizacji pozarządowych ze wszystkich 21 powiatów województwa, organizacje regionalne, federacje i sieci. Biorąc pod uwagę organizacje skupione w ww podmiotach, Rada reprezentuje ok. 800 organizacji pozarządowych województwa.